

OSAKEYHTIÖITTÄMISEN
TALOUDELLISET JA TOIMINNALLI-
SET VAIKUTUKSET MAATILALLE

Helsingin Yliopisto
Taloustieteen laitos
Maatalousekonomia
Pro Gradu tutkielma
Simo Solala
012866339
Helmikuu 2011

Tiedekunta/Osasto — Fakultet/Sektion — Faculty Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta		Laitos — Institution — Department Taloustieteen laitos	
Tekijä — Författare — Author Simo Solala			
Työn nimi — Arbetets titel — Title Osakeyhtiöittämisen taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset			
Oppiaine — Läroämne — Subject Maatalousekonomia			
Työn laji — Arbetets art — Level Pro Gradu		Aika — Datum — Month and year Helmikuu 2011	Sivumäärä — Sidoantal — Number of pages 88 sivua
Tiivistelmä — Referat — Abstract <p>Osakeyhtiömuotoisten maatilojen määrä on kasvanut vuodesta 1995 lähtien. Vuonna 2008 Suomessa oli 527 osakeyhtiömuotoista maatilaa. Kaikista Suomen maatiloista osakeyhtiömuotoisia on vielä hyvin vähän.</p> <p>Tutkielmassa tarkastellaan yksityisen maataloudenharjoittajan, verotusyhtymän ja osakeyhtiön ominaispiirteitä. Lisäksi tarkastellaan yksityisen maataloudenharjoittajan ja osakeyhtiön tilinpäätöksen toteuttamiseen ja verotukseen liittyviä eroavaisuuksia.</p> <p>Tutkimuksen tutkimusmenetelmänä on kvalitatiivinen tapaustutkimus. Tutkimusta varten haastateltiin kahdeksaa osakeyhtiömuotoisen maatilan yrittäjää. Teemahaastattelun avulla selvitettiin yritysmuodon muutoksen syitä, yritysmuodon muutoksen vaikutuksia, toimintaa rahoittajan kanssa ja osakeyhtiötä maatilan yritysmuotona.</p> <p>Haastateltavilla yrittäjillä oli maatalousalan koulutus ja heillä oli kokemusta toimimisesta maatalousyrittäjinä. Tutkimustilojen päätuotantosuuntina olivat kananmunan-, porsas- tai broilerin tuotanto. Yrittäjät olivat laajentaneet tuotantoaan merkittävästi viimeisen 15 vuoden aikana ja tilat olivat keskimääräistä suurempia.</p> <p>Osakeyhtiöittämisestä saatavat hyödyt olivat keskeisimmät syyt yritysmuodon muutokselle. Näistä merkittävin oli osakeyhtiöihin sovellettava 26 prosentin yhteisöverokanta. Sen katsottiin alentavan veroja ja parantavan kannattavuutta, vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta. Lisäksi osakeyhtiö mahdollisti tuotannon aikaisempaa nopeamman laajentamisen. Toiminnallisia vaikutuksia ei yritysmuodon muutoksella katsottu olevan.</p> <p>Yrittäjät aikoivat jatkaa maatalouden harjoittamista osakeyhtiössä ja osakeyhtiön katsottiin olevan heidän tiloilleen oikea yritysmuoto. Osakeyhtiötä yritysmuotona koskevat rajoitteet verrattu yksityiseen maataloudenharjoittajaan oli pääasiassa poistettu. Osakeyhtiön katsottiin soveltuvan yritysmuodoksi varsinkin kannattaville ja velkaisille tiloille. Lisäksi usean yrittäjän omistamalla sekä peltoa omistuksessaan olevilla tiloilla osakeyhtiötyyppisen yritysmuodon katsottiin soveltuvan yritystoiminnan kehittämiseen.</p>			
Avainsanat — Nyckelord — Keywords MVL, yritysmuodot, tuloverotus			
Säilytyspaikka — Förvaringsställe — Where deposited Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta, Taloustieteen laitos			
Muita tietoja — Övriga uppgifter — Further information			

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	5
1.1. Tutkimuksen tausta	5
1.2. Tutkimuksen tavoitteet ja rakenne	7
1.3. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	8
2. TUTKIMUKSESSA KÄSITELTÄVÄT YRITYSMUODOT	10
2.1. Yksityinen maataloudenharjoittaja	10
2.2. Verotusyhtymä	11
2.3. Osakeyhtiö	14
3. YRITYSMUODON MUUTOS OSAKEYHTIÖKSI	20
3.1 Yritysjärjestelyt	20
3.2. Yritysmuodon muutos	20
3.3. Yrityskauppa	23
3.4. Sukupolvenvaihdos	25
4. YRITYSTOIMINTAAN LIITTYVÄT VEROT	26
4.1. Arvonlisävero	26
4.2. Varainsiirtovero	27
4.3. Kiinteistövero	28
4.4. Lahjaverotus	29
5. VEROJEN MÄÄRÄYTYMINEN ERI YRITYSMUODOISSA	31
5.1. Jaettavan yritystulon määräytyminen	31
5.2. Yksityinen maataloudenharjoittaja	32
5.2.1. Jaettavan yritystulon määräytyminen	32
5.2.2. Nettovarallisuuden määrittäminen	34
5.2.3. Yritystulon jako ansio- ja pääomatuloksi	35
5.3. Osakeyhtiö	35
5.3.1. Jaettavan yritystulon laskenta osayhtiössä	35
5.3.2. Nettovarallisuus	37
5.3.3. Rahan nostaminen osakeyhtiöstä	39

6. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	42
6.1. Tutkimusaineisto	42
6.1.1. Tutkimusaineiston hankinta	42
6.2. Tutkimusmenetelmä	43
6.2.1. Tutkimusmenetelmän valinta	43
6.2.2. Haastattelu tutkimusaineiston hankintamenetelmänä	45
6.2.2. Tutkimusmenetelmän luotettavuuden arviointi	47
7. TUTKIMUSTULOKSET	50
7.1. Tutkimustilojen esittely	50
7.1.1. Tutkimustilojen perustiedot	50
7.2. Tutkimustulokset teemoittain	52
7.2.1. Yritysmuodon muutoksen toteuttaminen	52
7.2.2. Maatilan yritysmuodon muutoksen taloudelliset vaikutukset	55
7.2.3. Maatilan yritysmuodon muutoksen toiminnalliset vaikutukset	60
7.2.4. Toiminta rahoittajan kanssa	62
7.2.5. Osakeyhtiö yritysmuotona	64
8. TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET	71
8.1. Tulosten tarkastelu	71
8.2. Johtopäätökset	77
9. LYHENTEET	80
LÄHDELUETTELO	81
LIITTEET	84

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta

Suomen liittyminen Euroopan unioniin vaikutti Suomen maatalouden toimintaympäristöön merkittävästi. EU:hun liittymisen jälkeen maanviljelijä ei Suomessa kilpaile pelkästään kotimaisilla markkinoilla, vaan hän kilpailee koko EU:n sisämarkkinoilla ja vielä laajemmin koko maailman markkinoilla. Toimintaympäristön muuttuminen on luonut maatalouteen yleisen tehostamisvaatimuksen. Maatilan tuotannon on oltava tehokasta ja pitkällä aikavälillä kannattavaa. Toimintaympäristön muuttuminen on luonut lisääntyvän tarpeen parantaa maatalojen liikkeenjohdollista osaamista ja taloudellisten asioiden hallintaa (MMM 2005, s. 4-8). Yhtiömuodot on otettu käyttöön maataloudessa seuraavista syistä johtuen (Haapanen ym. 2004, s. 64–65):

- Maatalojen koon ja riskien kasvu lisäävät tarvetta eriyttää perheen yksityisomaisuus ja yrityksen omaisuus.
- Teknologian ja tuottavuuden kehitys johtaa entistä suurempiin koneisiin ja investointeihin, jotka mahdollistavat useiden tilojen yhteistyö.
- Koneiden kehitys ja tehokkuusvaatimus synnyttävät urakointiyhtiöitä
- Kiristynyt kilpailu ja suuret yksiköt lisäävät liiketoiminta- ja investointiriskejä.
- Riskisijoittaminen on tulossa muiden toimialojen tapaan maaseutuyritysten kehityksen vauhdittajaksi.
- Yhteistyörenkaiden ja yhteiskoneiden hallintaongelmat lisääntyvät.
- Suomessa tullaan panostamaan yrittäjyyden ja pk-yritysten edellytysten parantamiseen, ja arvostus yrittämistä kohtaan on lisääntynyt.
- Yhteiskunta panostaa lisääntyvästi yrityskehityspalveluihin, kuten yrityshautomoihin, riskirahoitukseen, koulutukseen, kevyisiin mikro-osaakeyhtiöihin ja verotuksen keventämiseen.
- Osakeyhtiön perustaminen ja hallinta ovat muuttumassa entistä helpommaksi lainsäädännön, koulutuksen sekä neuvonta- ja tietopalvelujen kehittyessä.

- Sukupolven- ja omistajanvaihdoksia helpotetaan sekä tuetaan ja yritysten verotus kevenee.
- Maaseudun yritysmäisten sivuelinkeinojen merkitys lisääntyy.

Suomessa maatalouden harjoittaminen perustuu perheviljelmämuotoiseen yritysmuotoon ja vain harvoin osakeyhtiömuotoon. Valtaosa maatilayrittäjistä harjoittaa maataloutta yksityisenä luonnollisena henkilönä tai avioparina. Lainsäädäntö mahdollistaa maataloilille myös erityyppisiä yritysmuotoja. Yritysmuotojen erot liittyvät rakenteeseen, vastuisiin, päätöksentekoon, verotukseen, pääoman sijoittamiseen, tuloksenjakoon ja moniin muihin omistajien, sidosryhmien ja henkilöstön asemaa ja toimivaltaa käsitteleviin eroihin (Haapanen ym. 2004, s. 64–75,167–170).

Maatilan muuttaminen osakeyhtiöksi vaatii tuekseen verosuunnittelua ja monenlaista toteuttamiseen liittyvää suunnittelua. Yritysmuotomuutosta tehtäessä on tärkeää selvittää, miten osakeyhtiön tulos on siirrettävissä omistajille. Osakeyhtiöksi muuttamisessa on selvitettävä verovaikutusten lisäksi maatalouden tuki- ja eläkelainsäädäntö sekä osakeyhtiömuodon ja kirjanpitolain asettamat vaatimukset (Haapanen ym. 2004, s. 64–75, 167–170).

Vuonna 2008 oli Suomessa yhteensä 65 802 maatilaa. Maatilojen lukumäärä on 2000-luvun alkupuolella vähentynyt keskimäärin 1 500 – 2 000 tilan vuosivauhdilla.. Eniten maatiloja on lopetettu Satakunnassa ja Etelä-Savossa ja vähiten Pirkanmaalla. Tilojen lukumäärä on vähentynyt ennen kaikkea pienissä peltosuuruusluokissa. Suurien yli 75 hehtaaria olevien maatilojen määrä on vastaavasti kasvanut. Koko Suomen peltoala vuoden 2008 lopussa oli 2 289 148 hehtaaria (Maatilatilastollinen vuosikirja 2009).

Suomessa oli vuoden 2008 lopussa 527 osakeyhtiömuotoista maatilaa. Osakeyhtiömuotoisten maatilojen lukumäärä oli kasvanut Euroopan Unioniin liittymisen jälkeen. Vuoden 1995 lopussa oli 213 osakeyhtiömuotoista maatilaa. Kaikista maataloista osakeyhtiöitä oli 0,8 prosenttia. Osakeyhtiöillä oli peltoa 28 768 hehtaaria, joka on 1,26 prosenttia koko Suomen peltopinta-alasta. Eniten osakeyhtiöitä on Varsinais-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan ja Uudenmaan maakunnissa (Maatilatilastollinen vuosikirja 2009).

1.2. Tutkimuksen tavoitteet ja rakenne

Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten maatalan yritysmuodon muutos osakeyhtiöksi vaikuttaa maatalan liiketoimintaan. Tutkielmassa haastateltavat yrittäjät ovat muuttaneet yritysmuotonsa yksityisestä maataloudenharjoittajasta osakeyhtiöksi.

Tutkimuksen tavoitteet

- 1) Selvittää osakeyhtiöittämisen vaikutusta maatalan toimintaan.
- 2) Selvittää osakeyhtiöittämisen hyöty- ja haittavaikutuksia.
- 3) Selvittää yrittäjien tyytyväisyyttä osakeyhtiöittämiseen.
- 4) Selvittää rahoittajan roolia ja merkitystä osakeyhtiöittämisessä.

Tutkimusta varten haastateltiin kahdeksan yrittäjää, jotka olivat toteuttaneet yritysmuodon muutoksen. Haastattelujen pohjalta selvitettiin maatalan yritysmuodon muutoksen vaikutukset maatilalle. Tutkielmaa varten toteutettiin kysymyslomake, jonka toteuttamisessa avustavat maatalouden asiantuntijat.

Kysymyslomake jakautuu seuraaviin teemoihin:

- 1) Yritysmuodon muutoksen toteuttaminen
- 2) Maatalan yritysmuodon muutoksen taloudelliset vaikutukset
- 3) Maatalan yritysmuodon muutoksen toiminnalliset vaikutukset
- 4) Toiminta rahoittajan kanssa
- 5) Osakeyhtiö yritysmuotona

Tutkielman laatimiseen päädyttiin, koska kiinnostus osakeyhtiöittämiseen maataloilla oli kasvussa. Maatilat muuttuvat tulevaisuudessa entistä suuremmiksi ja pääomavaltaisemmiksi. Tämän hetkessä epävakassa ja muuttuvassa yritysilmapiirissä maatilayrittäjän on vähennettävä henkilökohtaista riskiä yritystoiminnassa. Maatilojen koon kasvu edellyttää nykyistä parempaa ammattitaitoa ja tietämystä tilan taloudesta (Haapanen ym. 2004, s. 170). Aihe on ajankohtainen myös siksi, että yksityisiä henkilöitä ja yrityksiä koskevia verotuksellisia muutoksia pohditaan parhaillaan valtionvarainministeriön asettamassa Martti Hetemäen johtamassa verotyöryhmässä.

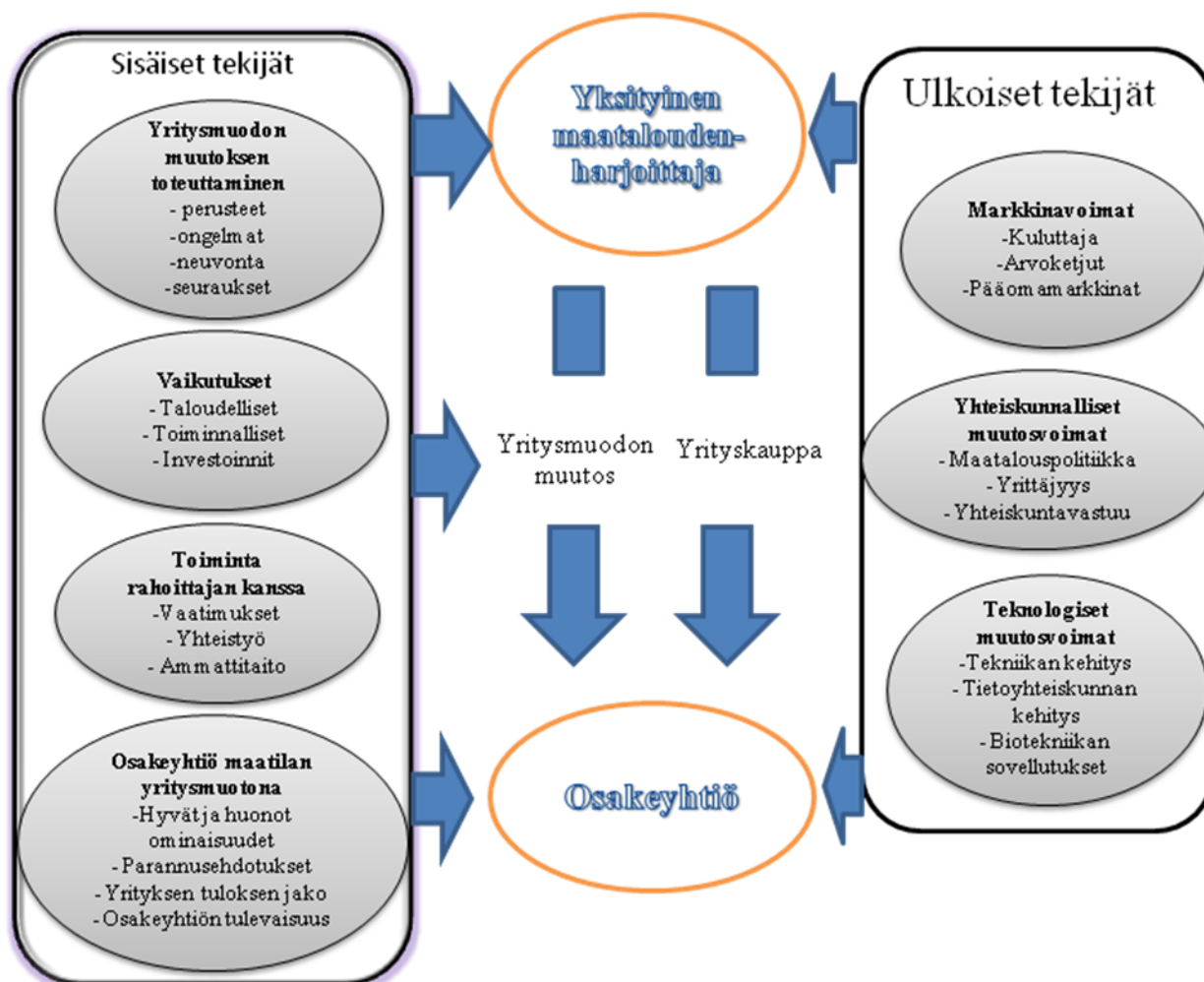
Tutkielman teoreettisessa osassa tarkastellaan yksityisen maataloudenharjoittajan, verotusyhtymän ja osakeyhtiön ominaispiirteitä. Luku neljä tarkastelee yritystoimintaan liittyviä veroja. Lisäksi tarkastellaan yksityisen maataloudenharjoittajan ja osakeyhtiön tilinpäätöksen toteuttamiseen ja verotukseen liittyviä eroavaisuuksia. Tutkimuksen empiirinen osa perustuu haastatteluista saataviin tuloksiin ja johtopäätöksiin.

Aikaisemmat tutkimukset

Osakeyhtiömuotoisten mautilojen toimintaa on tutkittu aikaisemminkin, mutta tutkimukset ovat pääsääntöisesti toteutettu ennen uuden yhtiöverolain voimaan tulemistä vuoden 2005 alussa. Aikaisemmat tutkimukset mautilojen yhtiöittämisestä perustuvat monesti mautilojen kannattavuuden vertailuun esimerkiksi perheviljelmän ja osakeyhtiömuotoisen mautilan kannattavuutta vertaillen (Uusitalo 2000, Pylväs 2002). Aihetta on tutkittu myös MTT:n kannattavuuskirjanpitoiloille lähetetyn kyselylomakkeen avulla (Ovaska 2003). Aikaisemmissa tutkimuksissa ei ole otettu huomioon mautilojen yrittäjien näkemyksiä mautilojen yhtiöittämisestä.

1.3. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkimusyksikköinä ovat haastateltavat yritysmuodon muutoksen osakeyhtiöksi toteuttaneet yrittäjät. Yrittäjät olivat maataloutta harjoittaessaan havainneet, että heidän tilansa taloudellisen aseman parantaminen oli vaikeaa yksityisenä maataloudenharjoittajana, minkä vuoksi he olivat muuttaneet yritysmuotonsa. Tutkimuksessa selvitetään mautilan yritysmuodon muutosta ja sen vaikutuksia. Tutkimuksen viitekehysten (kuva 1) sisäisinä tekijöinä ovat teemahaastattelun teemat. Teemojen avulla halutaan saada vastauksia tutkimuksen keskeisiin kysymyksiin. Ulkoisina tekijöinä ovat markkinavoimat sekä yhteiskunnalliset ja teknologiset muutosvoimat. Ne muuttavat mautilan toimintaympäristöä. Niiden aiheuttamiin muutoksiin yrittäjän on pyrittävä sopeuttamaan oma toiminta.

Kuva 1. Maatalan yritysmuodon muutoksen vaikutukset maatilalle (tutkimuksen teoreettinen viitekehys). Ulkoiset tekijät sovellettu teoksesta (Haapanen ym. 2004, s. 30).

2. Tutkimuksessa käsiteltävät yritysmuodot

2.1. Yksityinen maataloudenharjoittaja

Yksityiset elinkeinonharjoittajat harjoittavat yritystoimintaa omissa nimissään ilman yhtiömuotoa. Ammatinharjoittajat ja liikkeenharjoittajat ovat yksityisiä elinkeinonharjoittajia. Ammatinharjoittajalla on ilmoitus-, kirjanpito- ja verovelvollisuus toiminnastaan. Ammatinharjoittajalla on yritystoiminnastaan yhdenkertaisen maksuperusteisen kirjanpito. Liikkeenharjoittajalta vaaditaan suoriteperusteinen kahdenkertainen kirjanpito (Enroth ym. 2007, s. 11–12). Maataloudenharjoittajalla ei ole kirjanpitovelvollisuutta vaan ainoastaan muistiinpanovelvollisuus. Kirjaamisperusteena maatalouden harjoittajalla käytetään maksuperusteisuutta. MVL sisältää poikkeuksia maksuperusteen mukaisessa kirjaamisessa. Kassaperiaatetta voidaan käyttää tuloksentasauskeinona, kun tuotteiden myyntejä ja tarvikkeiden ostoja voidaan ajoittaa eri verovuosille (Ossa 2002, s. 19).

Perustaminen

Yritys- ja yhteisötietojärjestelmään on tehtävä perustamisilmoitus, jos yrittäjällä on pysyvä toimipaikka tai yrityksellä on yksi työntekijä tai yrittäjä harjoittaa luvanvaraista elinkeinoa. Kalastusta tai maataloutta harjoittava henkilö ei ole ilmoitusvelvollinen. Ilmoitusvelvolliseksi ilmoitaudutaan usein, koska samalla yksityinen maataloudenharjoittaja ilmoittautuu arvonlisäverovelvolliseksi, rekisteröityy työnantajaksi ja ilmoittautuu ennakkoperintärekisteriin. Arvonlisävelvolliseksi on ilmoitauduttava, mikäli tilikauden liikevaihto on vähintään 8500 euroa (Enroth ym. 2007, s.11–12).

Hallinto

Yritystä koskevat päätökset voi yrittäjä tehdä itsenäisesti, joustavasti, nopeasti ja rajoittamattomasti. Elinkeinonsa harjoittamiseen liittyvät oikeustoimet tekee yksityinen maataloudenharjoittaja itse. Yksityinen maataloudenharjoittaja voi valtuuttaa toisen henkilön puolestaan toimimaan yleisten säännösten ja periaatteiden mukaisesti oikeustoimisissa asioissa (Enroth ym. 2007, s.11–12).

Vastuu

Kirjanpidossa yrityksen varat ja velat on oltava erillään yksityisistä varoista ja veloista. Yksityinen maataloudenharjoittaja vastaa henkilökohtaisella omaisuudellaan yrityksen sitoumuksista. Yksityistä omaisuutta ja yritystoiminnan omaisuutta ei tarvitse erotella (Villa ym. 2007, s.21–22).

Tappiollinen tulos on MVL mukaan laskettua tappiollista tulosta (TVL 119§). Seuraavan 10 verovuoden aikana tappiollinen tulos voidaan vähentää maatalouden tuloksesta. Verovelvollisen halutessa tappiollinen tulos voidaan vähentää myös verovelvollisen kyseisen vuoden pääomatuloista (TVL 119 §). Maataloudenharjoittaja voi myös vaatia, että tappio vähennetään kyseisenä verovuonna vain osittain hänen pääomatuloistansa. Vähentämisvaatimus tappion vähentämiseksi pääomatuloista on tehtävä ennen säännönmukaisen verotuksen päättymistä. Mikäli maataloutta harjoittavat puoliset yhdessä, niin heillä on oikeus vaatia tappion vähentämistä osittain tai kokonaan verovuoden pääomatuloistaan. Vaatimus vähennyksestä on tehtävä ennen verovuoden päätöstä (TVL 121§).

Voitonjako

Yritystoiminnan tulot ovat luonnollisen henkilön tuloja. Varojen siirtäminen yritystoiminnasta yksityistalouteen ei tarvitse erillistä päätöstä. Tästä syystä tulot ovat heti käytettävissä yksityistaloudessa (Villa ym. 2007, s. 22).

2.2. Verotusyhtymä

Verotusyhtymä on kahden tai useamman henkilön muodostama yhteenliittymä. Verotusyhtymän tarkoituksena on kiinteistön viljely tai hallinta. Elinkeinoyhtymä on kahden tai useamman henkilön yhteenliittymä, jonka tarkoituksena on toimia henkilöiden yhteiseen lukuun (TVL 4 §). Verotusyhtymä ei ole verovelvollinen, vaan se on pelkkä laskentayksikkö. Laskentayksikkö tarkoittaa, että yhtymällä on itsenäinen kirjanpito. Yhtymälle vahvistetaan MVL:n, EVL:n tai TVL:n mukainen verotettava tulo. Tuloveroa ei

yhtymälle voida määrätä, koska yhtymältä puuttuu verosubjektius. Verotusyhtymän tulot ovat yhtymän osakkaiden tuloja (Andersson ja Linnakangas 2006, s. 14,85–87).

Perustaminen

Verotusyhtymä syntyy, kun esimerkiksi kaksi tai useammat henkilöt hankkivat yhteisen maatilaa tai maatilaa sukupolvenvaihdos tehdään vaiheittain. Jakamattomasta kuolinpesästä muodostuu verotusyhtymä, mikäli kuolinpesän osakkaat päättävät tehdä perinnönjakosopimuksen. Yhtymä on yhteistoimintaa, joka perustuu osakkaiden väliseen sopimukseen. Verotusyhtymän perustamiseksi on kuolinpesän tehtävä omaisuuden ositus. Verotusyhtymän voidaan katsoa perustetun, kun tilapidon jatkaja vuokraa vanhempiensa tilan ulkopuolelta maatalousmaata omaan lukuunsa, mutta hoitaa yhdessä vanhempiensa kanssa samoja koneita ja rakennuksia käyttäen kantatilan ja vuokratut pellot (Kiviranta 1999).

Hallinto

Osakkaat toimivat yhtymässä yleensä ilman erillistä organisaatiota. Osakkaiden halutessa voidaan yhtymän peruskirjaan kirjata toiminnan organisointia koskeva päätös. Yhdellä osakkaalla ei ole valtuuksia toimia yhtymän puolesta tavalla, joka sitoo muita yhtymän osakkaita. Jokaisen yhtymän osakkaan on oltava paikalla tai valtakirjalla paikalla tilanteissa, joissa oikeustoimi tehdään kaikkia sitoviksi. Yhtymässä voidaan valtuuttaa tietty yhtymän osakas toimimaan yhtymän nimissä ennalta määrätyissä tilanteissa (Tilli 1991, s. 10).

Vastuu

Vastuu yhtymän asioihin liittyvistä veloista on niillä osakkailla, jotka ovat velan ottaneet. Osakkaiden vastuu on erilainen, mikäli yhtymällä on uskottu mies. Yhteisomistajalla on valta oikeudelta hakea uskotun miehen määräämistä hoitamaan yhteistä esinettä ja sen hallintoa omistajien yhteiseksi hyväksi (EYL 6 §). Kustannuksista, joita uskotun miehen hallinnosta tai esineen myymisestä on aiheutunut, vastaavat kaikki yhteisomistajat kukin osuutensa mukaan (EYL 13 §).

Yhtymän osakkailla olevan vastuun laajuutta yhtymän veloista ei ole tarkasti määritelty. Vastaavatko yhtymän osakkaat velan koko määrästä vai vastaavatko osakkaat vain osuutensa suuruudesta osasta velkaa, on tapauskohtainen (Tilli 1991, s. 11).

Voitonjako

Voitonjako suoritetaan osakkaille heidän osuuksiensa perusteella, joka osakkaalla on puhtaisiin positiivisiin tai tappiollisiin tuloihin. Voitonjako voidaan suorittaa esimerkiksi omistussuhteiden mukaan (TVL 15 §). Tämä ei ole sääntö, vaan voittonjako voidaan suorittaa myös muilla perusteilla esimerkiksi työosuuksien mukaan. Veroviranomainen voi puuttua voittonjakoon vain tilanteissa, joissa voittonjako ei vastaa varsinaista tarkoitusta tai luonnetta (Tilli 1991, s. 26).

Purkaminen

Yhtymä on purettava yhtymän osakkaan vaatiessa. Yhtymää purettaessa on yhtymän omaisuus jaettava osakkaiden kesken viivytyksettä (EYL 12§). Mikäli esineen jakaminen ei ole mahdollista tai se aiheuttaisi suhteettoman kalliita kustannuksia tai alentaisi huomattavasti esineen arvoa, on oikeudella valta yhteisomistajan vaatimuksesta ja hänen haastettuaan toiset yhteisomistajat asiassa kuultaviksi, määrätä esine myytäväksi yhteisomistussuhteen purkamista varten (EYL 9 §). Yhteisomistajalla on oikeus toisia yhteisomistajia kuulematta luovuttaa osuutensa ja määrätä osuuttaan, samoin kuin myös käyttää yhteistä esinettä hyväkseen sellaisella tavalla, että hänen toimenpiteensä eivät loukkaa muiden yhteisomistajien vastaavia etuja ja oikeuksia (EYL 3 §). Yhtymän osakkaan osuus voidaan myydä myös ulosotolla osuuden kuuluessa konkurssipesälle. Yhtymä purkautuu sellaisessa tilanteessa, että yhtymän toinen osakas ostaa toisen yhtymän osakkaan osuuden (Tilli 1991, s. 11–12).

2.3. Osakeyhtiö

Osakkeenomistajilleen osakeyhtiö on erillinen oikeushenkilö ja osakeyhtiö perustetaan rekisteröitymällä. Osakeyhtiön velvoitteista ei osakkeenomistajien tarvitse vastata henkilökohtaisesti. Yhtiöjärjestyksen perusteella voidaan osakkeenomistajille määrätä maksuja suoritettavaksi osakeyhtiölle (OYL 2§). Osakeyhtiö on aina erillinen verovelvollinen (Villa ym. 2007, s. 241). Osakeyhtiö on perustettu, kun sillä on kaupparekisterimerkintä (Leppiniemi 2005, s. 41, 172). Osakeyhtiön on tehtävä kahdenkertainen kirjanpito. MVL:n mukaan maataloutta harjoittava osakeyhtiö voi tehdä kirjanpidon myös maksuperusteisesti (Enroth ym. 2007, s. 31). Tilikauden ei tarvitse olla kalenterivuosi. Mikäli yhtä useampi tilikausi päättyy samana vuonna, niin saman kalenterivuoden aikana päättyneet tilikaudet luetaan samaan verovuoteen (Leppiniemi 2005, s. 41,172). Yritystoiminnan organisoimisesta ja asioiden hoitamisesta yhtiössä vastaa erikseen valitut hallitus, toimitusjohtaja ja hallintoneuvosto (Villa ym. 2007, s. 72).

Osakeyhtiö on markkinatalouden yhtiömuodoista kiistatta kehittynein ja taloudellisesti merkittävin. Luonnollinen valinta osakeyhtiö on silloin, kun toiminta vaatii suuria pääomapanostuksia. Osakeyhtiö mahdollistaa myös kaikki käytettävissä olevat pääoman hankkimisen muodot. Huomioitavaa on, että ulkopuolisen rahoittajan suhtautumiseen ja halukkuuteen panostaa yhtiöön vaikuttaa usein paljonko yhtiön omistajat ovat valmiita sijoittamaan yritystoimintaan (Haapanen ym. 2004, s. 82).

Perustaminen

Yritysmuotona osakeyhtiön voi perustaa vain yksi henkilö tai yhteisenä osakeyhtiönä useampi henkilö. Osakeyhtiön osakkeenomistajana voi toimia luonnolliset henkilöt ja toiset oikeushenkilöt. Toisia oikeushenkilöitä ovat esimerkiksi yritykset (Enroth 2007, s. 15). Perustaminen vaatii kaikkien perustajajäsenien allekirjoittaman perustamissopimuksen. Kaikkien osakkaiden allekirjoittama perustamissopimus edellyttää, että osakkaat ovat yksimielisiä yrityksen perustamisesta ja perustamisen ehdoista. Perustamissopimus on tehtävä kirjallisena. Perustamissopimuksessa kirjattuna on oltava seuraavat asiat:

- sopimuksen päivämäärä
- kaikki osakkeenomistajat ja heidän osakkeensa

- osakkeesta maksettava summa yhtiölle
- osakkeen maksuaika
- yhtiön hallituksen jäsenten nimet

Tarvittaessa perussopimukseen kirjataan myös

- toimitusjohtajan nimi
- hallintoneuvoston jäsenet
- tilintarkastajat

Perussopimuksessa voidaan myös nimetä

- hallituksen puheenjohtaja
- hallintoneuvoston puheenjohtaja

Perustamissopimuksen osana on yhtiöjärjestys. Yhtiöjärjestys voidaan liittää omana asiakirjanaan perustamissopimukseen. Yhtiöjärjestyksessä tai perustamissopimuksessa on määriteltävä yhtiön tilikausi. Yhtiöjärjestyksen pakollisia määräyksiä ovat toiminimi, kotipaikka ja toimiala. Kaupparekisteriin tehtävässä yhtiön perustamisilmoituksessa on ilmoitettava perustamissopimuksesta. Lisäksi perustamisilmoituksessa selvittää osakkeiden ja osakepääoman määrä. Yksityisellä osakeyhtiöllä on oltava osakepääomaa vähintään 2500 euroa ja julkisella osakeyhtiöllä vähintään 80 000 euroa. Osakeyhtiön kaikki osakkeet voi omistaa yksi henkilö (Villa ym. 2007, s. 61–63).

Osakkeen merkintämaksu kirjataan yleensä osakeyhtiölain olettamasäännöksen mukaan osakepääoman eräksi. Rahan sijasta voidaan osakkeen merkintämaksu suorittaa yhtiölle myös kokonaan tai osittain muulla omaisuudella. Tätä omaisuutta kutsutaan apporttiomaisuudeksi. Mikäli apporttiomaisuus ei ylitä merkintämaksuksi määrättyä summaa, niin vahingonkorvausvastuussa ovat tilintarkastajat, hallituksen jäsenet ja toimitusjohtaja. Perustamissopimuksen asiakirjasta tai sen liitteenä olevasta asiakirjasta on selvittävä yksilöidysti apporttiomaisuus, sekä apporttiomaisuuden arvostamiseen liittyvät seikat ja menetelmät, joita on noudatettu omaisuuden arvostamisessa. Merkintämaksu on maksettava sovitulla tavalla sovitussa ajassa. Osakkeiden merkitsemisen jälkeen merkintämaksua ei voida peruuttaa elleivät kaikki osakkeenomistajat sovi siitä yksimielisesti. Maksun viivästyessä hallitus voi päättää, että merkintäoikeus on menetetty. Hallitus voi myös myöntää lisää aikaa merkintämaksun maksamiseen (Villa ym. 2007, s. 61–63).

Hallinto

Osakeyhtiön päätöksentekomalli on yleensä kolmitasoinen. Yhtiön ylintä päätösvaltaa käyttää yhtiökokous (Enroth ym. 2007, s. 15). Yhtiökokouksessa päätökset tekevät ne osakkeenomistajat, jotka ovat läsnä tai laillisesti edustettuina. Poissaolevat osakkeenomistajat eivät voi vaikuttaa yhtiökokouksen päätöksiin. Yhtiökokous voi yhtiöjärjestyksen perusteella määrittää hallituksen ja toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvat asioita. Yhtiökokouksessa saadaan päättää asioista, jotka ovat mainittu kokouskutsussa tai jotka ovat yhtiöjärjestyksen mukaan käsiteltävä yhtiökokouksessa. Varsinaisen yhtiökokouksen pitoaika on ennalta määrätty ja ylimääräiset yhtiökokoukset on pidettävä tarpeen mukaan. Yhtiökokouksessa osakkeenomistaja voi äänestää edustamiensa osakkeiden äänimäärällä, jos yhtiöjärjestys ei määrää toisin. Varsinainen yhtiökokous on järjestettävä viimeistään kuusi kuukautta tilikauden päättymisen jälkeen. Yhtiökokouksessa on päätettävä seuraavista asioista:

- tilinpäätöksen vahvistamisesta, joka emoyhtiön kohdalla tarkoittaa myös konsernitilinpäätöstä
- taseen osoittaman voiton käytöstä
- vastuuvapauden myöntämisestä hallituksen jäsenille ja toimitusjohtajalle
- hallituksen ja tilintarkastajien valinta
- muut asiat, jotka ovat yhtiöjärjestyksen perusteella määrätty käsiteltäväksi yhtiökokouksessa.

Osakeyhtiölain yleisiä periaatteita päätöksen teossa ovat yhdenvertaisuus ja enemmistöperiaate. Enemmistöperiaatteen mukaan päätökseen riittää yhdenkertainen enemmistö. Poikkeukset perustuvat osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen määräyksiin. Tasatilanteissa puheenjohtajan ääni ratkaisee (Villa ym. 2007, s.73–80).

Osakeyhtiössä hallitus huolehtii toiminnan järjestämisestä, yhtiön johtamisesta ja yhtiön edustamisesta. Hallitus huolehtii myös hallinnosta ja asianmukaisesta järjestyksestä yhtiössä. Hallituksen vastuulla on myös se, että yhtiön kirjanpito ja varainhoidon valvonta on järjestetty asianmukaisesti. Hallitus vastuulla on vain, että kyseiset tehtävät tehdään. Hallituksen on toimittava yhtiön ja yhtiön osakkeenomistajien edun mukaisesti. Lisäksi hallituksen on huomioitava osakkeenomistajien yhdenvertaisuus. Hallituksen päätökset tapahtuvat yhdenkertaisella enemmistöllä. Yhtiöjärjestys voi myös vaatia määräänemmistöä tai yksimielistä päätöstä. Tasatilanteessa puheenjohtajan mielipide on

ratkaiseva. Hallitus on päätösvaltainen, jos yli puolet hallituksen jäsenistä on paikalla. Yhtiöjärjestys voi edellyttää suurempaa läsnäolovaatimusta päätöksen tekoon. Hallituksessa on oltava vähintään 1 - 5 varsinaista jäsentä. Hallituksen jäsenten on oltava luonnollisia henkilöitä. Hallituksen jäsenet valitsee yhtiökokous tai yhtiöjärjestyksen perusteella eri tahot voivat nimetä jäsenensä hallitukseen (Villa ym. 2007, s.73–80).

Toimitusjohtajan tehtävänä on vastata päivittäisten toimintojen johtamisesta yhtiössä hallituksen ohjauksessa ja valvonnassa. Hallituksen ja toimitusjohtajan toimivallan jako määritetään yhtiön toiminnan laadun ja laajuuden mukaan. Hallitus valitsee ja erottaa toimitusjohtajan. Lähtökohtaisesti erottaminen tulee voimaan välittömästi päätöksen jälkeen. Erottamiseen ei tarvita syytä (Villa ym. 2007, s. 80).

Tilintarkastus

Osakeyhtiön osakkaiden on valittava yhtiölle tilintarkastaja ja noudatettava tilintarkastuslain sääntöjä. Tilintarkastuksessa on tarkoitus varmistaa kirjanpidon ja tilipäätöksen luotettavuus. Yhtiön kirjanpito on tehtävä kirjanpitosäätelyä ja hyvää kirjanpitosääntä noudattamalla. Tilintarkastuksessa tarkistetaan lisäksi yrityksen hallinto. Tilintarkastuksen on oltava objektiivista. Tilintarkastajan on oltava riippumaton yhtiöön tai yhtiön johtoon (Villa ym. 2007, s. 82–83).

Tuet

Maatalouden tuotantotukia maksetaan luonnollisten henkilöiden lisäksi oikeushenkilöille. Tämä tarkoittaa, että osakeyhtiöt ovat oikeutettuja maatalouden tuotantotukiin. Tukien myöntämisen ehdoissa on vaihtelevuutta, jotka osakeyhtiön on täytettävä. Pääsääntöisesti yritysmuodolla ei ole merkitystä myönnettäviin maatalouden tuotantotukiin. Osakeyhtiössä vähintään yhden osakkaan on täytettävä tukien myöntämisen ikävaatimus. Yhden osakkaan on oltava vähintään sitoumuksen antamista edeltävän vuoden joulukuun 31. päivänä 18-vuotias ja enintään 65-vuotias. Nuoren viljelijän aloitustukea voi saada, mikäli kaikki osakkaat ovat hakemusta edeltävän vuoden joulukuun 31. päivänä alle 40-vuotiaita.

Maatalouden investointitukia myönnetään myös osakeyhtiölle. Osakeyhtiön tuensaajan on itse tai hänen perheenjäsentensä kanssa suoraan tai heidän hallitsemiensa yhtiöiden kautta

omistettava yli puolet yhtiön osakkeiden äänimäärästä. Perheenjäsenellä tarkoitetaan puolisoa, vanhempia, puolison vanhempia tai lapsia. Määräysvalta osakeyhtiössä on oltava yhdellä tai sitä useammalla osakkaalla. Heidän on harjoitettava maataloutta ja täytettävä investointitukien myöntämisen edellytykset. Maatalouden tulo on oltava olennainen toimeentulon kannalta. Määräysvaltaisilla osakkailla on oltava vaadittava ammattitaito, ja osakkaiden on täytettävä tukien ikävaatimus (Kiviranta 1999).

MYEL-eläkevakuutus

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen etuuskien säilyminen on mahdollista yritysmuodon muutoksen jälkeen. Vaatimuksena on, että maatalouden verottaminen on toteutettava MVL:n mukaisesti. Maatalouden harjoittaja voi osakeyhtiössä olla MYEL-eläkevakuutuksen, pakollisen ja vapaaehtoisen MATA-tapaturmavakuutuksen ja ryhmähenkilövakuutuksen piirissä. MYEL-eläkevakuutuksen myöntämisen edellytyksinä ovat (Kiviranta 1999):

- yrittäjä yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa omistaa yli puolet yhtiön osakepääomasta
- yrittäjä yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa omistaa yli puolet yhtiön kaikkien osakkeiden äänimäärästä

Perheenjäseniä ovat eläkevakuutusehtojen mukaan (Kiviranta 1999):

- yrittäjän puoliso
- henkilöt, jotka asuvat yrittäjän kanssa vakinaisesti samassa taloudessa ja jotka ovat hänelle tai hänen aviopuolisolleen sukua suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa, sekä näiden puoliset
- yrittäjän avopuoliso, jos heillä on yhteinen lapsi.

Jos perheenjäsen ei omista maataloutta harjoittavan osakeyhtiön osakkeita, niin hän ei voi olla MYEL:n piirissä.

Maatalousyrittäjän lomituspalvelut

Maatalousyrittäjän lomituspalveluihin ovat oikeutettuja seuraavat vaatimukset täyttävät henkilöt (Kiviranta 1999):

- henkilöt, jotka osallistuvat itse työhön ja harjoittavat maataloutta

- henkilöt, jotka ovat velvollisia suorittamaan MYEL-eläkevakuutuksen ja
- henkilöt, joilla on voimassa oleva MYEL-eläkevakuutus tai vireillä hakemus.

Oikeus vuosilomaan edellyttää karjatalouden harjoittamista päätoimisesti (Kiviranta 1999).

Vastuu

Osakkeenomistajat vastaavat osakeyhtiön velvoitteista ainoastaan sijoittamallaan pääomalla. Yrittäjän antamat takaukset ja vakuudet yhtiön käyttöön ovat rasitteita yrittäjälle (Enroth ym. 2007, s. 15).

Purkaminen

Osakeyhtiön purkaminen tarkoittaa, että yhtiön toiminta, oikeushenkilöllisyys ja olemassaolo loppuvat. Osakeyhtiön purkaminen voi tapahtua yhtiökokouksen, rekisteriviranomaisen tai tuomioistuimen päätöksellä. Purkamista edeltää selvitysmenettely, jossa selvitetään yhtiön varat. Tämän jälkeen osakeyhtiön omaisuus on muutettava rahaksi, ja velat on suoritettava. Tämän jälkeen jäävä varallisuus jaetaan osakkeenomistajille jakosuhteiden suhteessa, ellei yhtiöjärjestys määrää erilaista jakotapaa. Velkojen ylittäessä varat asetetaan yhtiö selvitystilan asemasta konkurssiin (Villa ym. 2007, s. 113–116).

3. Yritysmuodon muutos osakeyhtiöksi

3.1 Yritysjärjestelyt

Yritysjärjestelyt ovat tilanteita, joissa yrityksen omaisuutta tai yrityksen liiketoimintaa luovutetaan osaksi tai kokonaisuutena tai yrityksen rakennetta muutetaan erilaisilla tavoilla siten, ettei toisena osapuolena järjestelyissä ole erillinen ulkopuolinen taho. Siirrettäessä omaisuutta hinnoittelu tai siirtohinnoittelu ei perustu välttämättä markkinaehtoiseen hinnoitteluun. Yritysjärjestelyjen tavoitteena ovat yleensä toiminnan yleinen tehostaminen ja varojen parempi ohjattavuus. Tarkoituksena voi olla myös mittakaavaetujen saavuttaminen tai yrityksen joustavuuden parantaminen purkamalla päällekkäisiä toimintoja (Immonen 2000, s.1–10).

Toteutettaessa yritysjärjestelyjä ei verotus saisi olla ainoa motiivi. Verotus ei myöskään saa olla este tilanteissa, joissa liiketaloudelliset ja muut syyt puoltavat yritysjärjestelyjä. Veron kiertäminen tai välttäminen voi olla kysymyksessä, kun useampi yritysjärjestely tehdään peräkkäin. Veronkiertosäännöksiä voidaan soveltaa, kun on kysymyksessä apuyhtiöiden perustaminen, yhtiötetyn liiketoiminnan lopettaminen pian liiketoiminnan siirron jälkeen tai liiketoiminnan siirron tai osakkeiden vaihdon jälkeen siirrosta saatujen varojen tai osakkeiden nopea edelleen myynti ilman hyväksyttävää liiketaloudellista perustetta. Liiketaloudellisesti perusteltujen syiden puuttuminen voi aiheuttaa oletettaman väärinkäytöstä veronkiertotarkoituksessa. Hyväksyttävän verosuunnittelun ja veronvälttämistarkoituksen välinen rajanveto on usein vaikeaa (Kotiranta ym. 2007, s. 129–130).

3.2. Yritysmuodon muutos

Viime vuosina veropolitiikan tavoitteena on ollut, että yritysmuodosta riippumatta tuloverojärjestelmä olisi neutraali suhteessa yritysmuotoon. Yritysmuodon muutos on käsitteenä vakiintunut tapahtumille, joissa muutetaan yrityksen toimintamuotoa. Muutoksella tarkoitetaan, että yrityksen oikeudellista muotoa muutetaan, mutta yrityksen verosubjektius säilyy ennallaan. Tavoitteesta huolimatta on yritysmuodon valinnalla

tietyjä verotuksellisia valintoja. Merkittävimpiä eroavaisuuksia on siinä, jätetäänkö yrityksen voitto yritykseen vai verotetaan voitto omistajan tulona. Yritysmuodoilla on eroa, kun yritystä myydään tai toimintaa lopetetaan. Yleisimmät syyt yritysmuodon muutokseen ovat yrityksen laajentuminen ja kehittyminen, joka tuo mukanaan lisääntyneen pääoman tarpeen. Muita syitä ovat esimerkiksi perheolot, yrityksen uudelleen organisointi sekä omistajan vaihdos. Merkitystä voi olla myös verotuksella (Kiviranta 1999).

Yritysmuodon muutoksessa yritysmuodon identtisyys eli yrityskokonaisuus säilyy muutoksesta huolimatta. Liiketoiminta ei saa keskeytyä tai joutua selvitysmenettelyyn. Tärkein tuloverotuksen kysymys on, aiheutuuko yritysmuodon muutoksesta yrityksen vuositulosta rasittavien tehtyjen varausten purkaminen ja palautuvatko käyttöomaisuuden poistot tuloon. Yrityksen identiteetti säilyessä ei poistojen palautumista ja varausten purkamista tapahdu. Identiteetti säilyy, jos yrityksen kirjanpitoarvoja ei muuteta, eikä yrityksen omistajuudessa tapahdu merkittäviä muutoksia. Ennen kaikkea varojen ja velkojen kirjanpitoarvot on pysyttävä samoina (Kiviranta 1999). Maatilaa yhtiöittäessä on huomattava, että apportiomaisuuden sijoittamista yhtiöön pidetään verotuksessa vaihtona, jossa annetaan vastikkeellisesti omaisuutta ja saadaan vastikkeellisesti osakkeita. Apportina osakeyhtiöön sijoitetun omaisuuden luovutushinta on käypä arvo luovutushetkellä (Ossa 2002, s. 98–99).

Puolisoiden muuttaessa yritysmuodon osakeyhtiöksi on uuden osakeyhtiön osakkeiden omistussuhde oltava sama kuin maatalouteen kuuluvan nettovarallisuuden suhde yksityisinä maataloudenharjoittajina. Identiteetti ei säily, jos yritysmuodon muutoksen yhteydessä toiminta jatkuu useammassa kuin yhdessä yrityksessä. Omistussuhteiden pysyminen muuttumattomana ja tasearvojen pysyessä samoina katsotaan toiminnan olevan jatkuvaa. Jatkuvassa yritysmuodon muutoksessa kiinteistön luovutusvoittoverotus ei realisoidu, poistot eivät palaudu irtaimesta käyttöomaisuudesta, eivätkä tasevaraukset purkaudu. Identiteetin säilyessä samana kotieläinten, maitokiintiöiden ja varastojen hankintamenot eivät tuloudu maatalouden harjoittajan verotuksessa. Kotieläinten, maitokiintiöiden ja varastojen arvo uudessa osakeyhtiössä on nolla. Niillä ei ole tässä tapauksessa hankintamenoa. Luovuttaessa maatalon identiteetistä sovelletaan koneiden, kaluston ja laitteiden alkuperäistä hankintamenoa tai hankintamenoa alempaa käypää myyntihintaa, kun määritetään koneiden, kaluston ja laitteiden tuloutusta. Samalla tavalla

menetellään myös kotieläimille, maitokiintiöille ja maatalouden varastoille, mutta näitä vastaavat summat ovat vähennyskelpoisia hankintamenoja (Kiviranta 1999).

Maataloustoiminnan kannalta merkityksetöntä omaisuutta voidaan jättää osakeyhtiön ulkopuolelle. Osakeyhtiön ulkopuolelle voidaan jättää esimerkiksi asunto, metsä ja varastorakennukset. Tulkinnanvaraisuuksien vuoksi on tilan kannalta järkevää varmistaa identiteetin säilyminen verohallinnolta (Kiviranta 1999).

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen mukaan maatila ei säilytä identiteettiään (KHO 1999, 583/2/99), mikäli omistaja haluaa jättää maatalouden kiinteistöt omistukseensa eli toimintamuodon muutosta koskevaa säännöstö ei voida soveltaa, mikäli maatalouden harjoittaja haluaa jättää esimerkiksi maatalousmaan ja maatalouden talousrakennukset perustettavan yhtiön ulkopuolelle. Mikäli maatalouden varoja jätetään osakeyhtiön ulkopuolelle, niin tuloveroseuraamuksilta ei voida välttyä (Kiviranta 1999).

Toimintamuodon muuttuessa verotus määräytyy muutospäivään asti ennallaan eli verotus määritetään muutospäivään asti yksityisenä maataloudenharjoittajana. Muutospäivästä alkaen verotus määräytyy uuden yritysmuodon mukaisesti osakeyhtiönä. Yritysmuodon muutos edellyttää tarkkaa tulojen ja menojen kohdistamista oikealle yritysmuodolle. Poistot voidaan tehdä muutosvuonna yrittäjän haluamassa yritysmuodossa (Enroth ym. 2007, s. 38–40).

Maataloudenharjoittaja ei vapaudu velvoitteistaan, vaikka osakeyhtiö ottaisi apporttiperustamisen yhteydessä velvoitteet vastatakseen. Velkojan on vapautettava yksityinen liikkeenharjoittaja velvoitteistaan. Vastuusta vapauttamisen koskiessa ainoastaan osaa päävelasta tai vastuusta vapautetun velallinen vastatessa vain osaa päävelasta, takaajan vastuu velasta loppuu ainoastaan kyseiseltä velan osalta. Velkojan suostuessa siirtämään velka uudelle velalliselle, uudeksi velalliseksi tulee vastaanottava yhtiö. Maataloudenharjoittajan velkakiinnitykset kiinteään omaisuuteensa pysyvät voimassa, vaikka omaisuus siirretään osakeyhtiöön (Immonen 2006, s. 31–40). Omistajan vaihdos ei vaikuta myöskään panttioikeuteen (MK17:5.2§)

Tappioiden siirtäminen uudelle toimintamuodolle on mahdollista, mikäli yrityksen identiteetti säilyy, tasejatkuvuutta noudatetaan ja yrityksen omistajapohjassa ei tapahdu

TVL 122:ssa säädettyä liian suurta siirtymää. Edellytyksenä on, että maksimissaan puolet elinkeinoyhtymän, yhteisön osuuksien tai osakkeiden omistajista on vaihtanut omistajaa. Erityisyyistä verovirasto voi antaa luvan siirtymättä jääneiden tappioiden käyttöön. Erityinen syy on esimerkiksi sukupolvenvaihdos (Järvenoja 2007, s. 354–370).

3.3. Yrityskauppa

Yrityskaupalla tarkoitetaan järjestelyä, jossa ostettavan yrityksen liikeomaisuus tai sen osuudet tai osakkeet ostetaan. Useissa tapauksissa käytetään yrityskaupan sijasta termiä yritysosto. Yritysostolla tarkoitetaan osakeyhtiön osakkeiden tietynsuuruisen määrän tai erikseen luovutettavan liikkeen hankkimista ostajan omistukseen. Yrityskauppa on terminä laaja ja se käsittää myös määräysvaltaan johtavan omistuskaupan ja fuusion. Yrityskaupan kohteena voi olla myös vähemmistöosuus ostettavassa yhtiössä (Immonen 2006, s. 31–40). Vähemmistöosuutena pidetään 10 prosentin osuutta, koska tämä osuus oikeuttaa käyttämään OYL:n vähemmistönsuojakeinoja (OYL 5 §).

Yksityinen maataloudenharjoittaja ei omista sellaista taloudellista kokonaisuutta, joka voidaan myydä erillisenä elinkeinotoiminnan muista varoista ja veloista (Immonen 2006, s. 31–40). Tästä syystä yksityisellä maataloudenharjoittajalla voi ainoastaan tulla kysymykseen omaisuushyödykkeiden myynti ja vastuiden siirtäminen ostajalle. Substanssikaupassa oston kohteena on liikeomaisuus eli esimerkiksi koneet, laitteet, kalusto ja varasto. Substanssikaupasta tehdään sopimusteknisesti yksi perussopimus pääkauppakirjana. Substanssikaupassa luovutusvoitto verotetaan maatalouden tulona. Kiinteän omaisuuden osalta kysymyksessä on kiinteistökauppa. Kiinteästä omaisuudesta tehdään erilliset luovutuskirjat omistajanvaihdoksen rekisteröintiä varten (Immonen 2006, s. 31–40).

Sisäisellä kaupalla tarkoitetaan kauppaa, jossa myyjänä ja ostajana olevat henkilöt ovat samasta etupiiristä. Sisäinen kauppa ei ole varsinaisesti yrityskaupan tyyppi. Sisäisen kaupan verokohteluun liittyy useissa tapauksissa veronkierron vivahteita (VML28 ja 29§). Sisäisissä kaupoissa on mahdollista, että ostaja ja myyjä voivat sopia sellaisista kaupan ehdoista, jotka ovat tavallisia riippumattomien osapuolten välisissä kaupoissa. Nämä ehdot

voivat loukata myyjän velkojia. Sisäisissä kaupoissa poikkeavia ehtoja voi muodostua esimerkiksi hinnoittelussa ja maksuehdoissa (Immonen 2006, s. 31–40).

Maatilan tai sen osan luovutuksesta saadut voitot verotetaan TVL:ssä säädetyllä tavalla (MVL 21§). Omaisuudesta luovutuksesta muodostunut voitto on myyjän veronalaista pääomatuloa (TVL 45§). Tuloverolain mukaan luovutusvoitto määritetään vähentämällä luovutushinnasta omaisuuden poistamaton hankintameno ja voiton hankkimisesta aiheutuneet menot. Todellisen hankintamennon sijasta voi luonnollinen henkilö käyttää hankintameno-olettamaa, joka on vähintään 20 prosenttia luovutushinnasta. Mikäli luovutettava omaisuus on ollut luovuttajalla vähintään 10 vuotta, niin hankintameno-olettamana voidaan käyttää 40 prosenttia (TVL 46§). Lisäksi tuloverolaissa on määritetty poikkeuksia laskettaessa myyjän luovutusvoittoa (TVL 46§ ja 47§).

Vastaavuusperiaate edellyttää yhdenmukaisuutta kauppahinnan jakamisessa myyjällä ja ostajalla. Kauppahinnan jakamisella samalla tavalla voidaan turvata jatkuvuus menon vähentämisessä verotuksessa. Hyödykkeiden kaupan osapuolten valinnoista johtuvista erityisolosuhteista irrotettu käypä arvo on käytännön verotuksen kannalta sovelias kauppahinnan jakoperuste. Maatilan kokonaisarvo määritetään hyödykkeiden arvojen summana. Luotettavan selvityksen puuttuessa omaisuusosien arvosta jakoperusteeksi voidaan käyttää hyödykkeiden verotusarvoa. Kokonaan vastikkeetta siirtyvän maatilan uudella omistajalla on oikeus MVL 19§:n mukaisesti tehdä koneiden, laitteiden, kaluston sekä rakennusten MVL 10§:ssä tarkoitettujen hyödykkeiden osalta samat poistot kuin edellinen omistaja olisi saanut tehdä. MVL 19§:n tarkoituksena on tilakokonaisuuden siirtäminen kaikilta osin jatkajalle. Kokonaan vastikkeettomasta saannosta, lahjasta ja lahjaluonteisesta kaupasta on saajan suoritettava lahjana saadun omaisuuden lahjavero (Ossa 2002, s. 115–116, 131–132).

3.4. Sukupolvenvaihdos

Maatalouden jatkuvuuden ja kehittymisen kannalta sukupolvenvaihdos on tärkeä tapahtuma. Sukupolvenvaihdos tarkoittaa toimenpiteitä, joilla maatilain toiminta siirretään luovuttajan lakimääräisessä perimysjärjestyksessä olevalle jatkajalle (Stenlund 2003). Sukupolvenvaihdoksessa jatkajalle siirtyvät toiminnan kannalta välttämätön omaisuus, useissa tapauksissa myös velat. Sukupolvenvaihdoksissa on turvattava myös maatilain tulevaisuuden toiminta. Tästä syystä kannattavuus ja maksuvalmius ovat tärkeitä sukupolvenvaihdokseen vaikuttavia tekijöitä. Sukupolvenvaihdoksesta tulee aina veroseuraamuksia. Nämä veroseuraamukset onkin aina huomioitava suunniteltaessa ja toteutettaessa sukupolvenvaihdosta. Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa kauppana, lahjana, lahjaluonteisena kauppana tai vaiheittaisena sukupolvenvaihdoksena. Suurimpana eroavaisuutena on tilain käypä arvo. Käypä arvo on veroviranomaisen määrittelemä tilain arvo, joka kuvastaa vapaassa markkinatilanteessa olevaa markkinahintaa (Stenlund 2003, s. 90–92).

Verohallinto voi hakemuksesta myöntää osittaisen tai täydellisen vapautuksen perintö- ja lahjaverosta esimerkiksi, jos veron periminen ilmeisesti vaarantaisi maa- tai metsätalouden tai muun yritystoiminnan jatkuvuuden (PerVL 53§). Perintö- tai lahjaverosta jätetään verovelvollisen verovirastolle ennen verotuksen toimittamista tekemästä pyynnöstä osa maksuunpanematta, jos veronalaiseen perintöön tai lahjaan sisältyy maatila, muu yritys tai osa niistä (PerVL 55§). Jos verovelvollinen luovuttaa pääosan maatilasta, muusta yrityksestä tai sellaisen osasta, josta on myönnetty huojennus, ennen kuin viisi vuotta on kulunut perintö- tai lahjaverotuksen toimittamispäivästä, niin verovelvollisen on maksettava maksamatta jätetty vero korotettuna 20 prosentilla (PerVL 55§).

Osakeyhtiön sukupolvenvaihdoksessa osakeyhtiön osakkeita on luovutettava vähintään 10 prosenttia lähiomaiselle (TVL 48 §). Omaisuuden saajana on oltava lapsi, lapsen rintaperillinen, veli, sisarpuoli tai velipuoli. Luovuttajan on täytynyt omistaa osakeyhtiön osakkeet vähintään 10 vuotta, että luovuttaja voi saada luovutusvoittoverovapauden (Stenlund 2003, s. 90–92).

4. Yritystoimintaan liittyvät verot

4.1. Arvonlisävero

Arvonlisävero on kulutusvero, koska vero suoritetaan tavaroiden ja palveluiden kulutuksesta. Arvonlisäveron maksavat lopulliset kuluttajat. Kansainvälisessä kaupassa arvonlisäveron tulot muodostuvat pääsääntöisesti siihen valtioon, jossa lopullinen kulutus tapahtuu. Arvonlisävero on välillinen vero, koska veron tilittävät tavaroita ja palveluita myyvät yritykset. Arvonlisäveroa suoritetaan vaihdannan kaikissa vaiheissa. Vähennysoikeudella tarkoitetaan, että verovelvollinen yritys voi vähentää tilitettävän arvonlisäveron määrästä ostamiensa tuotantopanosten ostohintoihin sisältyvän veron (Äärilä ja Nyrhinen 2008, s. 26–27).

Arvonlisävero määritetään aina verottomasta hinnasta. Yleinen tavaroiden ja palveluiden arvonlisäverokanta Suomessa on 22 prosenttia. Suomessa käytössä olevat alennetut arvonlisäverokannat ovat 12 prosenttia ja 8 prosenttia. Esimerkiksi elintarvikkeiden ja rehujen alennettu arvonlisäverokanta on 12 prosenttia ja lääkkeiden, kirjojen ja majoitustilojen luovuttamisten arvonlisäverokanta on 8 prosenttia. Arvonlisäverokauden ollessa kalenterivuosi arvonlisäveron ilmoitus on annettava kalenterivuotta seuraavan vuoden helmikuun loppuun mennessä. Mikäli verovelvollisen verokausi on kalenterivuosi, hän voi hakemuksesta siirtyä kuukausittaiseen ilmoitusmenettelyyn. Kun verokautena on kalenterikuukausi, niin ilmoitus on annettava kalenterikuukautta seuraavan kuukauden 12. päivänä (Äärilä ja Nyrhinen 2008, s. 180–196, 555–556, 606). Arvonlisäverokannat muuttuivat 1.7.2010 alkaen. Yleinen arvonlisäverokanta 1.7.2010 alkaen on 23 prosenttia ja alennetut arvonlisäverokannat on 13 prosenttia ja 9 prosenttia (AVL 84§ ja 85§).

Mikäli alkutuottajan myynti on vähäistä, hän voi jättäytyä arvonlisäverotuksen ulkopuolella. Edellytyksenä on, että alkutuottajan tilikauden liikevaihto voi olla enintään 8500 euroa. Alkutuottajalla on oikeus kohdistaa arvonlisäverotus maksuperusteisesti. Tilikauden liikevaihdoksi määritetään kaikkien kalenterivuoden aikana liikevaihtoon luettavien suoritusyhteismäärä. Alkutuottaja voi hakeutua arvonlisäverovelvolliseksi, vaikka liikevaihto olisi alle 8500 euroa. Jos alkutuottajan tilikauden liikevaihto on alle 8500 euroa, verovelvolliseksi rekisteröitynyt alkutuottaja saa alarajahuojenuksena koko

suorittamansa arvonlisäveron takaisin. Liikevaihdon ollessa 8500 euroa, mutta alle 22 500 euroa, alkutuottaja saa hakemuksesta osittain veron takaisin alarajahuojennuksena. Alarajahuojennuksena takaisin alkutuottajalle suoritettu arvonlisävero käsitellään tuloverotuksessa alkutuottajan verotettavana tulona (Äärilä ja Nyrhinen 2008, s. 549–550).

Pääsääntöisesti kiinteistöjen myynti ja vuokraaminen ovat vapautetut arvonlisäverosta. Verollista kiinteistötoimintaa ovat kuitenkin esimerkiksi maa- ja kiviaineen myynti sekä hotelli- ja leirintäaluetoiminnassa sekä niihin verrattavassa majoitustoiminnassa tapahtuva huoneiden, leirintäpaikkojen mökkien käyttöoikeuden luovuttaminen. Tuet ja palkat ovat arvonlisäverottomia. Muita arvonlisäverotuksen ulkopuolelle jääviä ovat esimerkiksi rahoituspalvelut, vakuutuspalvelut ja sanoma- ja aikakauslehdet. Vähäisestä tavaran tai palvelun omasta käytöstä ei tarvitse suorittaa arvonlisäveroa. Vähäiseksi omaksi on määritetty 850 euroa vuodessa. Mikäli omassa käytössä käytetään tavaroita tai palveluita yli 850 euron edestä vuodessa, vero suoritetaan vain ylittävältä osalta. Säännöstä vähäisestä omasta käytöstä sovelletaan luonnollisille henkilöille, verotusyhtymille ja kuolinpesille. Säännöstä ei sovelleta tapauksessa, jossa verovelvollisena on yhtiö (Linnakangas ja Juanto 2004, s. 54–93).

4.2. Varainsiirtovero

Kiinteistöjen tai arvopapereiden vastikkeellisista saannoista on varainsiirtoverolain mukaan suoritettava varainsiirtovero. Kiinteistöillä tarkoitetaan itsenäisiä maanomistusyksiköitä eli tiloja, tontteja, sekä muita maa-alueiden ja vesialueiden yksiköitä, joita voi merkitä kiinteistörekisteriin. Arvopaperit ovat osakeyhtiön osakkeita tai näiden väliaikaistodistuksia. Myös osuustodistukset, osuustodistusten väliaikaistodistukset, säästöpankkien kantarahastotodistukset ja osuuspankkien sijoitusosuustodistukset ovat arvopapereita. Varainsiirtovero maksetaan vain vastikkeellisesta saannista. Kiinteistöjen varainsiirtovero on neljä prosenttia kauppahinnasta tai muusta vastikkeen arvosta (Puronen 1997, s. 23–112).

Varainsiirtovero on suoritettava viimeistään, kun haetaan lainhuutoa tai kirjaamista. Lainhuutoa on haettava viimeistään kuusi kuukautta luovutuskirjan tai muun saannon perusteena olevan asiakirjan tekemisestä. Lahjana, perintönä tai testamenttina saaduista

kiinteistöistä ei tarvitse suorittaa varainsiirtoveroa, vaan niissä sovelletaan perintö- ja lahjaverotusta. Tietyissä tilanteissa on mahdollista myöntää varainsiirtoverovapaus. Esimerkiksi varainsiirtoverovapaus myönnetään, kun luovutuksen saajalle on myönnetty kiinteistön hankkimiseen maanostolaina. Myös maa- ja metsätalouden rakennepoliittisista toimenpiteistä myönnetyt korkotukilainat ovat varainsiirtoverovapaita. Varainsiirtoverovapaus koskee vain sitä osaa kauppahinnasta, johon varainsiirtoverovapaus on myönnetty (Puronen 1997, s. 23–112).

Varainsiirtovero on suoritettava rekisteröimättömän yhteisön liikkeeseen laskemasta arvopaperista. Arvopapereiden varainsiirtovero on 1,6 prosenttia kauppahinnasta tai muusta vastikkeen arvosta. Varainsiirtovero on suoritettava viimeistään kaksi kuukautta luovutussopimuksen tekemisen jälkeen. Arvopaperipörssissä tapahtuva pörssi-arvopapereiden tai markkina-arvopapereiden vaihdanta on varainsiirtoverovapaata (Puronen 1997, s. 23–112).

Toiminnan muuttaminen maatalouden harjoittajasta verotusyhtymäksi on varainsiirtovapaata, koska omaisuuden omistaja ei muutu. Maatalouden harjoittamisen siirtyminen osakeyhtiölle tarkoittaa siirtyvien kiinteistöjen osalta varainsiirtoveron alaista omistajanvaihdosta, koska osakeyhtiö on erillinen oikeushenkilö. Arvopapereiden siirtämisestä osakeyhtiöön on suoritettava varainsiirtovero. Yhtiömuodon muutos ei aiheita varainsiirtoveron suorittamista (Enroth ym. 2007, s. 43).

4.3. Kiinteistövero

Uusi kiinteistöverolaki astui voimaan 1.8.1992. Kiinteistöveroa suoritetaan kiinteistön arvon perusteella. Kiinteistövero on suoritettava joka vuosi kiinteistön sijaintikunnalle. Kunnanvaltuuston tehtävä on vuosittain määrittää kunnan kiinteistöveroprosentit. Kiinteistöverolaki määrittää, että kiinteistön omistaja on verovelvollinen. Kaikki Suomessa sijaitsevat kiinteistöt ovat kiinteistöveron alaisia, mutta laki määrittää tiettyjä poikkeuksia kiinteistöveron suorittamiseen. Maatalousmaasta tai metsämaasta ei tarvitse suorittaa kiinteistöveroa. Tulonhankintaan kohdistuessaan kiinteistövero on vähennyskelpoinen meno. Elinkeinotoimintaan kohdistuvalta osalta kiinteistöveron saa vähentää verotuksessa elinkeinoverolain mukaan (Jukkola 2008, s. 73,163–180).

Rakentamattomalle rakennuspaikalle on voitu vuodesta 2001 asti määrittää yleistä kiinteistöveroa korkeampi kiinteistövero. Kiinteistön verotusarvo on kiinteistön arvona, kun määritetään kiinteistöveroa. Yleinen kiinteistöverokanta on vuodesta 2000 lähtien ollut 0,50 - 1,00 prosenttia. Vakituisen asunnon kiinteistöveroprosentti on vuodesta 2000 lähtien ollut 0,22 - 0,5 prosenttia. Rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistöveroprosentti voi vaihdella välillä 1,00 - 3,00 prosenttia. Kiinteistöveroprosentti voi olla vakituisen asuinrakennuksen kiinteistöveroa enintään 0,6 prosenttia korkeampi, mikäli kiinteistö ei ole vakituinen asuinrakennus. Tässä tapauksessa kiinteistöveron on oltava kuitenkin yleisen kiinteistöveroprosentin vaihteluvälillä (Jukkola 2008, s. 73,163–180).

4.4. Lahjaverotus

Lahjana omaisuutta saava on velvollinen suorittamaan valtiolle lahjaveroa laissa säädetyllä tavalla (PerVL 1§). Lahjavero suoritetaan valtiolle. Asuinkunnalla ei ole veronsaajalle merkitystä. Lahjavero suoritetaan käyvästä arvosta (taulukko 1). Vastikkeen ollessa korkeintaan 75 prosenttia käyvästä hinnasta, katsotaan PerVL 18 § mukaan sovitun vastikkeen ja käyvän hinnan välisen positiivisen erotuksen olevan lahjaa. Lahjaverotuksen alaraja on 4 000 euroa. Lahjansaajat jaetaan sukulaisuutensa perusteella kahteen veroluokkaan. Lähimmät sukulaiset kuuluvat ensimmäiseen veroluokkaan. Toiseen veroluokkaan kuuluvat suorittavat lahjaveron kaksinkertaisena (Puronen 2008, s. 13–326). Lahjaveroa ei suoriteta lahjana saadusta elinaikaisesta nautintaoikeudesta, eläkkeestä taikka muusta elinkaudeksi tai määrävuosiksi jollekin testamentilla tai lahjana annetusta etuudesta (PerVL2 §).

Taulukko1. Lahjavero veroluokassa I (Puronen 2008).

Verotettavan osuuden arvo €			Veron vakioerä alarajan kohdalla €	Vero- % ylimenevästä osasta
4000	-	17 000		
17 000	-	50 000	1 400	13
50 000	-		5 690	16

Maatilatalouteen kuuluvien koneiden, kaluston, ja laitteiden sekä kotieläimien, maataloustuotteiden, lannoitteiden ja väkirehujen osalta tarkoituksena on ensisijaisesti

selvittää niiden käypä arvo. Kiinteistölle verovirastot määrittelevät käyvän arvon. Tärkeimmille koneille määritetään esinekohtainen arvo. Muille koneille määritetään yhteisarvo. Verohallitus määrittelee kotieläinten arvon vuosittain. Varastossa oleville maataloustuotteille on yksikköhinta, joka on 80 prosenttia tuottajahinnasta. Lannoitteiden, siemenien ja rehujen yksikköhinta on 80 prosenttia hankintahinnasta (Puronen 2008, s.13–326). Vastikkeen ollessa yli 50 prosenttia käyvästä arvosta maatalan muuhun yritykseen tai sen osaan kohdistuva lahjavero jätetään kokonaan maksuun panematta (PerVL 55 §). Maatilojen sukupolvenvaihdosten yhteydessä sovituista sisarosuuksista on sisarosuuden saajan suoritettava lahjavero. Lahjaluonteisten kauppojen lahjat huomioidaan mahdollisesti lahjanantajan jälkeen toimitettavassa perintöverotuksessa (PerVL 16 §).

5. Verojen määräytyminen eri yritysmuodoissa

5.1. Jaettavan yritystulon määräytyminen

Maatalouden puhtaaseen tuloon luetaan maatalouden harjoittajan kaikkien maatilojen maatalouden puhtaiden tulojen yhteismäärä (MVL 3§). Maatalouden puhdas tulo on maataloudesta rahana tai rahanarvoisena etuutena verovuonna saatujen tulojen ja tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneiden menojen erotus (MVL4§). Maatalouden tulosta määritettäessä vähennetään maatalouden puhtaasta tulosta maataloudesta johtuneet velkojen korot, indeksitappiot ja kurssitappiot (MVL3§). Näiden lisäksi tasausvaraus voidaan vähentää maatalouden puhtaasta tulosta. Maatila on perusyksikkönä laskettaessa maatalouden tulosta, mikäli maataloutta harjoitetaan useilla maatiloilla. Maksettava tulovero määräytyy maatalouden tuloksen perusteella. Tappiollisesta tuloksesta ei tarvitse makseta veroa. Maatalouden ja elinkeinotoiminnan tulos on yritystuloa, joka jaetaan verotuksessa ansiotuloksi ja pääomatuloksi (Enroth ym. 2007, s. 18–20).

Maatalouden yritystulon määrittäminen sisältää seuraavat vaiheet.

- 1) Maatalouden tuloksen laskeminen
- 2) Nettovarallisuuden määrittäminen maatilalle
- 3) Ansiotulon ja pääomatulon määrittäminen nettovarallisuuden perusteella
Nettovaravallisuuden korkokanta riippuu yritysmuodosta
- 4) Yksityisellä maataloudenharjoittajalla pääomatulot ja ansiotulot jaetaan puolisojen kesken

Nettovarallisuuden laskenta osakeyhtiössä on erilainen kuin yksityisellä maataloudenharjoittajalla. Osakeyhtiössä otetaan huomioon kaikki osakeyhtiön varat ja velat. Osakeyhtiössä ei ole merkitystä, mihin tulonlähteeseen varat ja velat kuuluvat. Nettovarallisuutta laskettaessa pohjana on edellisen vuoden tase. Verovuosi on aina se vuosi, kun osinko nostetaan. Nettovarallisuutta määritettäessä käyttöomaisuuden arvona käytetään verotuksessa poistamatonta menojäännöstä (Enroth ym. 2007, s. 30–35).

5.2. Yksityinen maataloudenharjoittaja

5.2.1. Jaettavan yritystulon määräytyminen

Yksityisellä maataloudenharjoittajalla on ainoastaan MVL:n mukainen muistiinpanovelvollisuus (taulukko 2). Maatalouden yritystulo määritetään tositteellisten tulo- ja menokirjauksien pohjalta. Tulot ja menot kirjataan kirjanpitoon maksupäivien perusteella. Lisäksi maataloudenharjoittajan on säilytettävä tositteet. Yksityisellä maataloudenharjoittajalla on mahdollisuus tehdä EVL:n mukainen suoriteperusteinen kirjanpito. Maatalouden puhdas tulo on määritettävä erikseen jokaiselta itsenäiseltä maatilalta. Korkomenoja ja vahvistettuja tappioita ei huomioida määritettäessä maatalouden voittoa. Maatalouden tulos saadaan vähentämällä korkomenot maatalouden voitosta. Maatalouden jaettava yritystulo määritetään vähentämällä maatalouden tuloksesta vahvistetut tappiot (Kiviranta 1999).

Taulukko 2. MVL:n mukainen yritystulolaskelma (Rantala 2006) ja (AVL 84§, 85§ ja 85a§).

Tulot	
Verollinen myynti 23 %	
	Eläinten myyntitulot
	Verovuoden tuotoiksi jaksotetut kotieläinten myyntitulot
	Muut myyntitulot
Verollinen myynti 13 %	
	Kotieläintuotteiden myyntitulot
	Kasvinviljelytuotteiden myyntitulot
Verollinen myynti 9 %	
	Majoituspalvelut yms. Myyntitulot
Arvonlisäveroton myynti	
	Valtiolta saadut tuet
	Muut arvonlisäverottomat tuet ja korvaukset
	Tasausvarauksen suora tuloutus
	Muut maatalouden arvonlisäverottomat tulot

LIIKEVAIHTO

Menot	
Palkkamenot	
Arvonlisäverotuksessa vähennyskelpoiset ostot ALV 23 %	
Verovuoden poistoina vähennettävät kotieläinten jaksotetut hankintamenot	
Arvonlisäverotuksessa vähennyskelpoiset ostot ALV 13 %	
Arvonlisäverotuksessa vähennyskelpoiset ostot ALV 9 %	
Muut maatalouden menot	
Poistot	
Verovuodelta tehty tasausvaraus	

MAATALOUDEN VOITTO/TAPPIO

(+) Vähennyskeltottomat menot
(+/-) Muut lisäykset /vähennykset
(+/-) Rahoitustuotot/-kulut

MAATALOUDEN TULOS/TAPPIO

(-) Vanhat tappiot

MAATALOUDEN JAETTAVA YRITYSTULO

5.2.2. Nettovarallisuuden määrittäminen

Nettovarallisuuden laskennalla määritellään osuus, joka on maatalouden harjoittajalle pääomatuloa (taulukko 3). Pääomatulon osuus on 20 prosenttia edellisen verovuoden nettovarallisuuden määrästä. Osakkaan vaatiessa voidaan pääomatulo-osuutena käyttää 10 prosenttia nettovarallisuuden määrästä. Verovelvollisen aloittaessa maatalouden harjoittamisen määritetään ensimmäisen vuoden pääomatulo-osuus ensimmäisen toimintavuoden nettovarallisuudesta. Nettovarallisuuden perusteella määritettävä pääomantuotto on aina vuotuinen tuotto (Kiviranta 1999).

Taulukko 3. *Omaisuuksien arvostaminen (MVL)* (Rantala 2006).

Omaisuososa	Arvostus	Hankintamenon vähentämisessä käytettävät enimmäispoistoprosentit
Pelto	Tuotto x 7	Ei
Salaojitukset	Salaojituslisä	10 % / 20 % (-82)
Rakennuspaikka	Pellon verotusarvo x 4	Ei
Asunnot (pv, vuokrattavat toimistot, lomamökit)	Jälleenhankinta-arvo vähennettynä ikälennuksella	6 %
Muut rakennukset	Menojäännös 31.12.	10 % Tuotantorakennukset 20 % kevyet rakennukset 25 % ymp. suojeleinvest.
Koneet ja kalusto	Menojäännös 31.12.	25 %
Osakkeet ja osuudet	Verotusarvo (VvL)	Ei

MAATALOUDEN VARAT

(-) Maatalouden velat

MAATALOUDEN NETTOVARALLISUUS

(+) 30 % verovuonna maksetuista palkoista

PÄÄOMATULO-OSUUDEN PERUSTANA OLEVA NETTOVARALLISUUS

5.2.3. Yritystulon jako ansio- ja pääomatuloksi

Yritystulo jaetaan ansiotuloksi ja pääomatuloksi. Nettovarallisuuden avulla määritetään pääomatulo-osuus. Pääomatulo on tuottoa maatilän pääomalle ja ansiotulo on tuloa tehdylle työlle. Yleisin tilanne on, että tulot jaetaan puoliksi molemmille puolisoille. Tästä käytännöstä poiketaan lähinnä yrittäjäpuolisoiden vaatiessa. Ansiotuloja verotetaan progressiivisesti taulukon 4 mukaisesti. Lisäksi ansiotulosta on maksettava kunnallisvero, kirkollisvero ja sairausvakuutusmaksu. Pääomatulojen veroprosentti on aina 28 (Ossa 2002, s. 199–201).

Taulukko 4. *Valtion progressiivinen tuloveroasteikko vuonna 2008 (VH 2008b).*

Verotettava ansiotulo €			Vero alarajan kohdalla €	Vero alarajan ylittävältä osalta %
12 600	-	20 800	8	8,5
20 800	-	34 000	705	19
34 000	-	62 000	3213	23,5
62 000	-		9793	31,5

5.3. Osakeyhtiö

5.3.1. Jaettavan yritystulon laskenta osayhtiössä

Lähtökohtana osakeyhtiön tuloverotuksessa on, että osakeyhtiö on erillinen verovelvollinen. Yhtiömuoto ei sellaisenaan vaikuta sovellettavaan verolakiin, vaan maatalouden verolakia sovelletaan myös osakeyhtiön harjoittamaan maatalouteen. Kun maataloutta harjoitetaan osakeyhtiössä, osakeyhtiö on toiminnastaan myös maatalouden osalta kirjanpitovelvollinen (Ossa 2002, s. 19,214,225). Osakeyhtiön on tästä syystä pidettävä kahdenkertaista kirjanpitoa (taulukko 5). Kahdenkertaisella kirjanpidolla tarkoitetaan sitä, että tuloslaskelma ja tase ovat suoriteperusteisia. Kirjaamisajankohta on suoritteiden luovuttamisen ajankohta. Maksuajankohta ei ole merkityksellinen kahdenkertaisessa kirjanpidossa. Osakeyhtiön tuloslaskelmassa määritetään monia jaksottamissääntöjä esimerkiksi kotieläinten myyntitulot. Maatalouslainsäädäntö ei nykyisessä muodossa sisällä ongelmallisiksi luokiteltavia osakeyhtiötä syrjiviä normeja (Kiviranta 1999). Maatilatalouden tuloverolain 4 § perusteella myös osakeyhtiö verotettava tulo voidaan määrittää maksuperusteisesti, vaikka kirjanpito tehtäisiin suoriteperusteisesti (Enroth ym. 2007, s. 31).

Taulukko 5. *EVL:n mukainen yritystulolaskelma* (Arlander ym. 2005, s. 10), (Ovaska 2003, s. 27)

LIKEVAIHTO

(+/-) Valmiiden ja keskeneräisien tuotteiden varastojen muutos
(+) Valmistus omaan käyttöön
(+) Liiketoiminnan muut tuotot
(-) Materiaalit ja palvelut
(-) Henkilöstökulut
(-) Poistot ja arvonalennukset
(-) Liiketoiminnan muut kulut

LIKEVOITTO / LIKETAPPIO

(+) Rahoitustuotot
(-) Rahoituskulut

VOITTO / TAPPIO ENNEN SATUNNAISERIÄ

(+) Satunnaiset tuotot
(-) Satunnaiset kulut

VOITTO/ TAPPIO ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA

(+/-) Tilipäättösiirrot
(-) Tuloverot
(-) Muut välittömät verot

TILIKAUDEN VOITTO / TAPPIO

Korjauserät verotuksessa
(+) Tuloslaskelmaan kirjatut välittömät verot
(+) Puolet edustuskuluista
(+) Muut lisäykset
(+) Henkilökohtaisen tulolähteen tappio
(+) Maatalouden tulolähteen tappio
(-) Tuloslaskelmaan kirjatut veronpalautukset
(-) Muut vähennykset
(-) Henkilökohtaisen tulolähteen tulos
(-) Maatalouden tulolähteen tulos

ELINKEINOTOIMINNAN TULOS/TAPPIO

(-) Elinkeinotoiminnan vahvistettu tappio

VEROTETTAVA TULO YHTEENSÄ

Osakeyhtiössä voi olla tulonlähteinä maatalous, elinkeinotoiminta ja muu toiminta. Jokaiselle tulolähteelle määritetään tulos erikseen. Edellisten vuosien tappiot voi vähentää seuraavina vuosina vain tappiota tehneestä tulolähteestä. Tappioita ei voida vähentää osakkaan verotuksessa. Tulonlähteiden määritetyn osakeyhtiön tuloksen jälkeen osakeyhtiö suorittaa yhteisöveroä 26 prosenttia (Enroth ym. 2007, s. 31–35).

Osakeyhtiön tuloksesta riippumatta osakeyhtiön tuloveroprosentti on 26. Verojen suorittamisen jälkeen osakeyhtiölle jää 74 prosenttia tuloksesta. Yhteisöverosta aiheutuva suoritettavien verojen väheneminen mahdollistaa velkojen lyhentämisen ja investointien toteuttamisen paremmin kuin ansiotulon marginaaliverotus. Monilla tiloilla maatalousyrittäjät ovat lisäksi maatilán ulkopuolisissa palkkatöissä. Progressiivisessa tuloverotuksessa palkkatulot ja maatalouden ansiotulot lasketaan yhteen määritettäessä tuloveroprosenttia. Ansiotulon marginaaliveroprosentti ylittää osakeyhtiön tuloveroprosentin jo ansiotuloveron valtionveroasteikon alarajan 12 600 euroa jälkeen (Kiviranta 1999).

5.3.2. Nettovarallisuus

Osakeyhtiön nettovarallisuuden määrittäminen on erilainen kuin yksityisellä maatalouden harjoittajalla. Osakeyhtiön nettovarallisuutta määritettäessä huomioidaan kaikki osakeyhtiön varat ja velat (taulukko 6). Osakeyhtiössä on merkityksetöntä, mihin tulonlähteeseen varat ja velat kuuluvat. Edellisen vuoden tase on pohjana nettovarallisuuden määrittämisessä. Verovuodella tarkoitetaan osingon saajan verovuotta (Kiviranta 1999). Arvostamislaissa lähtökohtana on, että yhtiön nettovarallisuus muodostuu varojen ja velkojen erotuksena. Varoihin osakeyhtiössä kuuluu veronalaiset ja verovapaat varat (Kotiranta ym. 2007, s. 30).

Maatalousmaa arvostetaan osakeyhtiön taseessa hankintahintaan tai perintö- ja lahjaverotuksen käypään arvoon. Harjoitettaessa maataloutta yksityisenä maataloudenharjoittajana maatalousmaan arvona käytetään varallisuusperustetta. Erilaisista nettovarallisuuden määrittäisperusteista johtuen yksityisen maatalouden harjoittajan ja osakeyhtiön nettovarallisuus eroavat toisistaan (Kiviranta 1999).

Taulukko 6. *EVL:n mukainen tase* (Rantala 2006).

Vastaavaa

Pysyvät vastaavat

- Aineettomat hyödykkeet
 - Perustamismenot
 - Tutkimusmenot
 - Kehittämismenot
 - Aineettomat oikeudet
 - Liikearvo
 - Muut pitkävaikutteiset menot
 - Ennakkomaksut
- Aineelliset hyödykkeet
 - Maa- ja vesialueet
 - Rakennukset ja rakennelmat
 - Koneet ja kalusto
 - Muut aineelliset hyödykkeet
 - Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat
- Sijoitukset
 - Osuudet saman konsernin yrityksistä
 - Saamiset saman konsernin yrityksistä
 - Osuudet omistusyhteisyryksistä
 - Saamiset omistusyhteisyryksiltä
 - Muut osakkeet ja osuudet
 - Muut saamiset
 - Omat osakkeet tai osuudet

Vaihtuvat vastaavat

- Vaihto-omaisuus
 - Aineet ja tarvikkeet
 - Keskeneräiset tuotteet
 - Valmiit tuotteet ja tavarat
 - Muu vaihto-omaisuus
 - Ennakkomaksut
- Saamiset
 - Myyntisaamiset
 - Saamiset saman konsernin yrityksiltä
 - Saamiset omistusyhteisyryksiltä
 - Lainasaamiset
 - Muut saamiset
 - Maksamattomat osakkeet ja osuudet
 - Siirtosaamiset
- Rahoitusarvopaperit
 - Osuudet saman konsernin yrityksistä
 - Omat osakkeet ja osuudet
 - Muut osakkeet ja osuudet
 - Muut arvopaperit
- Rahat ja pankkisaamiset

Vastattavaa

Oma Pääoma

- Osake-, osuus - ja muu vast. pääoma
- Ylikurssirahasto
- Arvonkorotusrahasto
- Muut rahastot
- Edellisten tilikausien voitto (tappio)
- Tilikauden voitto (tappio)
- Tilinpäätössiirtojen kertymä
- Poistoero
- Vapaaehtoiset varaukset
- Pakolliset varaukset
 - Eläkevaraukset
 - Verovaraukset
 - Muut pakolliset varaukset

Vieras pääoma

- Joukkovelkakirjalainat
- Vaihtovelkakirjalainat
- Lainat rahoituslaitoksilta
- Eläkelainat
- Saadut ennakot
- Ostovelat
- Rahoitusvekselit
- Velat saman konsernin yrityksille
- Velat omistusyhteisyryksille
- Muut velat
- Siirtovelat

Taulukko 7. *Omaisuu den arvostaminen osakeyhtiössä* (Ovaska 2003, s. 29).

Omaisuu sosa	Arvostus
Aineettomat hyödykkeet, joilla on varallisuusarvoa	Menojäännös 31.12.
Kiinteistöt ja rakennukset, rakennelma	Menojäännös 31.12. Käytetään myös jälleenhankinta-arvoa vähennettynä ikäalennuksilla, mikäli arvo on menojäännöstä korkeampi
Arvopaperit, jotka eivät kuulu vaihto- tai sijoitusomaisuuteen	Julkisesti noteeratut: 70 %:a käyvästä arvosta. Muut ovat nettovarallisuuden matemaattisia arvoja. Käytetään näitä arvoja, mikäli ovat suurempia kuin hankintameno
Muu käyttöomaisuus	Menojäännös 31.12.
Muut pitkävaikutteiset sijoitukset	Menojäännös 31.12.
Vaihto-omaisuus	Hankintameno vähennettynä mahdollisella epäkuranttiusvähennyksellä
Rahoitusomaisuus	Nimellisarvo

OSAKEYHTIÖN VARAT

(-) Vieras pääoma (Nimellisarvo)
(+/-) Yritysmuodosta riippuvat erät

PÄÄOMATULO-OSUUDEN PERUSTANA OLEVA NETTOVARALLISUUS

5.3.3. Rahan nostaminen osakeyhtiöstä

Osakas ei voi ilman veroseuraamuksia nostaa rahaa tai omaisuutta osakeyhtiöstä. Osakeyhtiöstä voi osakas nostaa rahaa palkkana, osakaslainana tai osinkona. Muilla tavoilla osakeyhtiöstä nostettu raha tai omaisuus on peiteltyä osingonjakoa. Osakkaalle maksetut palkat ovat osakkaan ansiotuloa ja palkka verotetaan osakkaan ansiotuloverotuksessa. Henkilöstösivukulut ovat osakeyhtiön kuluja (Enroth ym. 2007, s. 31–35).

Osakas voi nostaa osakeyhtiöstä osakaslainaa. Verovuoden päättyessä maksamatta oleva osakaslaina on osakkaan pääomatuloa. Osakkaalla, hänen perheellään tai heidän yhteisessä

omistuksessaan tai välillisessä omistuksessaan on oltava vähintään 10 prosenttia osakeyhtiön osakkeista tai äänimäärästä, että osakaslaina luetaan osakkaan tuloksi. Osingonjaon vuotuista tuottoa määritettäessä osakaslaina vähennetään osakkaan osakkeiden arvosta. Koska osakaslaina on osakkaan tuloa, osakaslainan takaisinmaksu on osakkaalle pääomatulojen tulohankkimismenoa. Osakaslaina on maksettava osakeyhtiölle takaisin viimeistään viidentenä verovuonna lainan nostamisen jälkeen (Enroth ym. 2007, s. 31–35).

Osinkojen verotus on erilainen julkisesti noteeratuissa osakeyhtiössä ja yksityisessä osakeyhtiössä. Julkisesti noteeratun osakeyhtiön osingonjaon selvittäminen ei ole tässä tutkimuksessa tarpeellista. Osakas voi osakeyhtiöstä nostaa osakkaalle verovapaita osinkoja. Osingot ovat osakeyhtiöstä saajalleen verovapaita siihen summaan asti, joka vastaa osakkeiden arvostuslaissa tarkoitetulle matemaattiselle arvolle laskettavaa 9 prosentin tuottoa. Yli 9 prosentin tuoton ylittävältä osalta maksettu osinko on osakkaalle 70 prosenttisesti ansiotulona verotettavaa tuloa. Verovapaita osinkoja voi osakas saada maksimissaan 90 000 euroa vuodessa. Maksimimäärä ei ole yrityskohtainen. Jaettavien osinkojen ollessa yli 90 000 euroa osakkaalla, niin loppuosa osingosta on osakkaalle 70 prosenttisesti pääomatuloa. Tässä tapauksessa tuottoprosentti ei saa olla yli 9 prosenttia nettovarallisuudesta (Villa ym. 2007, s. 241–244). Osingon voi yleensä nostaa osingonjaosta päättäneen yhtiökokouksen jälkeen. Näin menetellään, ellei yhtiökokouksessa tehdä erilaista päätöstä. Yhtiökokouksessa voidaan myös päättää, että osinko voidaan jakaa nostettavaksi useampana ajankohtana. Yleensä osingonjaosta päätetään vasta tilikaudesta laaditun tilinpäätöksen vahvistamisen jälkeen. Osakeyhtiölaki mahdollistaa myös väliosinkojen jaon kesken tilikauden laadittavan välitilinpäätöksen perusteella (Kotiranta ym. 2007, s. 25).

Useissa tapauksissa osakkeenomistaja tarkastelee omaa henkilökohtaista verotustaan ja osakeyhtiön verotusta yhtenä kokonaisuutena. Verotuksen suhteen on tavallista, että tilanne arvioidaan osakkaan ja yhtiön suorittamien verojen yhteismäärän perusteella. Tärkeä vertailukohde on palkan ja ansiotulona verotettavan osingon vaikutus kokonaisverorasitukseen. Osakeyhtiö voi maksaa palkkaa osakkaalle ainoastaan hänen työskennellessään osakeyhtiössä (Kotiranta ym. 2007, s. 28).

Mikäli tilikausi on eri kuin kalenterivuosi, niin osingonjako samalta tilikaudelta voidaan jakaa kahdelle eri kalenterivuodelle. Tässä tapauksessa pääomatulo-osuus määritetään erikseen molemmille vuosille molempien vuosien tilinpäätösten nettovarallisuuden perusteella. Osinkoa ei ole pakko osakkaalle jakaa rahana. Osingon voi osakkaalle jakaa esimerkiksi arvopaperina tai kiinteistönä. Muuna kuin rahana jaettu osinko arvostetaan osakeyhtiön ja osakkaan verotuksessa käypään arvoon (Villa ym. 2007, s. 241–244).

Peitelty osinko on rahanarvoista etuutta, jonka osakeyhtiö antaa osakkaansa tai tämän omaisen hyväksi osakkuusaseman perusteella tavallisesti olennaisesti poikkeavalla hinnalla tai vastikkeetta. Peitelty osinko tarkoittaa lisäksi omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla tai osakepääomaa, vararahastoa tai ylikurssirahastoa alentamalla osingosta menevän veron välttämiseksi jaettuja varoja. Mikäli osakeyhtiöstä on jaettu peiteltyä osinkoa, yhtiön on verotuksessa meneteltävä niin kuin olisi käytetty käypää hintaa ja osakkaan veronalaista tuloa on käyvän hinnan ja käytetyn hinnan välinen erotus (Kotiranta ym. 2007, s. 150).

6. Tutkimusaineisto ja -menetelmät

6.1. Tutkimusaineisto

6.1.1. Tutkimusaineiston hankinta

Tutkimuksen aineisto hankittiin haastattelemalla viljelijöitä, jotka harjoittivat maataloutta osakeyhtiössä. Haastateltavat tilat valittiin seuraavin perustein: tilojen yritysmuodon oli oltava osakeyhtiö ja tutkimukseen osallistuvien yrittäjien oli saatava päätoiminen toimeentulo maataloudesta. Tutkimustilojen hankinnassa avusti Nordea Pankki Suomi Oyj.

Tutkimustiloja kartoitettiin yhteistyössä Nordea Pankin kanssa. Tutkimukseen suostuvia tiloja löydettiin kahdeksan, jotka myös osallistuivat tutkimukseen. Haastattelut toteutettiin tilahaastatteluina joulukuun 2009 ja helmikuun 2010 välisenä aikana. Haastatteluissa oli mukana tilan ensisijainen isäntä.

Tutkimukseen osallistuneista maatiloista neljä sijaitsi Varsinais-Suomessa, kaksi Satakunnassa ja kaksi Etelä-Pohjanmaalla. Päätuotantosuuntina olivat kananmunan tuotanto, porsas- tai broilerituotanto. Liikevaihdot olivat 500 000 – 4 200 000 euroa. Yrittäjien lisäksi tilat työllistivät myös ulkopuolisia työntekijöitä. Kaikki yrittäjät olivat laajentaneet tuotantoa viimeisen 15 vuoden aikana.

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina puolistrukturoitujen kysymysten avulla. Haastattelun runko on tutkimuksen liitteenä (liite 1). Haastattelun soveltuvuutta tutkimusmenetelmäksi lisäsi mahdollisuus haastatella yritysmuodon muutoksen toteuttaneita yrittäjiä. Yritysmuodon muutoksen vaikutuksia ei oltu aiemmin tutkittu yrittäjien kokemusten perusteella. Haastattelu voitiin rajata käsittelemään vain tutkittavaa ongelmaa. Haastattelua voitiin tarkentaa tarvittaessa koskemaan tutkimustulosten kannalta merkityksellisiä tekijöitä.

Haastattelut tallennettiin äänitiedostoina tietokoneelle. Tallennus mahdollisti haastattelun sanatarkan tietojen taltioinnin. Tallennettuja haastatteluja voitiin kuunnella useaan kertaan sen varmistamiseksi, että kaikki haastatteluissa esiin tulleet asiat kyettiin sisällyttämään

kirjoitettuun tutkimusaineistoon. Tallenteen lisäksi haastattelutilanteissa suoritettiin havaintoja, jotka merkittiin muistiin.

Haastattelut purettiin kirjoittamalla ne sanatarkasti tekstinkäsittelyohjelmalla. Haastattelua purettaessa ei kiinnitetty huomiota mahdollisiin asiavirheisiin. Kirjoitetut haastattelut luettiin useaan kertaan ennen aineiston luokittelua. Aineistoa analysoitaessa pyrittiin löytämään samankaltaisuuksia ja eroja haastattelun kohteena olevien tilojen välille. Tutkimustulokset kirjoitettiin aineiston analyysin perusteella.

6.2. Tutkimusmenetelmä

6.2.1. Tutkimusmenetelmän valinta

Tutkimusmenetelmänä oli tapaustutkimus eli case-study tutkimus. Liiketaloustieteellisissä tutkimuksissa case-tutkimus on yleisimmin käytetyistä laadullisista menetelmistä. Tapaustutkimus tarkoittaa, että tutkimuksessa tutkitaan yksi tai enintään muutama tietyllä tarkoituksella valittu tapaus. Case-tutkimuksen avulla voidaan testata vakiintuneita käsityksiä, teorioita ja käsitteitä. Case-tutkimuksella voidaan lisäksi kyseenalaistaa aiempia teorioita. Case-tutkimuksen kohteena on usein prosessi, toiminto, osasto, tapahtumasarja tai historia. Aineiston keräämisen menetelmä on valittava mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Case-tutkimuksessa sovellettavat aineistotyypit ovat (Koskinen ym. 2005, s. 157):

- dokumenttilähteet esimerkiksi kirjeet ja päiväkirjat
- arkistolähteet esimerkiksi yritysten diariot
- haastattelut
- suorat havaintoaineistot
- osallistuvalla havainnoinnilla kerätyt aineistot
- fyysiset esineet voi esimerkiksi kuvata ja merkitä karttoihin sekä pohjapiirroksiin

Suurin osa käytettävistä laadullisista aineistoista on haastattelu- tai kirjallisia aineistoja. Tapaustutkimuksen ydin ei liity aineiston keruumenetelmiin vaan asetelmaan ja tapaan rakentaa johtopäätökset (Koskinen ym. 2005, s. 154–158).

Tapaustutkimus soveltuu tiedon luomiseen erityistapauksissa tai tutkimusongelmien ollessa luonteeltaan kokonaisvaltaisia, uraa uurtavia tai syvälle luotaavia (Hirsjärvi ja Hurme 2001, s. 58). Tapaustutkimus keskittyy ajankohtaisiin tapahtumiin (Yin 2003, s. 5). Tapausten määrän valinta on keskeinen vaihe tapaustutkimuksessa. Suunniteltaessa tapaustutkimusta on päätettävä, onko tutkimus yhden tapauksen vai monen tapauksen tapaustutkimus (Yin 2003, s. 39).

Tässä tutkimuksessa tapauksina olivat kahdeksan maatalousyrittäjää, jotka harjoittivat maataloutta osakeyhtiön muodossa. Haastattelujen tarkoituksena oli selvittää, millä tavalla osakeyhtiö vaikutti maatalan liiketoimintaan. Haastateltavia yrittäjiä oli useita, koska tutkimuksessa selvitettiin, eroavatko yrittäjien mielipiteet osakeyhtiön vaikutuksista.

Tapaustutkimus voidaan jaotella viiteen tärkeään osatekijään. Ensimmäinen osatekijä on tutkimuskysymysten asettelu. Tutkimuskysymysten pohjalta esitetyt väitteet ohjaavat tutkimusta oikeaan suuntaan. Tutkimuskohteen esittelyssä määritellään tapaus ja kerrotaan tutkittavan kohteen ominaispiirteistä. Tutkimuksessa on esiteltävä päättelytapa, jossa määritellään, kuinka kerätyt tiedot liittyvät väitteisiin. Lopuksi on esitettävä tutkimuksen tulosten arviointi- ja tulkintaperusteet (Yin 2003, s. 21–28).

Yin (2003, s. 98–105) suosittelee, että tapaustutkimusta tehtäessä pitää huomioida kolme periaatetta. Periaatteet ovat:

- 1) Tapaustutkimuksessa olisi aina käytettävä useita lähteitä, ei vain yhtä aineistoa. Useiden lähteiden käyttö mahdollistaa monenlaisten seikkojen tutkimisen.
- 2) Tapaustutkimukseen olisi tehtävä tietokanta, joka koostuu kahdesta eri kokoelmasta. Raportti koostuu tutkijan tuottamasta aineksesta esimerkiksi artikkeleista, raporteista ja kirjoista.
- 3) Tutkijan päättelyketju olisi ulkoisen havainnoijan seurattavissa. Päättelyketjun ylläpito parantaa reliabiliteettia.

6.2.2. Haastattelu tutkimusaineiston hankintamenetelmänä

Haastattelijan tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. Haastattelun tarkoituksena on informaation kerääminen. Haastattelu on ennalta suunniteltua päämäärähakuista toimintaa. Yleisestä haastattelusta erotetaan tutkimushaastattelu. Tutkimushaastattelun tietoa voidaan käyttää käytännön ongelman ratkaisuihin, mutta vasta tiedon tieteellisten menetelmien varmentamisen ja tiivistämisen jälkeen. Tutkimuksen osana tehtävä haastattelu on vuorovaikutustilanne, jolla on seuraavia piirteitä (Hirsjärvi ja Hurme 2001, s. 43):

- 1) Haastattelu on ennalta suunniteltu ja haastattelija on tutustunut tutkimuksen kohteeseen sekä käytännössä että teoriassa. Tavoitteena on, että haastattelija saa luotettavaa tietoa tutkimusongelman kannalta tärkeiltä alueilta.
- 2) Haastattelu tehdään haastattelijan aloitteesta ja se on haastattelijan ohjaama.
- 3) Haastattelijan on tavallisesti motivoitava haastateltavansa sekä ylläpidettävä hänen motivaationsa.
- 4) Haastattelija tuntee roolinsa, mutta haastateltava oppii sen haastattelun edistyessä.
- 5) Haastateltavan on voitava luottaa siihen, että annettuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti.

Haastattelut voidaan jakaa seuraaviin tyypeihin:

Strukturoitu haastattelu suoritetaan usein lomakkeen avulla. Kysymysten ja väitteiden muoto ja esittämisjärjestys on lomakehaastattelussa määrätty. Olettamuksena haastattelussa on, että kysymysten merkitys on kaikille vastaajille sama. Strukturoimattomalla haastattelulla on erilaisia nimityksiä kuten esimerkiksi avoin haastattelu, kliininen haastattelu, syvähaastattelu, asiakaskeskeinen haastattelu ja keskustelunomainen haastattelu. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, s. 44–46).

Puolistrukturoitu haastattelu on lomakehaastattelun ja strukturoidun haastattelun välimuoto. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymysten muoto on haastattelussa kaikille sama, mutta kysymysten järjestystä voi haastattelija vaihtaa eri haastatteluissa.

Puolistrukturoidun haastattelun vastauksille ei ole määritelty tiettyjä vastausvaihtoehtoja, vaikka kysymykset ovat kaikille vastaajille samat. Haastattelijalla on mahdollisuus muuttaa kysymysten sanamuotoa haastattelujen välillä. Puolistrukturoidulle haastattelulle on ominaista, että ainakin yksi haastattelun näkökohta on määritelty mutta ei kaikkia näkökohtia (Hirsjärvi ja Hurme 2001, s. 47).

Haastattelu soveltui tutkimuksen hankintamenetelmäksi, koska tekijällä oli mahdollisuus haastatella yritysmuodon muutoksen jo toteuttaneita maatalousyrittäjiä. Yritysmuodon muutoksen vaikutuksia ei aiemmin oltu juurikaan tutkittu haastattelemalla yrittäjiä. Haastattelemalla voitiin vähentää asiavirheitä, jotka aiheutuivat haastateltavan tai haastattelijan väärin ymmärtämisestä.

Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelu ei edellytä tiettyä kokeellisesti aikaansaatua yhteistä kokemusta, vaan perustuu siihen oletukseen, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia määritetyllä menetelmällä. Teemahaastattelussa korostetaan haastateltavien elämysmaailmaa ja heidän määritelmiään tilanteista. Teemahaastattelu voidaan toteuttaa kvalitatiivisesti tai kvantitatiivisesti. Teemahaastattelu ei määrittele haastattelukertojen määrää tai sitä, miten syvältä aihetta on käsiteltävä. Teemahaastattelu etenee tiettyjen ennalta valittujen teemojen varassa. Teemahaastattelussa huomioidaan, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. Strukturoimaton haastattelu on lähempänä teemahaastattelua kuin strukturoituhaastattelu. Teemahaastattelu on kuitenkin puolistrukturoitu menetelmä, koska haastattelun aspekti, aihepiirit tai teema-alueet ovat kaikissa haastatteluissa samat (Hirsjärvi ja Hurme 2001, s. 47–48).

Haastattelurunko ohjaa keskeisesti haastattelua. Haastattelurunko antaa haastattelulle hahmon ja se varmistaa, että tutkija esittää tarvittavat kysymykset. Haastattelurunko on enemmän muistin tuki haastattelijalle kuin teoriaperusteinen kysymyslista. Kysymyksiä ei tavallisesti järjestetä suoraan teorian mukaisesti. Kysymysten tarkoituksena on tuottaa kaikki sellainen tieto, jota voidaan myöhemmin tulkita teorian avulla. Tyypillisin tilanne on se, että haastattelurungossa on muutama pääkysymys ja niiden alla muutama lisähuomio. Teemahaastattelu muodostuu kolmessa päälohkossa: lämmittelykysymykset, sisällölliset kysymykset ja lopettelukysymykset. Kysymysten asettelussa helpommat kysymykset ovat

haastattelun alussa ja vaikeammat kysymykset ovat haastattelun lopussa (Koskinen ym. 2005, s. 108–110).

Teemahaastattelulla voitiin haastattelu rajata käsittelemään tutkimuksen teemoja. Haastattelun kysymyksiä voitiin tarkentaa haastattelun aikana, jotta tärkeimmät tutkimusta käsittävät asiat saatiin selvitettyä. Valmiiden vastausvaihtoehtojen puuttuessa haastateltava voi kertoa kaikki kyseiseen teemaan liittyvät yksityiskohdat.

6.2.2. Tutkimusmenetelmän luotettavuuden arviointi

Laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy kysymykseksi, kuinka luotettava tutkimusprosessi on. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on se, että tutkija on avoin subjektiviteetti. Tutkijan on ymmärrettävä, että tutkija on keskeinen tutkimusväline. Pääasiallinen luotettavuuden kriteeri kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tutkija itse. Tästä syystä luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan tulee koko ajan pohtia tekemiään ratkaisuja ja ottaa samanaikaisesti kantaa analyysin kattavuuteen sekä tekemänsä työn luotettavuuteen (Eskola ja Suoranta 2008, s. 210–212).

Validiteetti tarkoittaa sitä, missä määrin tietty väite, tulkinta tai tulos ilmaisee kohdetta, johon on tarkoitus viitata. Validiteetin lajeja ovat sisäinen ja ulkoinen validiteetti. Sisäinen validiteetti tarkoittaa tulkinnan sisäistä loogisuutta ja ristiriidattomuutta. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa sitä, yleistyykö tulkinta muihinkin kuin tutkittuihin tapauksiin (Koskinen ym. 2005, s. 254–256). Reliaabelius tarkoittaa, että tutkittaessa samaa henkilöä, määritetään kahdella tutkimuskerralla sama tulos. Kun ihmiselle on ominaista ajassa tapahtuva muutos, tutkimustuloksista on luovuttava tilanteissa, joissa kyseessä ovat muuttuvat ominaisuudet. Toinen tapa määrittellä reliaabelius on se, että tulos on reliaabeli, kun kaksi arvioitsijaa määrittää samanlaisen tuloksen. Kolmas perinteinen tapa määrittää reliaabelius on se, että erilaisilla tutkimusmenetelmillä muodostetaan sama tulos (Hirsjärvi ja Hurme 2001, s. 186).

Kun arvioitiin tutkimuksen loogisuutta ja ristiriidattomuutta, teorian ja empiirisen aineiston oli luontevasti liityttävä toisiinsa. Tutkimuksen teoriassa tarkasteltiin yksityisen

maataloudenharjoittajan ja osakeyhtiön ominaispiirteitä yritysmuotoina. Lisäksi tarkasteltiin molempien yritysmuotojen tilinpäätöksen määrittämistä. Empiriassa käsiteltiin yritysmuodon muutoksen vaikutuksia muutettaessa maatala yksityisestä maataloudenharjoittajasta osakeyhtiöksi. Yritysmuodon muutoksen vaikutukset olivat suurelta osin taloudellisia. Tästä syystä teoriassa esitetyt taloudelliset eroavaisuudet tukivat empiriaa.

Haastattelulla tarkoitetaan keskustelua, joka suoritetaan tutkijan aloitteesta ja tutkijan johdattamana. Haastattelu on osa normaalia elämää, joten haastattelutilanteeseen vaikuttavat normaalit fyysiset, sosiaaliset ja kommunikaatioon liittyvät asiat (Eskola ja Suoranta 2008, s. 85). Tutkimuksen tavoitteena on, että tutkimuksen tieto on oikeaa. Haastattelu on herkkä menetelmä, koska haastateltava voi kokea haastattelun urkkivaksi tai uudeksi johdon järjestämäksi valvontamenettelyksi. Tästä syystä on mahdollista, että haastateltava päättää olla kertomatta haastattelijalle kaikkia seikkoja. Haastateltava voi kertoa haastattelussa myös muunneltua totuutta. Tutkija voi haastattelussa menetellä tavalla, että hän keskittyy vain haluamiinsa asioihin, jotka sopivat hänen tutkimusasetelmaansa (Järvinen ja Järvinen 2004, s. 146). Hyvällä haastattelurungolla ja teknisellä välineistöllä voidaan lisätä tutkimuksen laadukkuutta. Lisäksi litteroimalla haastattelu niin nopeasti kuin mahdollista tutkijan toimesta lisätään tutkimuksen laadukkuutta. Haastatteluaineiston luovutettavuus on hyvin riippuvainen laadusta. Haastattelun tai aineiston käsittelyn epäonnistuminen vähentää aineiston laadukkuutta (Hirsjärvi ja Hume 2001, s. 184–185).

Tutkimuksessa esitettävät kysymykset on muotoiltava tarkasti. Tutkijan on vaikea ennakoita, miten monella tavalla haastateltavat voivat tulkita tietyn kysymyksen. Tämä vaihtelu voi mitätöidä tutkimustulokset. Subjektiiivisuus aiheuttaa tutkimukseen harhoja. Ilmiö voi olla vastaajalle outo. Näissä tapauksissa harha tunnistetaan systemaattisena poikkeamana vastaajan vastausten ja objektiivisen todellisuuden välillä. Tutkimus voi käsitellä ilmiötä, joka on subjektiivinen. Tällöin harha määritellään suhteessa vastaajan todelliseen sisäiseen tilaan. Vastausvaihtoehtoina on oltava myös en ole varma –vastaus tai en tiedä –vastaus, koska vastaukseen pakottaminen voi aiheuttaa harhaa (Järvinen ja Järvinen 2004, s. 148–151).

Haastattelulomake (liite 1) oli kaikille haastateltaville sama. Samaa haastattelulomaketta käyttämällä yritettiin varmistaa, että kaikilta haastateltavilta saataisiin tutkimuksen kannalta oleelliset vastaukset. Haastattelun luotettavuuteen vaikutti tutkijan vähäinen kokemus tapaustutkimuksen toteuttamisesta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen on arvioinnissa erilaisia käsitteitä. *Uskottavuudella* tarkoitetaan sitä, vastaavatko tutkijan käsitykset ja tulkinnat tutkittavien käsityksiä. Toinen termi on tutkimustulosten *siirrettävyys* tietyin ehdoin. *Varmuutta* tutkimukseen lisätään, kun huomioidaan tutkijan ennakko-oletukset. *Vahvistus* tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa tehdyt tulkinnat saavat tukea toisista vastaavaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista (Eskola ja Suoranta 2008, s. 211–212).

Laadullisen tutkimuksen tapausmäärä on usein pieni, joten tulosten yleistettävyys on klassisen tilastotieteen näkökulmasta kyseenalainen (Koskinen ym. 2005, s. 265).

Tutkimustuloksia ei voida yleistää käsittämään jokaista yritysmuodon muutoksen toteuttanutta maatilaa. Tutkimuksen otos, kahdeksan haastattelua, oli liian pieni. Haastateltavat yrittäjät toimivat eri tukialueilla ja harjoittivat eri tuotantosuuntia. Lisäksi he olivat toteuttaneet yritysmuodon muutoksen eri ajankohtina. Yritysmuodon muutoksen toteuttamisen ehdot muuttuivat vuosien 1992 – 2009 välillä. Yrittäjillä oli sama rahoittaja, joka voi vaikuttaa haastateltavien yrittäjien ominaispiirteisiin. Täysin samoja tuloksia ei todennäköisesti saataisi toisen tutkijan toimesta, koska koko tutkimukseen vaikuttaa aina myös tutkijan henkilökohtaiset tekijät. Tutkimuksen reliabiliteettia pyrittiin lisäämään raportoimalla eri tutkimuksen vaiheet riittävän tarkasti.

7. Tutkimustulokset

7.1. Tutkimustilojen esittely

Tutkimuksen kohteena olevat osakeyhtiömuotoiset maatilat ovat verraten harvinaisia Suomessa. Osakeyhtiömuotoisia maatiloja oli vuoden 2008 lopussa 527 kappaletta, kun maatiloja vuoden 2008 lopussa oli yhteensä 65 802 kappaletta. Osakeyhtiöiden määrä on lisääntynyt joka vuosi vuoden 1995 jälkeen (*Maatilatilastollinen vuosikirja 2009*).

Tutkimustulosten raportoinnissa noudatetaan erityistä varovaisuutta, koska haastateltujen viljelijöiden ja heidän maatilojensa anonyymiyys halutaan säilyttää. Haastattelutilat on tutkimuksessa yksilöity kirjaimin A–H ja muilta osin tutkimustulokset raportoidaan yleispiirteisesti.

7.1.1. Tutkimustilojen perustiedot

Tutkimustila A sijaitsi Varsinais-Suomessa. Tilan päätuotantosuunta oli kananmunan tuotanto. Tilalla oli yli 100 000 eläinpaikkaa. Sen lisäksi tilalla oli broilerintuotantoa, kananpoikasien kasvatusta ja kasvinviljelyssä yli 200 hehtaaria. Maatilan muutos osakeyhtiöksi toteutettiin vuonna 1997. Vain maatilan liiketoiminta eli käyttöomaisuus, varastot ja eläimet siirrettiin osakeyhtiöön. Pellot ja rakennukset olivat yrittäjän henkilökohtaisessa omistuksessa. Tilan isäntä oli yli 50-vuotias ja koulutukseltaan maatalousteknikko. Tila työllisti 6 henkilötyövuotta.

Tutkimustila B sijaitsi Etelä-Pohjanmaalla. Tilan päätuotantosuunta oli porsastuotanto. Osakeyhtiö omisti 400 emakon emakkosikalan ja 15 hehtaaria peltoa. Yhteensä tilan porsastuotannon laajuus oli 500 emakkopaikkaa ja kasvinviljelyä harjoitettiin 75 hehtaarilla. Osakeyhtiö perustettiin vuonna 2006. Vain uusi emakkosikala ja osa pelloista olivat osakeyhtiön omistuksessa. Tilan isäntä oli alle 30-vuotias ja koulutukseltaan agrologi AMK. Osakeyhtiön omistajia olivat isäntä, hänen isänsä ja pienellä osuudella

ulkopuolinen sijoittaja. Osakeyhtiön ulkopuolella oleva osa maatilasta oli isännän ja hänen vanhempiensa omistuksessa. Tila työllisti 6 henkilötyövuotta.

Tutkimustila C sijaitsi Etelä-Pohjanmaalla. Maatilalla oli yhdistelmäsikala. Tilalla oli kaksi erillistä osakeyhtiötä. Haastattelussa olleen osakeyhtiön päätuotantosuunta oli porsastuotantoa, jonka laajuus oli 500 emakkoa. Lisäksi osakeyhtiöllä oli viljelyksessä yli 200 hehtaaria peltoa. Tilan isäntä oli yli 40-vuotias ja koulutukseltaan MMM agronomi. Osakeyhtiöksi tila muutettiin vuonna 2005. Maatilan omaisuus siirrettiin osakeyhtiölle apporttina. Tila työllisti 5 henkilötyövuotta. Lisäksi tilalla oli lihasikala, jonka toiminta oli erillisessä osakeyhtiössä.

Tutkimustila D sijaitsi Satakunnassa. Maatilalla oli emakkosikala, jonka tuotannon laajuus oli 850 emakkoa. Maatilalla ei ollut muita tuotantosuuntia. Sikalan suurin osakas omisti sikalasta 36 prosenttia. Hänellä oli henkilökohtaisessa omistuksessaan 5 hehtaaria peltoa. Osakeyhtiön suurin osakas oli alle 40-vuotias maatalousteknikko. Osakeyhtiö perustettiin vuonna 2002. Osakeyhtiössä oli kaikkiaan 6 osakasta. Ainoastaan suurin osakas työskenteli sikalassa täysipäiväisesti. Osakkaat laskuttivat tekemänsä työt osakeyhtiöltä eli osakeyhtiö ei maksanut heille palkkaa. Tila työllisti 6 henkilötyövuotta.

Tutkimustila E sijaitsi Satakunnassa. Maatilan päätuotantosuunta oli broilerituotanto, jonka laajuus oli yli 100 000 eläinpaikkaa. Lisäksi osakeyhtiöllä oli lihasikala ja viljelyksessä yli 200 hehtaaria peltoa. Osa pelloista oli maatalousyrittäjän omistamia, mutta ne olivat vuokrattuina osakeyhtiölle. Tilan isäntä oli yli 40-vuotias ja opiskellut maatalousoppilaitoksessa. Osakeyhtiöksi tila muutettiin vuonna 1992. Aluksi osakeyhtiössä oli vain broilerituotanto, jota oli merkittävästi laajennettu yritysmuodon muutoksen jälkeen. Kasvinviljely ja sikatalous liitettiin osakeyhtiöön myöhemmin. Tila työllisti 3 henkilötyövuotta.

Tutkimustila F sijaitsi Varsinais-Suomessa. Maatilan päätuotantosuunta oli kananmunantuotanto, jonka laajuus oli yli 100 000 eläinpaikkaa. Osakeyhtiö harjoitti myös kasvinviljelyä alle 100 hehtaarilla. Puolet pelloista oli maatalousyrittäjän omistamia, mutta ne olivat vuokrattuina osakeyhtiölle. Maatilan isäntä oli yli 40-vuotias maatalousteknikko. Osakeyhtiöksi tila muutettiin vuonna 2000. Tila työllisti 5 henkilötyövuotta.

Tutkimustila G sijaitsi Varsinais-Suomessa. Maatilalla oli yhdistelmäsiikala. Porsastuotannon laajuus oli 150 emakkoa ja lihasikalan laajuus 1 500 lihasikapaikkaa. Osakeyhtiö viljeli lisäksi yli 150 hehtaaria peltoa. Osa pelloista oli maatalousyrittäjien omistamia, mutta ne olivat vuokrattuina osakeyhtiölle. Osakeyhtiön omistivat kaksi veljestä puoliksi. Tilan isännät olivat yli 50- ja alle 45-vuotiaita. Koulutukseltaan he olivat maatalousteknikko ja viljelijä. Osakeyhtiö perustettiin vuonna 1997. Tila työllisti 4,5 henkilötyövuotta.

Tutkimustila H sijaitsi Varsinais-Suomessa. Maatilan päätuotantosuunta oli kananmunantuotanto, jonka laajuus oli yli 20 000 eläinpaikkaa. Nuorikkopaikkoja tilalla oli 12000. Lisäksi tilalla kasvatettiin varhaisperunaa 15 hehtaarilla ja harjoitettiin kasvinviljelyä 50 hehtaarilla. Tilan koko tuotanto oli siirretty osakeyhtiöön. Tilan isäntä oli yli 35-vuotias ja koulutukseltaan MMM agronomi. Osakeyhtiö perustettiin vuonna 2009. Tila työllisti 3,5 henkilötyövuotta.

7.2. Tutkimustulokset teemoittain

7.2.1. Yritysmuodon muutoksen toteuttaminen

Tutkimuksessa haastateltavat maatilat toteuttivat yritysmuodon muutoksen heinäkuun 1992 ja heinäkuun 2009 välisenä aikana. Yritysmuodon muutokset oli toteutettu pitkän aikavälin kuluessa. Suurin osa yritysmuodon muutoksista toteutettiin 2000-luvulla.

Yrittäjät toteuttivat yritysmuodon muutoksen sen jälkeen, kun tarvittavat järjestelyt ja veroviranomaisten antamat ennakkotietopäätökset ja ennakkoratkaisut valmistuivat. Suurin osa haastateltavista yrittäjistä ei kohdentanut osakeyhtiöittämistä tietylle kuukaudelle. Yritysmuodon muutoksen toteutusta vältettiin tilojen työhuippujen aikana. Vuodenvaihteessa osakeyhtiöittämistä ei haluttu suorittaa, koska kyseisellä toimenpiteellä yrittäjä määrittä sen, tehtiinkö verovuoden poistot yksityisenä maatalouden harjoittajana vai osakeyhtiönä. Kaksi yrittäjää kohdensi osakeyhtiöittämissä tietylle kuukaudelle tukien maksamisen ja siemenperunoiden tulojen vuoksi.

Keskeiset perusteet muuttaa maatala osakeyhtiöksi

Keskeisimmät perusteet yritysmuodon muutokselle olivat taloudelliset tekijät. Näistä merkittävin oli osakeyhtiöille määritelty 26 prosentin yhtenäinen yhteisöverokanta. Maatilan tulos ei vaikuttanut osakeyhtiön veroprosenttiin. Maatalouden harjoittaminen yksityisenä maataloudenharjoittajana voi aiheuttaa sen, että yrittäjän progressiivinen ansiotulon veroprosentti voi nousta korkeammaksi kuin osakeyhtiöiden maksama yhteisöverokanta.

Yrityskoon laajentaminen oli myös keskeinen syy yritysmuodon muutokseen. Haastatteluissa mainittiin, että maatalouden tuloverolain vuoksi yksityinen maataloudenharjoittaja ei soveltunut yritysmuodoksi suuremmissa yrityskokoluokissa. Kun vieraan pääoman määrä kasvoi esimerkiksi kiinteiden investointien vuoksi, niin lähes kaikki tulot määräytyivät yrittäjien palkkatuloiksi nettovarallisuuden laskennan vuoksi.

Monen yrittäjän omistamat sikalat olivat osakeyhtiöitetty. Osakeyhtiö oli soveltuvien yritysmuoto omistussuhteiden muutosta koskevissa tilanteissa. Osakeyhtiön rahoitusriski oli pienempi, koska osakeyhtiön oli suoritettava kahdenkertainen kirjanpito ja tilintarkastus. Tästä syystä rahoittajan oli mahdollista selvittää osakeyhtiön taloudellinen tilanne suhteellisen vaivattomasti.

Osakeyhtiön maksuvalmius säilyi investointitilanteissa paremmin kuin yksityisellä maataloudenharjoittajalla, koska osakeyhtiö oli kuukausittaisessa arvolisäveromenettelyssä. Tästä syystä osakeyhtiön arvolisäverovelka investointitilanteissa oli lyhytaikainen. Yksityinen maataloudenharjoittaja voi hakeutua kuukausittaiseen arvonlisäveromenettelyyn.

Maatilan muuttuessa osakeyhtiöksi 1990-luvulla lainsäädäntö edellytti vain maatilan käyttöomaisuuden siirtämistä osakeyhtiöön. Kyseisestä menettelystä ei seurannut veroseuraamuksia. Osakeyhtiön vakavaraisuus oli heti hyvä, koska taloudellisia rasitteita ei siirretty osakeyhtiölle. Lainsäädäntöä muutettiin myöhemmin.

Yhden yrittäjän pääasiallinen syy osakeyhtiöittämiseen oli sikalalaajennus ja sikatalouden investointitukien tukikatto. Nuoren viljelijän aloittaessa maatalouden harjoittamisen

sikaloiden investointitukia ei myönnetty muille kuin pienille yksiköille. Kun osakeyhtiö hankki erillisen pienen sikalan, osakeyhtiölle myönnettiin investointituet. Silloisen lainsäädännön mukaan pieni sikatila sai tehdä elinkeinostaan elinkelpoisen ja pienelle sikatilalle myönnettiin investointitukia. Osakeyhtiöllä oli velvollisuus laajentaa toimintaansa. Laajennuksella ei ollut euromääräistä ylärajaa.

Yritysmuodon muutoksen ongelmatilanteet

Haastateltavien tilojen yritysmuodon muutokset osakeyhtiöiksi toteutuivat pääsääntöisesti suunnitelmien mukaisesti. Yrittäjät hakivat veroviranomaisilta muutosta koskevat ennakkotietopäätökset ja ennakkoratkaisut sekä ELY-keskukselta vaadittavat päätökset. Näiden toimien jälkeen osakeyhtiöittäminen toteutui suunnitelmien mukaisesti.

Neuvontapalveluiden käyttö yritysmuodon muutoksessa

Neljällä tilalla yritysmuodon muutosta avusti tilitoimisto. Tilitoimistot avustivat niitä tiloja, jotka toteuttivat yritysmuodon muutoksen ensimmäisinä. Ne huolehtivat kaikista yritysmuodon muutokseen liittyvistä asioista. Yrittäjillä ei ollut kokemusta maatalan yritysmuodon muutoksesta. ProAgrian neuvontapalveluista ei vielä 1990-luvulla juurikaan ollut apua yritysmuodon muutokseen liittyvissä toimissa. Yleisesti tiloilta saatu palaute oli:

”Tilitoimisto hoiti asiat hyvin, itse en tuohon aikaan ymmärtänyt yritysmuodon muutoksesta yhtään mitään, tilitoimisto tiesi, mitä piti tehdä.”

Kolmella tilalla käytettiin ProAgrian neuvontapalveluja. Kyseiset yritysmuodon muutokset toteutettiin 2000-luvulla, ja yhteistyö ProAgrian kanssa oli ongelmatonta. Vaadittavat kirjalliset asiakirjat ProAgria toteutti valmiiksi. Yrittäjät eivät itse osallistuneet kirjallisten asiakirjojen toteuttamiseen. Lisäksi ProAgria avusti erilaisissa kysymyksissä ja ongelmatilanteissa.

Yhdellä tilalla yritysmuodon muutoksen toteuttamisessa auttoivat A-tuottajien neuvontapalvelut, lakiasiainalpalvelut ja rahoittaja. Pääomistajilla ei ollut aiempaa kokemusta yritysmuodon muutoksesta, joten apu oli välttämätön. Kyseiset palvelun tarjoajat auttoivat yrittäjää kaikissa tarvittavissa tilanteissa.

Tilikausi

Kaikkien osakeyhtiöiden tilikausi oli kalenterivuosi eli 1.1.–31.12. Yrittäjät eivät kokeneet merkittäviä etuja muuttua tilikautta kalenterivuodesta. Kalenterivuosi oli luonteva asioiden hoitamiseen. Verotuksen määräytyessä MVL:n mukaisesti verovuoden muutos oli vuodenvaihteessa. Kalenterivuosi tilikautena koettiin selkeäksi vaihtoehdoksi ja se mahdollisti vertailua aiempiin vuosiin.

Kahdella tilalla oli aiemmin eri tilikausi. Yhdessä osakeyhtiössä oli eri tilikausi toiminnan alkaessa, mutta kyseinen tila muutti tilikauden kalenterivuodeksi. Toisessa osakeyhtiössä tilikausi muutettiin kalenterivuodeksi tukien jaksotuksen vuoksi. Varastojen laskeminen tukien kanssa sekä inventaarion tekeminen olisivat olleet muutoin hankalasti toteutettavissa.

Merkittävät investoinnit yritysmuodon muutoksen jälkeen

Kuudella tilalla tehtiin erittäin merkittäviä investointeja yritysmuodon muutoksen jälkeen. Eri tiloilla investoinnit vaihtelivat 500 000 – 4 200 000 euron välillä. Investoinnit olivat kuivuri-, konehalli-, broilerihalli-, kanahalli-, kananpoikaskasvattamo-, lämpökeskus-, sikala- ja lantalainvestointeja. Lisäksi tilojen peltopinta-alaa oli laajennettu.

Kahdella muulla tilalla merkittävät investoinnit suoritettiin juuri ennen muutosta osakeyhtiöksi. Investointien suuruus tiloilla oli 500 000 – 700 000 euroa.

7.2.2. Maatilan yritysmuodon muutoksen taloudelliset vaikutukset

Verotus

Kaikkien yrittäjien kokemukset osoittivat sen, että verotuksessa tapahtui positiivisia muutoksia yritysmuodon muutoksen jälkeen. Kahdenkertaisen kirjanpidon vuoksi tilojen ei tarvinnut suorittaa tilinpäätösoston, ja tilinpäätökset olivat yrittäjille aiempaa selkeämpiä.

”Lumipalloeefekti saatiin purettua, kun verojen siirtäminen saatiin purettua, kun osakeyhtiö perustettiin.”

Yritysmuodon muutoksen jälkeen tilojen ensisijaisena tavoitteena oli mahdollisimman hyvän kannattavuuden ja taloudellisen tuloksen muodostaminen. Progressiivisen verotuksen vaikutuksia ei tarvinnut pohtia. Osakeyhtiöiden 26 prosentin veroaste koettiin erittäin hyväksi. Nettovarallisuuden määrittämisessä tapahtui yritysmuodon muutoksen yhteydessä merkittäviä muutoksia. Yrittäjät kokivat, että osakeyhtiöllä oli käytettävissä aiempaa enemmän varoja. Verotusta ei tarvinnut tasata ylimääräisillä investoinneilla hyvien ja huonojen vuosien välillä. Erittäin merkittävänä asiana pidettiin pellon hankintahinnan lisäämistä kokonaan omaksi pääomaksi.

Yksi yrittäjä katsoi, että verotukselliset muutokset eivät luoneet etua. Verotusta oli mahdollista järjestellä enemmän, kun oli erilaisia vaihtoehtoja nostaa tuloja osakeyhtiöstä.

Kannattavuus

Haastateltavat yrittäjät kokivat, että kannattavuus parantui yritysmuodon muutoksen jälkeen. Merkittävin kannattavuutta parantava tekijä oli edullinen yhteisövero. Tuotantoa voitiin laajentaa aikaisempaa nopeammin suoritettavien verojen määrän vähentymisen vuoksi. Tuotannon laajennukset vahvistivat kannattavuutta. Suurin osa yrittäjistä koki, että tuotannon laajennukset olisivat toteutuneet hitaammassa aikataulussa ilman yritysmuodon muutosta. Lainoja lyhennykset oli mahdollista toteuttaa aikaisempaa nopeammissa aikataulussa.

"Kannattavuus parani, kun tulot eivät mene veroihin."

Pääosa yrittäjistä nosti osinkoja, ja kahdella tilalla suoritettiin vuokran maksua osakeyhtiöstä yrittäjille. Nämä tekijät vähensivät osakeyhtiöiden suoritettavien verojen määrää. Yrittäjät pitivät todennäköisenä, että maatilaverotuksen vuoksi suoritettaisiin ylimääräisiä hankintoja. Osakeyhtiö koettiin taloudellisemmaksi vaihtoehdoksi kuin yksityinen maataloudenharjoittaja. Osakeyhtiö mahdollisti paremman kannattavuuden, koska veroprosentti oli aina sama.

Vakavaraisuus

Osakeyhtiö oli yrittäjien kokemusten mukaan parantanut maatilaa vakavaraisuutta. Oma pääoma kasvoi aiempaa nopeammin, koska suoritettavien verojen määrä oli vähentynyt. Yhteisöverokanta 26 prosenttia oli merkittävin verotusta keventävä tekijä.

"Verotus on parantanut tilan vakavaraisuutta."

Osakeyhtiön vakavaraisuus parantui aiemmasta, koska taseessa huomioitiin omaisuuseriä, joita ei huomioitu yksityinen maataloudenharjoittajan kirjanpidossa. Yrittäjillä oli käytettävissä aiempaa enemmän taloudellista informaatiota, ja yrittäjillä oli aiempaa selkeämpi käsitys maatilaa taloudellisesta tilanteesta. Osakeyhtiölle ostettavat pellot kasvattivat nettovarallisuutta aiempaa huomattavasti enemmän, koska niiden kirjanpitoarvo oli ostohinta.

Yhdellä tilalla osakeyhtiö oli ainoa vaihtoehto yritysmuodoksi.

"Pääomallinat ovat mahdollistaneet sen, että kyseinen sikala on tehty. Osakkaitten ja teurastamon vaihtovelkakirjalaina on mahdollistanut, että rahoittajat ovat rahoittaneet kyseisen projektin." Nämä seikat olivat merkittäviä kyseisen osakeyhtiön vakavaraisuudelle.

Maksuvalmius

Yritysmuodon muutos osakeyhtiöksi lisäsi mautilojen maksuvalmiutta. Yrittäjät kokivat, että merkittävin maksuvalmiutta kasvattava tekijä oli kuukausittainen arvonlisäveromenettely. Tämä menettely kasvatti maksuvalmiutta erityisesti investointeja toteutettaessa. Osakeyhtiö oli aina kuukausittaisessa arvonlisäveromenettelyssä. Kyseinen tekijä on siinä mielessä vähäinen, koska yksityinen maataloudenharjoittaja voi hakeutua kuukausittaiseen arvonlisäveromenettelyyn.

"Kuukausi ALV selkeyttää toimintaa hirvittävästi, koska tili tehdään tasan joka kuukausi."

Vuosittaisessa arvonlisäveromenettelyssä maksuvalmiudesta oli huolehdittava tarkemmin. Osakeyhtiön rahan kierto oli nopeampi. Yhteisöverosta aiheutuva suoritettavien verojen väheneminen lisäsi maksuvalmiutta.

Yhden yrittäjän kommentti oli:

”Vakuutuksesta saatavat vakuutuskorvaukset ovat verottomia korvauksia, mutta korjattavan kohteen laskut verollisia, niin kuukausimenettelyssä ALV maksetaan nopeasti takaisin osakeyhtiölle.”

Tuotot

Tilan tuottoihin osakeyhtiöllä ei ollut merkitystä. Tilan tuotot pysyivät miltei samoina. Tilojen tuotot lisääntyivät ainoastaan sen vuoksi, että tiloja voitiin kehittää nopeammin ja suoritettavien verojen määrä oli vähentynyt.

Kulut

Osakeyhtiöittämissä vaikutukset tilan kuluihin olivat hyvin vähäisiä. Ainoastaan tuloslaskelman ja taseen toteuttamiseen liittyvät tilitoimiston kulut olivat lisääntyneet. Lisäksi osakeyhtiöllä oli oltava tilintarkastaja.

Yksi yrittäjä kiinnitti huomiota siihen, että kirjanpitoa varten oli löydettävä hyvin maatalan verotuksen hallitseva kirjanpitäjä. EVL:n hyvin hallitsevia kirjanpitäjiä olisi enemmän.

Investoinnit osakeyhtiössä

Pellon ostohinnan lisääminen kokonaan osakeyhtiön taseeseen koettiin erittäin positiiviseksi asiaksi verrattuna aiempaan käytäntöön. Tulos- ja taselaskelmaan perustuvan tilinpäätöksen vuoksi lainanhakua voitiin perustella rahoittajalle aiempaa selkeämmin.

Muut taloudelliset tekijät

Rahaliikenne ja nettipankki olivat osakeyhtiöllä monipuolisemmat. Osakeyhtiö voi tehdä yliyön sijoituksia nettipankissa. Tarvittaessa rahoittajalle olisi vaivattomampaa ainakin teoriassa realisoida osakeyhtiö, koska silloin realisoidaan vain osakkeita.

Yhden yrittäjän kokemuksia osakeyhtiön verotuksesta:

”Osakeyhtiö selkeyttää hirvittävästi taloudellisen tuloksen laskemista ja lisää tietoa todellisesta tuloksesta. Niiden ymmärtäminen edellyttää yrittäjältä riittävää ymmärrystä EVL:n tuloksen merkityksestä. Tilojen, joiden tulos määritetään MVL:n mukaisesti, näille tiloille määritetään kaksi erillistä tulosta eli verotettava tulos ja liiketaloudellinen tulos, niiden ero on ymmärrettävä riittävästi. EVL:n tulos on ainoa todellinen tulos. MVL määrittää ainoastaan verotettavan tulon, jota voidaan säädellä poistoilla, koska suoritetaan ainoastaan kassaperusteinen kirjanpito. Nämä tulokset voivat erota todella merkittävästi. Tila ei voi määrittää tulostaan pelkästään EVL:n mukaisesti, koska rehun tuotto on oltava noin 50 prosentin paikkeilla. Tästä syystä kasvinviljelyn on oltava MVL:n piirissä verottajan vuoksi. MVL:n tilipäätös lisää paljon töitä, koska siihen pitää tehdä oikaisuerät. Toivomus on, että tuloslaskelma muutettaisiin kokonaan EVL:n piiriin, mikä vaatii toteutuakseen muutosta pellon osalta. Tilalla ei nähdä mitään itseisarvoa MVL:lla. Normaalia yksityisen maatalouden harjoittajan tulosta voidaan muokata liikaa säätelemällä ostoja ja myyntejä. Se auttaa huomattavasti riskienhallintaa, kun on henkilökohtaisia velkoja ja osakeyhtiön velkoja. Osakeyhtiön velat kohdistuvat osakeyhtiön omaisuuteen.”

Yhden yrittäjän näkemyksiä osakeyhtiöstä:

”Osakeyhtiö luo enemmän uskottavuutta toimintaan. Ennen kaikkea tilintarkastuksen rooli on tärkeä, koska tilintarkastaja on alansa ammattilainen. Koska osakeyhtiössä on teurastamo rahoittajana, niin se asettaa automaattisesti edustajan hallitukseen. Osakeyhtiön hallituksessa on aina ollut edustaja teurastamolta. Teurastamon edustajan läsnäolo hallituksessa koetaan hyväksi.”

7.2.3. Maatilan yritysmuodon muutoksen toiminnalliset vaikutukset

Toiminnalliset vaikutukset

Yrittäjät kokivat, että yritysmuodon muutoksella oli hyvin vähän toiminnallisia vaikutuksia. Tärkeimpänä seikkana koettiin se, että osakeyhtiön toimintaan oli paneuduttava yritysmuotona. Ainoa lisääntynyt toiminnallinen asia oli laajemman tilinpäätöksen toteuttaminen. Osakeyhtiöiden kahdenkertaisen kirjanpidon teki tilitoimisto. Monella tilalla tilitoimisto teki tilinpäätöksen jo ennen yritysmuodon muutosta. Yritysmuodon muutos ei siis vaikuttanut tilinpäätöksen toteuttamiseen. Kaikki yrittäjät kokivat tilinpäätöksen aiheuttamien lisätöiden määrän erittäin vähäiseksi. Tiloilla työmäärän lisääntyminen aiheutui lähinnä tuotannon laajenuksista. Tilojen tiettyjä työvaiheita oli ulkoistettu, mutta ulkoistamiset eivät aiheutuneet yritysmuodon muutoksesta. Yhden yrittäjän kommenttina mainittiin myös se, että yritysmuodon muutoksen aiheuttama suoritettavien verojen väheneminen mahdollisti uudempien koneiden hankinnan, koska osakeyhtiöllä oli enemmän rahaa käytettävissä kuin harjoitettaessa maataloutta yksityisenä maataloudenharjoittajana. Lisäksi hallitustyöskentelyyn oli perehdyttävä enemmän, ja päätöksistä oli aina oltava pöytäkirja.

Kone ja laiteinvestoinnit

Suurin osa yrittäjistä koki, että yritysmuodon muutos ei aiheuttanut muutoksia kone- ja laiteinvestoinneissa.

Yhden yrittäjän kokemuksen mukaan verotuksen vuoksi ei tarvinnut tehdä enää ylimääräisiä koneinvestointeja. Tilalla poistot toteutettiin suunnitelman mukaisina poistoina rakennuksen tai koneen kulumisen mukaisesti, koska verotus oli kiinteä. Tästä syystä ei suoritettu täysimääräisiä poistoja esimerkiksi suurista koneista ensimmäisinä vuosina.

Toisen yrittäjän kokemuksen mukaan yritysmuodon muutos todennäköisesti vaikutti leasing-koneiden ostoon. Tilalla oli ostettu leasing-rahoituksella yksi traktori ja kanahäkkejä. Osa kanahäkeistä ostettiin ilman leasing-rahoitusta ja osa leasing-

rahoituksella. Kaikki kanahäkit olisi ostettu leasing rahoituksella, mikäli osakeyhtiölle olisi myönnetty ELY-keskuksen avustusta. Tilalla epäkohdaksi koettiin se, että ELY-keskus ei hyväksynyt leasing-rahoitusta rahoitusmuodoksi, vaan koneen tai laitteen oli oltava oma. Yrittäjän kokemuksen mukaan leasing-rahoitus soveltui maatilalle hyvin. Leasing-rahoitus lisäsi maksuvalmiutta, eikä leasing-rahoituksen katsottu olevan maatilalla velkaa osakeyhtiön nettovarallisuutta määritettäessä. Osamaksu katsottiin maatilalla velaksi. Todennäköisesti tulevaisuudessa tilan isot konehankinnat toteutetaan leasing-rahoitteisesti.

Vaikutukset maatilalla kehittämiseen

Yrittäjistä 75 prosenttia koki, että osakeyhtiöittämisellä oli merkittävää vaikutusta tilan kehittämiseen. Jatkaminen yksityisenä maataloudenharjoittajana olisi yrittäjien kokemusten perusteella tarkoittanut:

"Ettei olisi pystynyt investoimaan näin paljon. Veroja olisi jouduttu maksamaan selkeästi enemmän. Pellon ostosta aiheutuneiden lainojen lyhentäminen olisi vaikeampaa. Osakeyhtiöllä on enemmän rahaa investointeihin ja tilan kehittämiseen kuin harjoitettaessa maataloutta yksityisenä maataloudenharjoittajana."

"Vähäinen nettovarallisuus olisi ollut suuri ongelma, koska kaikki tulos olisi mennyt ansiotuloverotuksen kautta henkilökohtaiseksi tuloksi. Tämä olisi ollut suuri ongelma tilan kehityksen kannalta ja heikentänyt maatilalla toimintaympäristöä."

"En usko, että laajennukset olisivat olleet samanlaisia. Koska investoinnit tilalla ovat olleet erittäin mittavia, vakuudet eivät riitä lähellekään. Rahoituksen kannalta osakeyhtiö oli ihan välttämätön pankille. Pankki pystyy selvittämään paremmin tilan taloudellisen tilanteen. Pankki edellyttää melkein, että pitää olla osakeyhtiön tällaisessa laajennuksessa."

Kahden yrittäjän kokemusten mukaan yritysmuodon muutoksella ei ole ollut vaikutusta tilan kehittämiseen. Tilat olisivat laajentaneet toimintaansa joka tapauksessa.

7.2.4. Toiminta rahoittajan kanssa

Rahoittajan vaikutukset yritysmuodon muutokseen

Rahoittajan toiminnalla ei ollut vaikutusta yrittäjien halukkuuteen toteuttaa yritysmuodon muutos. Rahoittajan kanssa yrittäjät neuvottelivat vähäisesti yritysmuodon muutoksesta. Rahoittajat toteuttivat yritysmuodon muutoksesta aiheutuneet pankkitoimintaan liittyvät tehtävät.

Yleisin tilanne oli:

"Oma järki sanoi, että jotain pitää tehdä eikä maksaa veroja. Osakeyhtiömuutos oli oma ajatus. Rahoittajalla oli positiivinen suhtautuminen yritysmuodon muutokseen. Itse päätin muutoksen, mutta rahoittaja kovasti tuki ja kannusti muutosta."

Rahoittajat olivat 2000-luvulla tukeneet maatalojen yritysmuodon muutosta osakeyhtiöksi. Vielä 1990-luvulla yritysmuodon muutokset maataloilla olivat harvinaisia. Tästä syystä rahoittajat eivät tienneet yritysmuodon muutoksen toteuttamisesta juurikaan.

Yhdellä tilalla rahoittajana toimi myös Atria. Atrialla oli osakeyhtiössä suurin rahoitusriski, minkä vuoksi se edellytti tilan olevan osakeyhtiö.

Rahoittajan vaatimukset yritysmuodon muutoksen toteuttamistapaan

Kaikki yrittäjät kokivat, että rahoittajalla ei ollut vaatimuksia yritysmuodon muutoksen toteuttamistapaan. Yritysmuodon muutokset toteutettiin suunnitellusti.

Yhdellä tilalla korkotukilainat aiheuttivat sen, että ELY-keskus vaati yksityistalouden lainan takaisin maksamista. Tämän jälkeen korkotukilaina siirrettiin osakeyhtiölle. Toisessa osakeyhtiössä Atria vaati hallituspaikan, koska Atria oli kyseisen tilan suurin rahoittaja.

Rahoittajan toimintatavoissa tapahtuneet muutokset yritysmuodon muutoksen jälkeen

Yrittäjien kokemusten mukaan yhteistyö rahoittajan kanssa muuttui yritysmuodon muutoksen jälkeen positiiviseen suuntaan. Yhteistyö muuttui aiempaa tiiviimmäksi. Rahoittaja oli kiinnostunut osakeyhtiöiden tilinpäätöksistä. Tilinpäätöksistä keskusteltiin säännöllisesti rahoittajan kanssa.

Osakeyhtiöt toteuttivat kahdenkertaisen kirjapidon. Tästä syystä osakeyhtiöiden yritysikiinnitykset olivat rahoittajalle aiempaa selkeämpiä määrittää. Rahoittajalla oli myös aiempaa tarkempi käsitys tilan taloudellisesta tilanteesta. Tästä syystä rahoittaja suhtautui aiempaa positiivisemmin investointien rahoittamiseen. Yrittäjän yksityistalous ei ollut sekoittamassa laskelmia. Osakeyhtiö voi toteuttaa myös kassavirtalaskelman, jonka tekeminen yksityiselle maataloudenharjoittajalla olisi vaikeaa.

Rahoittajan selvitykset yritysmuodon muutoksen vaikutuksista

Rahoittajan selvitykset yritysmuodon muutoksen vaikutuksista maataloille olivat vähäisiä. Yrittäjien kokemusten mukaan rahoittaja selvitti ne tarpeelliset asiat, jotka liittyivät käytännön pankkitoimintaan.

Rahoittajan olisi painotettava seuraavia seikkoja yritysmuodon muutoksen toteuttamisessa:

- Yrittäjän on ymmärrettävä, että rahaa ei voida siirrellä yksityistalouden ja yrityksen välillä.
- Yrittäjän on muistettava, että osakeyhtiön varat ja henkilökohtaiset varat ovat erillään.
- Kaikista osakeyhtiön ostoista on oltava kuitti.
- Rahaa voi osakeyhtiöltä lainata, mutta lainat vähennetään osakeyhtiön taseesta.
- Yrittäjän on ymmärrettävä, että rahaa voi nostaa osakeyhtiöstä vain palkkana tai osinkona.
- Osingon jaosta on tehtävä hallituksen päätös.
- Rahan nostamisesta aiheutuu usein sivukuluja osakeyhtiölle.

- Yrityksen tuloksen ollessa tappiollinen rahaa voi osakeyhtiöstä nostaa lähinnä palkkana.
- Rahoittajan on selvitettävä, kuinka käytännön toiminta rahoittajan kanssa muuttuu yritysmuodon muutoksen jälkeen.

Yrittäjän on tiedostettava se, että osakeyhtiön kassassa on oltava rahaa toiminnan rahoittamiseen. Maatilan taloudellisen tilanteen ollessa huono yritysmuodon muutos ei korjaa tilan taloudellista tilannetta. Maatilan talouden ollessa hyvä osakeyhtiö mahdollistaa esimerkiksi lainojen nopeamman takaisinmaksuaikataulun. Yritysmuodon muutos vaikeuttaa toisaalta omaisuuden myymistä, koska omaisuuden myynti alihintaan esimerkiksi lapsille ei ole mahdollista osakeyhtiössä.

Rahoittajan edustajan ammattitaito

Yrittäjien kokemusten mukaan rahoittajan edustajilla oli riittävä ammattitaito. Yritysmuodon muutoksen toteuttamisessa yrittäjiä avustivat tilitoimistot tai ProAgridia. Tästä syystä rahoittajan edustajan merkitys yritysmuodon muutoksissa oli vähäinen. Yritysmuodon muutokset toteutettiin suunnitelluilla tavoilla, ja rahoittajan edustajat olivat suorittaneet heiltä vaadittavat toimenpiteet hyvin. Ongelmalliset tilanteet rahoittajan edustaja selvitti tarvittaessa hyödyntäen suurta organisaatiotaan.

7.2.5. Osakeyhtiö yritysmuotona

Yrittäjien tyytyväisyys yritysmuodon muutoksen vaikutuksiin

Yrittäjät kokivat yritysmuodon muutoksen vaikutukset positiivisiksi maataloillaan. Verotukselliset eroavuudet olivat merkittävimpiä yksityiseen maataloudenharjoittajaan verrattuna. Mahdollisuus vähentää suoritettavia veroja lisäsi tilojen kannattavuutta, vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta. Yrittäjät kokivat, että toiminnallisia vaikutuksia yritystoimintaan yritysmuodon muutoksella oli hyvin vähän.

Muuttaisivatko yrittäjät maatalan osakeyhtiöksi tällä hetkellä

Yrittäjistä 75 prosenttia toteuttaisi varmasti yritysmuodon muutoksen osakeyhtiöksi tälläkin hetkellä. Tärkein tekijä oli verotukseen liittynyt muutos.

Kaksi yrittäjää ei osannut sanoa, toteuttaisivatko he yritysmuodon muutoksen tällä hetkellä. He totesivat kuitenkin, että tehdyt laajennukset olisivat olleet erittäin vaikea toteuttaa ilman muutosta osakeyhtiöksi. Yritysmuodon muutoksen ehdot olivat hyvin erilaisia kuin 1990-luvulla. Pelot ja rakennukset on tällä hetkellä siirrettävä osakeyhtiön omistukseen. Silloin 1990-luvulla toteutettu ratkaisu oli yhden yrittäjän mukaan hyvin edullinen, koska koko maatalan omaisuutta ei tarvinnut siirtää osakeyhtiön omistukseen.

Yhden yrittäjän kokemuksen mukaan useiden yrittäjien osakeyhtiössä osakkaaksi ryhtyminen ja osakkuudesta luopuminen oli yhtymässä toimimista vaivattomampaa, koska kauppa toteutettiin osakkeilla. Yksittäisen osakkaan joutuessa taloudellisiin vaikeuksiin tai yrittäjien välisissä ristiriitatilanteissa voitiin osuudelle määrittää hinta ja lunastaa osakkaan osuus.

Aikomus muuttaa tilan yritysmuotoa seuraavan viiden vuoden aikana.

Kaikki yrittäjät kokivat, että he eivät olleet muuttamassa osakeyhtiötä mihinkään muuhun yritysmuotoon. Yksi yrittäjä koki, että tila voitaisiin mahdollisesti jakaa useampaan osakeyhtiöön. Vahingon sattuessa vahinko korvattaisiin kattavammin, jos vahinko tapahtuisi kolmannelle osapuolelle. Tilinpäätöstä voisi mahdollisesti järjestellä joutavammin, mikäli tila koostuisi useammasta osakeyhtiöistä. Yritysmuodon muuttaminen takaisin yksityiseksi maataloudenharjoittajaksi olisi erittäin kallis ratkaisu. Lisäksi muutosprosessissa olisi otettava huomioon myös ELY-keskuksen myöntämät tuet ja niiden mahdollinen takaisinperintä.

Yhteisöveroprosentin muutoksen vaikutukset

Yksikään yrittäjistä ei määrittänyt tiettyä yhteisöverokantaa, jolla he muuttaisivat maatalan yritysmuotoa. Todennäköisimpänä vaihtoehtona he kokivat, että pääomatulovero ja osinkoverotus ovat kiristymässä. Ansiotuloverotus on Suomessa kireä. Tästä syystä

yhteisöveroprosentin olisi noustava merkittävästi, jotta yrittäjät harkitsisivat uudelleen yritysmuodon muutosta. Osa yrittäjistä mainitsi, että yhteisöveron korotus olisi oltava vähintään kymmenen prosenttia. Julkisuudessa keskustellaan enemmän yhteisöveroprosentin laskemisesta. Pääomatulo- ja yhteisöveroprosentin eron kasvaminen koettiin eduksi osakeyhtiölle. Lisäksi mainittiin se, että osakeyhtiön purkaminen olisi erittäin kallis ratkaisu.

Millaisille tiloille osakeyhtiö soveltuu

Yrittäjät mainitsivat useita erilaisia tilanteita, joissa osakeyhtiö lisää maatilalan toimivuutta:

- Osakeyhtiö sopii kehittyville ja laajentaville tiloille
- Velkaisille ja kannattaville tiloille
- Tilalle on tulossa sukupolvenvaihdos tulevaisuudessa
- Monta tilaa yhdistää tuotantonsa
- Paljon peltoa omistaville tiloille
- Työllistävät useita ulkopuolisia työntekijöitä
- Osakeyhtiö on riskienhallintaväline
- Henkilökohtaiset tulot ovat yli 100 000 euroa, jolloin progressiivinen verotus nousee korkeaksi
- Nettovarallisuuden määrittämisperusteista johtuen pääomatuloja muodostuu vähän ja ansiotuloja runsaasti

Yritysmuodon muutoksen jälkeen oli huomioitava, että kauppaa käydään osakkeilla. Omistus pohjan hajautuminen on aiempaa todennäköisempää, kun osakkeiden omistus on monella henkilöllä. Sukupolvenvaihdos voidaan suorittaa osakeyhtiössä myös pienemmissä osissa ja on aiempaa yksinkertaisempi toteuttaa.

Yrittäjien kommentteja olivat:

”Ennen kaikkea suosittelen osakeyhtiöittämistä niille, jotka ovat tekemässä maatalousyhtymän, jossa molempien omistusosuus on 50 prosenttia. Ratkaisu on huono, koska tässä tilanteessa ei muodostu nimenkirjoitusoikeutta kummallekaan, jolloin ei voida päättää tilan asioista.”

”Suosittelen suurimmalle osalle tiloista osakeyhtiöittämistä, koska se selkeyttää maatalan toimintaa ja vuodenvaihteessa ei tarvitse suorittaa tilinpäätösostoja.”

Muutokset osakeyhtiöön yritysmuotona

Verotus

Yrittäjät kokivat, että yhteisöveroprosenttia olisi laskettava yrittäjyyttä kannustavana toimenpiteenä. Yrittäjien kokivat myös pellon myynnin luovutusvoittoverovapauden puuttumisen osakeyhtiöltä epäkohtana. Tästä syystä osakeyhtiön olisi maksettava pellostä yksityistä maataloudenharjoittajaa enemmän. Yrittäjät totesivat, että tulevaisuudessa ei lainsäädäntöön saa muodostua epäkohtia, jotka eivät ole tasa-arvoisia verrattuna yksityiseen maataloudenharjoittajaan.

Tiloja haastateltaessa Suomessa oli suunnitteilla pellon luovutuksen väliaikainen verovapaus koskien vuosia 2009 ja 2010. Valtiovarainministeriö ilmoitti kuitenkin myöhemmin, että Suomi luopuu verovapauden toteuttamisesta.

Yhden yrittäjän mielipide oli:

”Voitaisiin miettiä MVL:n ja EVL:n yhdistämistä EVL:ksi. Eroja on aika vähän. Kaikki maatilat toimisivat saman verolain mukaan samalla alalla. Tämä tasoittaisi eroa osakeyhtiön ja yksityisen elinkeinonharjoittajan välillä tuloksen tarkastelussa, kun molemmilla yritysmuodoilla on sama suoriteperusteisuus.”

Tukijärjestelmä

Yrittäjät kokivat tukijärjestelmän oikeudenmukaiseksi, koska osakeyhtiölle myönnettiin samat tuet kuin yksityiselle maataloudenharjoittajallekin. Varsinkin 1990-luvulla osakeyhtiö ei ollut tasavertainen maatalouden tuotanto- ja investointituissa. Energiaveron palautus myönnettiin osakeyhtiöille ensimmäistä kertaa vasta vuonna 2009.

Yksi yrittäjä totesi, että tuet kohdistetaan pääosakkaan mukaan. Tästä syystä yhdellä osakkaalla oli oltava yli 50 prosentin omistusosuus. Yrittäjä toteaa edelleen, että nuoren viljelijän peltotukea ei myönnetty, kun kaikki osakkaat eivät olleet nuoria viljelijöitä.

Toisen yrittäjän mielipide oli:

”Kun AB alueella maataloustuet poistuvat tulevaisuudessa sikalataloudelta, koko Suomessa olisi oltava vain yksi tukijärjestelmä. Investointitukien huonona puolena on se, että ne siirtyvät rakennuskustannuksiin ja aiheuttavat helposti ylikapasiteetin rakentamista.”

Lomituspalvelut

Kuusi yrittäjää oli oikeutettuja lomituspalveluihin. He kokivat lomituspalveluiden toteutuvan ongelmitta. Lomituspalveluissa oli puutteita vielä 1990-luvun lopulla, koska osakeyhtiöitä ei hyväksytty lomituspalveluiden piiriin.

Kahdella tilalla verotus toimitettiin EVL:n mukaisesti. Näillä tiloilla ei ollut oikeutta lomitusjärjestelmään. Yrittäjät kokivat, että lomitusjärjestelmässä toimimisen esteenä ei saisi olla verotuksen toimittaminen EVL:n mukaisesti, mikäli maatila täyttää muut lomituspalveluiden vaatimukset. Toisella näistä tiloista sikala ei ollut lomituspalveluiden piirissä, koska lomituspalveluiden vaatimus suurimman omistajan 50 prosentin osakkeen omistuksesta ei toteutunut.

Melan eläkevakuutukset

Suurimmalle osalle yrittäjistä myönnettiin Melan eläkevakuutus. Eläkevakuutuksen myöntämisessä oli ongelmia varsinkin 1990-luvulla. Tästä syystä osakeyhtiömuotoisten maatalojen yrittäjät olivat YEL-vakuutettuja.

Kahdella yrittäjällä ei ollut voimassa olevaa Melan eläkevakuutusta. Molemmilla tiloilla verotus toteutettiin EVL:n mukaisesti. Toinen yrittäjä oli henkilökohtaisesti Mela-vakuutettu ja toinen yrittäjä YEL-vakuutettu. Yrittäjät kokivat epäoikeudenmukaiseksi sen, että Melan eläkevakuutuksia ei myönnetä maataloille, jotka toteuttavat verotuksensa EVL:n mukaisesti.

Yksi yrittäjä vaati korjausta tilanteeseen, jossa myyjä jäi luopumistukieläkkeelle. Mela ei hyväksynyt osakeyhtiön viljelijäsitoumusta. Ratkaisu oli viljelijälle kallis, koska

kauppahinta olisi merkitty kokonaan osakeyhtiön taseeseen. Lisäksi ongelmia oli tilan osakkaan ollessa äitiyslomalla.

Osakeyhtiön vuotuisen tuloksen jako osakkaille

Kysymys oli haastateltaville hankala. Kysymystä vaikeutti se, että palkkatulot olivat osakeyhtiön tuloslaskelmassa vähennettäviä menoja. Osakeyhtiössä palkkatulot muodostuivat eri tavalla kuin yksityisellä maataloudenharjoittajalla. Yhtenäistä linjaa tuloksen jakamisessa ei ollut.

Eri osakeyhtiöissä oli erilaisia käytäntöjä. Yhdessä osakeyhtiössä kaikki yrityksen tulos jätettiin osakeyhtiöön. Toisessa ja kolmannessa osakeyhtiössä yrittäjille ei maksettu palkkaa osakeyhtiöstä. Osakeyhtiöt suorittivat kuitenkin osakkaille vuokratuloja, jotka olivat ansiotuloa. Neljäs osakeyhtiö ei suorittanut osinkojen jakamista. Puolella osakeyhtiöistä vähintään 70 prosenttia tuloksesta jätettiin osakeyhtiön käyttöön.

Yleisin tilanne oli se, että osakeyhtiö maksoi osakkaalle palkkaa siihen asti, kunnes marginaaliveroprosentti ylitti 26 prosenttia. Kyseinen veroprosentti vastasi yhteisöveroprosenttia. Osinkoja osakkaat nostivat 9 prosenttia nettovarallisuudesta. Osakeyhtiöt merkitsivät osingon noston, mutta osakkaat saattoivat jättää osingon nostamatta. Merkitty osinko voitiin nostaa osakeyhtiöstä myöhemmin määrittämättömänä ajankohtana. Loput tuloksesta jätettiin osakeyhtiölle.

Osakeyhtiölle jäävän tuloksen käyttö osakeyhtiössä

Osakeyhtiölle jäävällä tuloksella oli pääasiassa lyhennetty investointien lainoja ja vahvistettu yrityksen tasetta. Yrittäjät varautuivat osakeyhtiön tulevaisuuden investointeihin. Varoilla lisättiin yrityksen maksuvalmiutta ja vältettiin kalliiden rahoitusmuotojen käyttöä.

Osakeyhtiön tuloksen vaihtelevuus

Yrittäjät totesivat, että osakeyhtiön tulos vaihteli viimeisen kolmen vuoden aikana melko paljon. Tulos vaihteli ennen kaikkea markkinatilanteiden vaihtelevuuden vuoksi. Kolmella

tilalla suuret investoinnit aiheuttivat suuria muutoksia tulokseen. Yhdellä tilalla tilakohtaisena ongelmana oli porsaiden näivetystauti, joka aiheutti tappioita osakeyhtiölle.

Osingon jakamisen aloittaminen osakeyhtiöstä

Viidellä tilalla osakkaat olivat nostaneet osinkoja osakeyhtiöstä. Kyseiset tilat olivat osakeyhtiön perustamisesta alkaen ainakin merkanneet nostettavaksi osinkoa täysimääräisesti 9 prosenttia nettovarallisuudesta. Joka vuosi osakkaat eivät kuitenkaan olleet nostaneet kyseistä osinkoa, vaan osinko voitiin taloudellisen tilanteen vuoksi jättää osakeyhtiölle.

Kaksi yrittäjää ei ollut nostanut osinkoja. Toisen yrittäjän arviona oli, että osinkoja ei nosteta ainakaan viiteen vuoteen. Toisella tilalla Atrian vaihtovelkakirjalaina esti osinkojen jakamisen siihen asti, kunnes koko Atrian vaihtovelkakirjalaina oli suoritettu.

Rahoittajan sijoitusinstrumentit

Viisi osakeyhtiötä ei ole omistanut rahoittajan sijoitusinstrumentteja esimerkiksi osakkeita tai rahastoja. Kuudes osakeyhtiö oli omistanut sijoitusinstrumentteja aikaisemmin. Seitsemännellä osakeyhtiöllä oli eläkevakuutus yrittäjälle. Kahdeksannella osakeyhtiöllä oli rahoittajan sijoitusinstrumentteja, mutta niiden vaatimuksena oli nopea realisointimahdollisuus yritystoiminnan käyttöön. Sijoitusinstrumentteja ostettiin osakeyhtiölle, jos maksuvalmius koettiin riittävän hyväksi.

Muita aiheeseen liittyviä kommentteja

Yritystoiminta koettiin selkeäksi. Toiminta oli yritysmuodon muutoksen jälkeen toteutunut suunnitelmien mukaisesti. Osakeyhtiö pienensi yritystoimintaan liittyvää riskiä, koska lainamäärän kasvaessa henkilökohtaisella omaisuudella ei oltu vastuussa lainoista, vaikka yritys ajautuisi konkurssiin.

Osakeyhtiöistä kuusi toteutti verotuksen MVL:n mukaisesti ja kaksi EVL:n mukaisesti. Kaikki osakeyhtiöt suorittivat kahdenkertaisen suoriteperusteisen kirjanpidon. Yksikään haastattelutila ei suorittanut kirjanpitoa maksuperusteisesti.

8. Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

8.1. Tulosten tarkastelu

Yritysmuodon muutoksen toteuttaminen

Tutkimustuloksien perusteella haastateltavat yrittäjät toteuttivat yritysmuodon muutoksen heinäkuun 1992 ja heinäkuun 2009 välisenä aikana. Suurin osa yritysmuodon muutoksista toteutettiin 2000-luvulla. Suurin osa yrittäjistä toteutti yritysmuodon muutoksen tarvittavien järjestelyjen ja veroviranomaisten antamien ennakkotietopäätösten sekä ennakkoratkaisujen valmistumisen jälkeen. Yritysmuodon muutoksia ei toteutettu vuodenvaihteessa poistojen valinnan vuoksi.

Taloudelliset syyt olivat keskeisimpiä yritysmuodon muutokseen vaikuttavia tekijöitä. Maatilan tulos ei vaikuttanut osakeyhtiön veroprosenttiin, koska osakeyhtiöille oli määritelty yhtenäinen 26 prosentin yhteisöverokanta. Yrittäjien tahto tuotannon laajentamiseen oli myös keskeinen tekijä, ja yritysmuodon muutos loi verotuksellisia etuja laajentamisen vaikutuksia arvioitaessa. Kuudessa osakeyhtiössä toteutettiin erittäin merkittäviä investointeja yritysmuodon muutoksen jälkeen. Kahdella maatilalla investoinnit toteutettiin ennen yritysmuodon muutosta. Lisäksi osakeyhtiöt olivat yleisiä monen yrittäjän omistamissa osakeyhtiöissä. Kiviranta (1999) totesi, että tavoitteena oli saavuttaa neutraali tuloverojärjestelmä yritysmuodosta riippumatta. Kyseistä tavoitetta ei haastateltujen yrittäjien mielestä saavutettu, vaan yritysmuodon muutoksesta aiheutui verotuksellisia valintoja. Merkittävin eroavaisuus oli se, jätettiinkö voitto yritykseen vai verotettiin se omistajan tulona. Kivirannan (1999) mukaan yrityskoon kasvattaminen oli merkittävä yritysmuodon muutoksia lisäävä tekijä. Yritysmuodon muutokseen vaikuttaneet tekijät olivat samoja, joita Haapanen ym. (2004) totesivat.

Tilitoimistot avustivat yritysmuodon muutoksen toteutusta neljällä maatilalla ja ProAgrian neuvontapalvelut kolmella. Yritysmuodon muutokset toteutuivat pääsääntöisesti suunnitelmien mukaisesti. Yrittäjät hakivat verottajalta yritysmuodon muutosta koskevat ennakkotietopäätökset ja ennakkoratkaisut sekä ELY-keskukselta vaadittavat päätökset. Yhteistyö avustavien tahojen kanssa oli ongelmatonta. Kivirannan (1999) mukaan yritysmuodon muutoksen toteuttamisessa oli huomioitava monia verotuksellisia seikkoja.

Yrittäjillä oli erittäin vähän ennakkokokemusta yritysmuodon muutoksesta. Sen vuoksi yhtään yritysmuodon muutosta ei toteutettu ilman ulkopuolista neuvojaa. Kaikkien osakeyhtiöiden tilikausi oli kalenterivuosi eli 1.1.–31.12. Yrittäjät eivät kokeneet merkittäviä etuja muuttamalla tilikautta kalenterivuodesta.

Yritysmuodon muutoksen taloudelliset vaikutukset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millä tavalla yritysmuodon muutos vaikuttaa maatalon toimintaan. Yleisesti muutosten vaikutukset toimintaan jäivät vähäisiksi. Sen sijaan taloudelliset muutokset olivat toiminnallisia muutoksia merkittävämpiä aiempaan yritysmuotoon verrattuna. Varsinkin verotukselliset muutokset olivat yrittäjien mukaan positiivisia.

Erittäin merkittäväksi tekijäksi koettiin osakeyhtiön 26 prosentin yhteisöveroaste. Kahdenkertainen kirjanpito muutti verotuksen ymmärtämisen aiempaa selkeämmäksi. Yrittäjien ei tarvinnut pohtia progressiivisen tuloverotuksen vaikutuksia yritystoiminnan tulokseen, jolloin vältyttiin esimerkiksi loppuvuoden tilinpäätösostoilta. Ylimääräisillä investoinneilla ei myöskään tarvinnut tasata osakeyhtiön tuloksen vuosivaihteluita. Yritysmuodon muutoksen jälkeen osakeyhtiöiden ensisijaisena tavoitteena oli mahdollisimman hyvä yritystoiminnan kannattavuus.

Osakeyhtiöiden kannattavuus ja vakavaraisuus parantuivat yritysmuodon muutoksen jälkeen. Tärkein tekijä oli yhteisöverokanta 26 prosenttia, jonka koettiin vähentävän maksettavien verojen määrää ja siten luovan mahdollisuuksia oman pääoman kasvattamiseen. Osakeyhtiön vakavaraisuutta määritettäessä siihen luetaan omaisuuseriä, joita ei oteta huomioon yksityinen maataloudenharjoittajan kirjanpidossa. Nettovarallisuuden määrittäminen muuttui yritysmuodon muutoksen yhteydessä. Merkittävänä tekijänä koettiin pellon hankintahinnan lisääminen kokonaisuudessaan osakeyhtiön taseeseen. Aiempaa selkeämmän ja kattavamman kirjanpidon vuoksi osakeyhtiön oli mahdollista perustella rahoittajalle tarkemmin rahoitustarpeensa.

Tutkimuksen teoriassa selvitettiin yksityisen maataloudenharjoittajan ja osakeyhtiön tilinpäätöksen muodostamisen eroavaisuuksia. Maatalouden tuloksen määrittämisen eroavuudet ja tuloksesta maksettavat verot poikkeavat tarkastelluilla yritysmuodoilla

merkittävästi toisistaan. Tutkimuksen perusteella osakeyhtiön kahdenkertainen kirjanpito soveltuu yrittäjien maataloille paremmin kuin muistiinpanovelvollisuuteen perustuva kirjanpito. Yhtenäinen yhteisöverokanta oli yrittäjien mielestä parempi kuin aikaisempi progressiivinen tuloverotus mahdollistaen samalla yritystoiminnan kehittämisen tulevaisuudessa.

Yritysmuodon muutos paransi maksuvalmiutta, koska osakeyhtiöt olivat kuukausittaisessa arvonlisäveromenettelyssä. Kuukausittaiseen arvonlisäveroilmoitusmenettelyyn voi kuitenkin hakeutua myös yksityinen maataloudenharjoittaja. Yritysmuodon muutoksen vaikutukset tuottoihin ja kuluihin olivat hyvin vähäisiä.

Yritysmuodon muutoksen toiminnalliset vaikutukset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää yritysmuodon muutoksen toiminnallisia vaikutuksia. Yrittäjät kokivat, että yritysmuodon muutoksella oli vähän toiminnallisia vaikutuksia. Ainoastaan laajemman kahdenkertaisen kirjanpidon toteuttaminen muuttui aikaisempaa vaativammaksi. Tilitoimistot hoitivat kaikkien osakeyhtiöiden kirjanpidon. Yrittäjät kokivat kirjanpidon aiheuttamien lisätöiden määrän erittäin pieneksi.

Yrittäjät ulkoistivat tiettyjä työtehtäviä, mutta töiden ulkoistaminen ei aiheutunut yritysmuodon muutoksesta. Suurin osa yrittäjistä katsoi, että yritysmuodon muutos ei vaikuttanut kone- ja laiteinvestointeihin.

Toiminta rahoittajan kanssa

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli selvittää rahoittajan vaikutuksia ja vaatimuksia yritysmuodon muutoksen toteuttamiseen. Lisäksi selvitettiin yhteistyössä tapahtuneita muutoksia osakeyhtiöittämissä jälkeen ja kokemuksia rahoittajan edustajan ammattitaidosta.

Rahoittajan toimet eivät vaikuttaneet yritysmuodon muutoksen toteuttamiseen tai vaatimukseen toteuttamistapaan liittyen. Osakeyhtiöittämissä vaikutuksista yrittäjät neuvottelivat vähän rahoittajan kanssa. Rahoittajat suosittelivat varsinkin 2000-luvulla maatalojen osakeyhtiöittämissä. Rahoittaja selvitti tarpeelliset käytännön pankkitoimintaan

liittyvät asiat. Yrittäjät kokivat, että rahoittajan edustajilla oli riittävä ammattitaito. Ongelmalliset tilanteet rahoittajan edustaja tarvittaessa selvitti oman organisaationsa asiantuntijoita käyttäen.

Yrittäjät kokivat, että yhteistyö rahoittajan kanssa sujui hyvin. Yhteistyö yhtiöittäamisen jälkeen oli aiempaa tiiviimpää. Rahoittaja oli kiinnostunut osakeyhtiöiden tilinpäätöksistä. Tilinpäätöstä tarkasteltiin yhteisissä tapaamisissa säännöllisesti, ja yhteistyötä suunniteltiin aiempaa enemmän rahoittajan kanssa. Varsinkin osakeyhtiön yritys kiinnitykset ja vastuut olivat rahoittajalle aiempaa selkeämpiä.

Osakeyhtiö yritysmuotona

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, olivatko yritysmuodon muutoksen toteuttaneet yrittäjät tyytyväisiä tekemäänsä päätökseensä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää osakeyhtiön hyötyjä ja haittoja.

Yrittäjät kokivat yritysmuodon muutoksen osakeyhtiöksi oikeaksi ratkaisuksi heidän tiloillaan. Osakeyhtiön verotukseen liittyvät syyt olivat tärkeimpiä. Yhtenäinen 26 prosentin yhteisöverokanta koettiin erittäin hyväksi. Yrittäjistä kolme neljäsosaa suorittaisi varmasti yritysmuodon muutoksen tälläkin hetkellä. Yrittäjät eivät lisäksi olleet vaihtamassa maatilansa yritysmuotoa.

Yrittäjät mainitsivat tekijät, joiden he katsoivat suosivan maatilansa osakeyhtiöittämistä. Näitä olivat:

- Monta yrittäjää yhdistää tuotantonsa.
- Kannattavat, mutta velkaiset tilat.
- Paljon peltoa omistavat tilat.

Osakeyhtiöittäamisen jälkeen on huomioitava, että kauppaa käydään osakeyhtiön osakkeilla. Yritysmuodon muutosta suunnittelevien yrittäjien on muistutettava, että yritysmuodon muutos ei korjaa huonoa taloudellista tilannetta. Toisaalta osakeyhtiön hyvä taloudellinen tilanne mahdollistaa esimerkiksi yksityistä maataloudenharjoittajaa nopeamman lainojen lyhentämisen.

Kiviranta (1999) selvitti perusteet Myel-eläkevakuutusten ja lomituspalveluiden myöntämiselle. EVL:n mukaiseen verotuksen sitoutuneet osakeyhtiöt eivät ole oikeutettuja Myel-eläkevakuutukseen tai lomituspalveluihin. Suurin osa yrittäjistä on Myel-eläkevakuutuksen ja lomituspalveluiden piirissä. Näiden palveluiden ulkopuolella olleet yrittäjät kokivat, että verotuksen toimittaminen EVL:n mukaisesti ei saa olla este lomituspalveluille, kun osakeyhtiö muuten täyttää vaatimukset. Maatalouden tukijärjestelmä koettiin oikeudenmukaiseksi, koska osakeyhtiölle myönnetään samat tuet kuin yksityiselle maataloudenharjoittajallekin.

Tuloksen jakaminen vaihteli eri osakeyhtiöissä. Kotirannan (2007) tutkimuksen perusteella osakas tarkasteli osakeyhtiön ja omaa verotustaan kokonaisuutena. Yleisin tilanne olikin, että osakeyhtiö suoritti palkkaa osakkaalle, kunnes marginaaliveroprosentti ylitti 26 prosentin, joka vastasi yhteisöveroprosenttia. Osinkoja yrittäjät nostivat 9 prosenttia nettovarallisuudesta. Yrittäjät ainakin merkitsivät osingon noston, mutta saattoivat jättää osingon nostamatta, koska merkitty osinko voitiin nostaa osakeyhtiöstä myöhemmin. Loput tuloksesta jätettiin osakeyhtiön käyttöön. Osakeyhtiöön jätetyllä tuloksella oli pääasiassa lyhennetty investointien lainoja ja vahvistettu yrityksen tasetta. Yrittäjät varautuivat osakeyhtiön varallisuudella myös tulevaisuuden investointeihin. Osakeyhtiöiden tulokset vaihtelivat haastattelua edeltävinä vuosina merkittävästi maataloustuotteiden markkinatilanteiden vuoksi.

Martti Hetemäen verotyöryhmän esityksen vaikutukset maatilalle

Maatilan Pellervo -lehden numerossa 1/2011 Esko Kiviranta ja Ilkka Ojala pohtivat Martti Hetemäen verotyöryhmän vaikutuksia maatiloille (Vuori 2011, s. 43–49, Verotuksen kehittämistyöryhmä 2010). Verotyöryhmän esityksen vaikutuksia haastateltujen tilojen taloudelliseen asemaan on vaikea arvioida, koska osakeyhtiöiden taloutta sisältävää informaatiota aineisto ei juurikaan sisällä. Esityksellä ei siten vielä ole poliittista painoarvoa, vaan verotuksessa tehtävät muutokset toteutetaan mahdollisesti eduskuntavaalien 2011 jälkeen muodostettavan hallituksen toimesta.

Työryhmän ehdottama yhteisöveron lasku 26 prosentista 22 prosenttiin olisi osakeyhtiön taloutta parantava tekijä. Nykyistä pienemmät veroseuraamukset parantavat osakeyhtiön vakavaraisuutta, kannattavuutta ja maksuvalmiutta. Osakeyhtiön kannalta haitallinen

muutos olisi kiinteistöveron ulottaminen maa- ja metsätalousmaahan. Arvonlisäverotukseen kohdistuvat muutokset olisivat osakeyhtiölle läpikulkuera, joten arvonlisäverokannoissa tapahtuvat muutokset olisivat vähäiset osakeyhtiölle. Sen sijaan energia- ja ympäristöverojen palautusjärjestelmä muuttuisi aiempaa tärkeämmäksi, mikäli näiden tuotteiden veroja aiottaisiin nostaa.

Osakeyhtiön omistajia Hetemäen työryhmän esitys ei suosisi. Osakeyhtiön omistajille suunnattu verovapaan osingon poistuminen kasvattaisi omistajien verotaakkaa merkittävästi. Omistajia on nykyisellä osinkoveropolitiikalla kannustettu lisäämään osakeyhtiönsä vakavaraisuutta, koska nettovarallisuuden kasvattaminen lisäsi omistajien verovapaisten osinkojen määrää. Osinkojen, pääomatulojen ja luovutusvoittojen verokannat nousisivat esityksen mukaan 30 prosenttiin. Yhteen laskettuina 22 prosentin yhteisövero ja 30 prosentin osinkovero aiheuttaisivat 45,4 prosentin veroseuraamukset. Osinkojen verotus olisi esityksen perusteella ansiotuloveroa edullisempaa vain aivan korkeimmissa ansiotuloluokissa. Osa osingoista olisi mahdollista jakaa normaalituoton mukaisesti, jolloin osinkojen verotus olisi 30,2 prosenttia. Normaalituoton määrä olisi merkittävästi pienempi kuin nykyisen verovapaan osingon määrä. Esityksessä alennettaisiin ansiotulon verotuksen marginaaliveroprosentteja, mikä olisi omistajille positiivinen asia.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että verotyöryhmän esitykset parantavat eräiltä osin osakeyhtiön taloudellista asemaa, mutta taas toisaalta heikentävät sitä. Kuitenkin tutkielman tuloksissa todettiin, että yrittäjä tarkastelee osakeyhtiön ja osakkaan verotusta kokonaisuutena. Verotyöryhmän esitykset toteutuessaan lisäisivät omistajien maksamia veroja huomattavasti. On huomioitava, että esityksen vaikutukset voivat vaihdella eri yritysten välillä. Esityksen vaikutukset olisivat vähäisiä, jos maatalan taloudellinen tulos on huono. Esitys lisäisi maksettavia veroja tiloilla, joiden taloudellinen tulos on hyvä.

Tutkimustulosten luotettavuuden arviointi

Tutkimustuloksia arvioitaessa oli kiinnitettävä huomiota tutkimusaineiston kokoon. Tämän tutkimuksen tulokset määritettiin haastatteleamalla kahdeksaa maatalousyrittäjää. Tutkimuksessa haastateltujen yrittäjien vähäisyydestä johtuen tutkimustulokset antoivat yleiskuvan, mutta tuloksia ei saa missään tapauksessa yleistää. Tutkimustulokset kuvasivat hyvin kahdeksan maatalan yritysmuodon muutoksen toteuttamista ja vaikutuksia.

Yritysmuodon muutoksen toteuttaneet maatilat olivat melko harvinaisia, koska Suomessa osakeyhtiömuotoisia maatiloja on alle prosentti kaikista maataloista.

Haastattelutilanteessa oli mahdollista, että haastateltavan vastaukset olivat muunneltua totuutta tarkoituksellisesti tai tahtomattaan. Yritysmuodon muutoksen osa yrittäjistä toteutti yli 10 vuotta sitten. Ajan kuluminen oli voinut muuttaa muistikuvia tapahtumista ja joitakin yritysmuodon muutokseen liittyviä tekijöitä haastateltava oli voinut unohtaa. Keskusteltuihin asioihin oli voinut vaikuttaa haastateltavan suhtautuminen tutkimuksen kohteena olevaan aiheeseen. Haastateltava oli voinut myös ymmärtää kysymyksen väärin ja tutkija oli voinut ymmärtää väärin, mitä haastateltava haastattelun yhteydessä vastauksillaan tarkoitti. Haastatteluun osallistuneiden yrittäjien vastaukset vaikuttivat havainnoinnin ja vastausten perusteella ristiriidattomilta. Rakenteeltaan ja kestoltaan haastattelut olivat hyvin samanlaisia, mikä lisäsi haastattelutulosten vertailtavuutta.

Tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien vertailua vaikeutti yritysmuodon muutosten toteuttaminen eri ajankohtina vuosina 1992 – 2009, jonka aikana lainsäädäntö oli muuttunut. Vertailua vaikeuttivat myös eri tuotantosuunnat ja eri tukialueet. Lisäksi kahdelle tilalle perustettiin uusi erillinen osakeyhtiö.

8.2. Johtopäätökset

Keskeisin tekijä toteuttaa yritysmuodon muutos oli yrittäjien halukkuus kehittää voimakkaasti maataloustuotantoaan. Osakeyhtiömuotoisen yritysmuodon katsottiin parantavan ennen kaikkea tilan verotuksellista asemaa. Yritysmuodon muutokset toteutettiin yhteistyössä pääosin tilitoimistojen tai ProAgrian kanssa ja niiden neuvontapalvelut koettiin ammattitaitoisiksi. Yhteistyössä toteutetut yritysmuodon muutokset toteutuivat ongelmitta. Yrittäjien aiemmat tiedot yritysmuodon muutoksen toteuttamisesta ennen osakeyhtiöittämistä olivat vähäisiä.

Keskeisenä johtopäätöksenä voidaan todeta yritysmuodon muutoksen vaikutusten olleen suurelta osin taloudellisia (Taulukko 8). Yhtenäisen yhteisöveroprosentin katsottiin luovan paremmat lähtökohdat kehittää maatalaa, koska yrittäjien ei tarvinnut pohtia eri taloustilanteissa progressiivisen ansiotuloverotuksen vaikutuksia. Yhteisöveron koettiin vähentävän suoritettavia veroja. Pienemmät veroseuraamukset paransivat osakeyhtiön

vakavaraisuutta, kannattavuutta ja maksuvalmiutta. Maatilan tuotot tai kulut eivät muuttuneet. Yritysmuodon muutos mahdollisti investointien toteuttamisen aiempaa nopeammassa aikataulussa ja nopeamman lainojen lyhentämisen. Toiminnallisia vaikutuksia tilan tuotantoon ei yritysmuodon muutoksella ollut. Tuloksia arvioitaessa on huomioitava, että Martti Hetemäen johtaman verotyöryhmän tuloksista voi aiheutua verotuksellisia muutoksia osakeyhtiömuotoisille maataloille.

Taulukko 8. Yritysmuodon muutoksen vaikutukset

<i>Taloudelliset</i>	Tila 1	Tila 2	Tila 3	Tila 4	Tila 5	Tila 6	Tila 7	Tila 8
Verotus	+++	++	++	0	++	++	++	++
Kannattavuus	+++	++	++	0	++	+	++	++
Vakavaraisuus	++	0	+	+	++	+	++	+
Maksuvalmius	++	++	+	+	++	++	++	++
Tuotot	+	0	0	0	++	0	++	0
Kulut	+	0	0	0	0	0	0	0
Investoinnit	++	++	++	++	++	++	++	+
<i>Toiminnalliset</i>								
Työmäärä	0	0	0	0	0	0	0	0
Kone- ja laiteinvestoinnit	0	0	0	0	0	0	0	0
Ulkoistaminen	0	0	0	0	0	0	0	0

Vaikuttanut erittäin positiivisesti +++, hyvin positiivisesti ++, positiivisesti +

Ei vaikutusta 0

Vaikuttanut erittäin negatiivisesti ---, hyvin negatiivisesti --, negatiivisesti -

Tutkimustilat olivat haastatteluhetkellä hyvässä tuotantokunnossa. Yrittäjät harjoittivat maataloutta päätoimisesti ja heillä oli maatalousalan koulutus. Maatilat olivat keskimääräistä suurempia ja maatilat työllistivät myös ulkopuolisia työntekijöitä.

Osakeyhtiö soveltui haastateltujen yrittäjien tyyppisille maataloille hyvin. Suomalaisten maatalojen keskimääräinen tulos maataloudesta vuonna 2008 oli 17 314 euroa (Suomen virallinen taloustilasto). Keskimääräisen tuloksen maataloudesta saavuttava maatila ei hyödy yritysmuodon muutoksesta osakeyhtiöksi. Esimerkiksi maataloudesta aiheutuva ansiotuloveron määrä on yrittäjälle pienempi kuin 26 prosentin yhteisövero, jos maatilan tulos vastaa keskimääräistä tulosta Suomessa. Maatalousyrittäjän on kuitenkin huomioitava, että hänen muut henkilökohtaiset ansiotulot vaikuttavat maksettavan ansiotuloveron määrään.

Yrittäjät olivat kaikki tyytyväisiä maataloustuotannon osakeyhtiöittäamiseen. He aikoivat jatkaa maatalouden harjoittamista osakeyhtiössä. Maataloustukia, eläkevakuutuksia ja lomituspalveluita aiemmin koskeneet epäkohdat oli pääasiassa poistettu. Verotuksen toteuttaminen EVL:n mukaisesti aiheutti rajoitteita. Osakeyhtiöiden tulosten vaihtelut aiheutuivat esimerkiksi investoinneista ja markkinatilanteiden vaihtelevuudesta. Yrittäjät kokivat osakeyhtiön mahdollistaneen tuotannon voimakkaan laajentamisen ja maatilojen nopean kehittämisen.

Jatkotutkimustarpeet

Tämän tutkimuksen tulokset määritettiin haastattelemalla kahdeksaa maatalousyrittäjää kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Osakeyhtiömuotoisia maatiloja on Suomessa yli 500, joten osakeyhtiöistä on perusteltavaa tehdä kvantitatiivinen tutkimus, jolloin tutkimustulokset ovat yleistettävissä.

Tämän tutkimuksen tulokset tarkastelevat pääasiassa osakeyhtiöittäamisen taloudellisia vaikutuksia. Kirjanpitoaineiston perusteella voitaisiin tutkia taloudellisia vaikutuksia nyt tehtyä tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin, jolloin kokonaiskuva osakeyhtiöittäneiden tilojen taloudesta ja sen kehityssuunnasta osakeyhtiöittäamisen jälkeisistä vuosista entisestään vahvistuisi.

Lisäksi jatkotutkimuksissa on syytä ottaa huomioon Martti Hetemäen johtaman verotyöryhmän tulokset ja niiden mahdolliset vaikutukset osakeyhtiömuotoisille maataloille.

9. Lyhenteet

ALV	Arvonlisävero
AVL	Arvonlisäverolaki
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta
EU	Euroopan unioni
EYL	Laki eräistä yhteisomistussuhteista
KiVL	Kiinteistöverolaki
Mela	Maatalousyrittäjien eläkelaitos
MVL	Maatalouden tuloverolaki
MYEL	Maatalousyrittäjien eläkelaki
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki
TVL	Tuloverolaki
VH	Verohallitus
VSVL	Varainsiirtoverolaki

Lähdeluettelo

- Andersson, E., Linnakangas, E. 2006. *Tuloverotus*. Helsinki: Talentum. 470 s.
- Arlander, H., Aro-Horelli, I., Hakola, M., Koivisto, P., Lindqvist, H., Turunen, R. 2005. *Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi* Yritystutkimusneuvottelukunta ry. 8., korjattu painos. Tammer-Paino. 110 s.
- Arvonlisäverolaki* 30.12.1993/1501. Oikeusministeriö. Helsinki. Saantitapa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931501>
- Enroth, A., Österman, P., Harmoinen, T. 2007. *Maatilayrityksen yhtiöittäminen*. ProAgria maaseutukeskusten liiton julkaisuja nro 1040. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu. 93 s.
- Haapanen, M., Heikura, J., Leino, K. 2004. *Maatila liikeyrityksenä*. WS Bookwell Oy. Juva. 203 s.
- HE114/2008, *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arvonlisäverolain 85§:n muuttamisesta*.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. *Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*.
Yliopistopaino. Helsinki. 213 s.
- Immonen, R. 2000. *Yritysjärjestelyt: menettelyt ja verokohtelu*. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki. 272 s.
- Immonen, R. 2006. *Yritysjärjestelyt*. Gummeruksen kirjapaino Oy. Jyväskylä. 452 s.
- Jukkola, J. 2008. *Kiinteistöverotuksen käsikirja*. Suomen kiinteistöliiton julkaisu. Kiinteistöalan kustannus. Helsinki. 508 s.
- Järvenoja, M. 2007. *Yritysjärjestelyjen verotus*. WS Bookwell Oy. Juva. 611 s.
- Järvinen, P. & Järvinen A. 2004. *Tutkimustyön metodeista*. Opinpajan kirja. Tampere. 211 s.
- Kiviranta, E. 1999. *Maatilaverotus*. WSOY Yritysjulkaisut. Jatkuvatäydenteinen ajantasateos.
Koskinen, I., Alasuutari, P., Peltonen T. 2005. *Laadulliset menetelmät kauppatieteissä*. Gummeruksen kirjapaino Oy. Jyväskylä. 350 s.

- Kotiranta, K., Raunio, M., Romppainen, L., Ukkola, O. 2007. *Varojen jakaminen ja verotus osakeyhtiöstä*. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä. 200s.
- Laki eräistä yhteisomistussuhteista* 25.4.1958/180. Oikeusministeriö. Helsinki. Saantitapa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1958/19580180>
- Leppiniemi, J. 2005. *Tilinpäätös- ja verosuunnittelu*. WSOY. Helsinki. 555 s.
- Linnakangas, E., Juanto, L. 2004. *Arvonlisäverotus ja muu kulutusverotus*. Talentum. Helsinki. 250 s.
- Maatalouden tuloverolaki* 15.12.1967/543. Oikeusministeriö. Helsinki. Saantitapa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1967/19670543>
- Maa- ja metsätalousministeriö 3/2005 Osakeyhtiömuotoisten ja monialaisten maatilojen sukupolvenvaihdosten edistäminen. Työryhmämuistio: Helsinki. 41 s.
- Maatilatilastollinen vuosikirja* 2009. Multiprint Oy. Helsinki. 268 s.
- Osakeyhtiölaki* 21.7.2006/624. Oikeusministeriö. Helsinki. Saantitapa:
www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624
- Ossa, J. 2002. *Maa- ja metsätalousverotus*. Talentum media Oy. Helsinki. 241 s.
- Ovaska, S. 2003. *Monialaisten maatilojen tuloverojärjestelmät*. Maatalouden liiketaloustieteen pro gradu- tutkielma. Helsingin Yliopisto. 73 s.
- Perintö- ja lahjaverolaki* 12.7.1940/378. Oikeusministeriö. Helsinki. Saantitapa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1940/19400378>
- Puronen, P. 2008. *Perintö- ja lahjaverotus*. Talentum. Helsinki. 766 s.
- Puronen, P. 1997. *Uudistettu varainsiirtoverotus*. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki. 231 s.

- Rantala, O. 2006. MAL9. *Maatilayrityksen kirjanpito, tuloslaskenta ja analyysi*. Luentomateriaali.
- Stenlund, A. 2003. *Maatalouden verosuunnittelu*. Multikustannus. Helsinki. 138 s.
- Suomen virallinen tilasto (SVT). *Maa- ja metsätalousyriytysten taloustilasto* [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-304X. Helsinki. Tilastokeskus [viitattu: 2.3.2011]. Saantitapa: <http://www.tilastokeskus.fi/til/mmtal/tau.html>.
- Tilli, T. 1991. *Avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö ja osakeyhtiö maatilatalouden yritysmuotoina*. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos. Tiedonantoja 93: 74 s. + 2liites.
- Uusitalo, P. 2000. *Yritysmuodon vaikutus sikatilojen tuloveroon*. Maatalouden liiketaloustieteen pro gradu- tutkielma. Helsingin Yliopisto. 49 s.
- Verotuksen kehittämistyöryhmä 2010. *Verotuksen kehittämistyöryhmän loppuraportti*. Valtionvarainministeriön julkaisuja 51/2010. Helsinki. 240 s.
- VH 2008a. Maatalouden verotus. Verohallinnon julkaisu 53.08.
- VH 2008b. Vuoden 2008 valtion tuloveroasteikko. Verohallinto. Saatavilla: http://www.vero.fi/?path=5,40,90&article=5926&domain=VERO_MAIN&language=FIN&index=# Viitattu 10.11.2009
- Villa, S., Ossa, J., Saarnilehto, A. 2007. *Yritysmuodot. Toiminta, rahoitus ja verotus*. Dark Oy. Vantaa. 353 s.
- Vuori, S. *Verotus nousee keskeiseksi vaaliteemaksi & Osinkoverotus siirtäisi veroja yhtiöltä osakkaalle*. Maatilan Pellervo 1/2011. Pellervo-Seura ry. 92 s.
- Yin, R. 2003. *Case study research Desing and Methods*. Sage Publications. Thousand Oaks. 181 s.
- Äärilä, L., Nyrhinen, R. 2008. *Arvonlisäverotus käytännössä*. WS Bookwell Oy. Juva. 808 s.

LIITTEET

Liite 1.

KYSYMYSLOMAKE

1. Tilan perustiedot

Tukialue : _____

Sijaintikunta : _____

Y-tunnus : _____

Päätuotantosuunta : ___ Sikatalous ___ Broilerin tuotanto ___ Puutarhatalous

Tuotannon laajuus : _____

Muut tuotantosuunnat : _____ tuotannon laajuus : _____
 _____ tuotannon laajuus : _____

Montako henkilötyövuotta tila työllistää : _____

Syntymävuosi : 19__

Tilanpidon aloitusvuosi : _____

Yrittäjän /yrittäjien koulutus : _____

Liikevaihto : _____ euroa (tuhannen euron tarkkuudella)

Osakeyhtiön velkamäärä : _____ euroa (tuhannen euron tarkkuudella)

Oman pääoman määrä taseessa : _____ euroa (tuhannen euron tarkkuudella)

Oma arvio omasta pääomasta : _____ euroa (tuhannen euron tarkkuudella)

Osakeyhtiön liiketulosprosentti : _____ %

2. Tilanne ennen yritysmuodon muuttamista osakeyhtiöksi

Päätuotantosuunta : _____

Tuotannon laajuus : _____

Muut tuotantosuunnat : _____ tuotannon laajuus : _____
 _____ tuotannon laajuus : _____

Montako henkilötyövuotta tilalla tehtiin töitä ennen yritysmuotomuutosta : _____ henkilöä

Yritysmuoto : _____

Monestako eri maatilayrittäjästä osakeyhtiö on muodostunut : _____

3. Yritysmuotomuutoksen toteuttaminen

3.1. Osakeyhtiöksi muuttamisen ajankohta : ____/____ (kuukauden tarkkuudella)

3.2. Miksi kyseinen kuukausi valittiin yritysmuotomuutoksen ajankohdaksi?

3.3. Mitkä olivat keskeiset perusteet muuttaa yritysmuoto osakeyhtiöksi?

3.4. Minkälaisia ongelmia/yllättäviä tilanteita yritysmuodon muuttamisessa oli?

3.5. Jos yritysmuotomuutoksessa oli ongelmia / yllättäviä tilanteita, niin seurasiko näistä ongelmista / yllättävistä tilanteista muutoksia yritysmuotomuutoksen toteuttamiseen?

3.6. Mitä neuvontapalveluita maatilán yritysmuotomuutoksessa käytettiin? Mitä hyötyä maatilalle oli maatalojen neuvontapalveluista ja minkälaisia ongelmatilanteita yritysmuotomuutoksessa oli, joihin ette saaneet apua neuvontapalveluista?

3.7. Mikä on osakeyhtiön tilikausi ja miksi kyseinen tilikausi on valittu?

3.8. Mitä merkittäviä investointeja yrityksessänne on tehty yritysmuotomuutoksen jälkeen? Kuinka suuria investoinnit ovat olleet euroissa?

4. Yritysmuotomuutoksen vaikutukset

4.1. Mitä taloudellisia vaikutuksia osakeyhtiöksi muuttamisella on ollut tilán?

- verotukseen
- kannattavuuteen
- vakavaraisuuteen
- maksuvalmiuteen
- tuottoihin
- kuluihin
- muihin taloudellisiin tekijöihin

4.2. Mitä toiminnallisia vaikutuksia osakeyhtiöksi muuttamisella on ollut? Työn määrään ei oteta huomioon tilannetta, että työmäärä on lisääntynyt investointien johdosta.

- työn määrään
- mitä töitä on tullut lisää/vähentynyt
- tehdäänkö joitakin toimintoja eri tavalla
- aiheuttaako muutoksia tuleviin kone- ja laiteinvestointeihin (esim. leasing koneet)
- aiheuttaako muutoksia töihin joita tehdään itse tai joita ulkoistetaan
- muihin toiminnallisiin ratkaisuihin

4.3. Onko ja millä tavalla osakeyhtiö paremmin sopeutuva tilan taloudellisiin muutoksiin?

- verotukseen
- investoinnit
- muut taloudelliset muutokset

4.4. Onko ja millä tavalla osakeyhtiö paremmin sopeutuva tilan toiminnallisiin muutoksiin?

- ulkoistaminen
- investoinnit koneisiin ja rakennuksiin
- muut toiminnalliset muutokset

4.5. Olisiko tilalla tehdyt tilan kannalta merkittävät ratkaisut olleet erilaisia ilman muutosta osakeyhtiöksi? Jos vastaus on kyllä, niin millä tavalla erilaisia?

5. Toiminta rahoittajan kanssa

5.1. Oliko rahoittajan toiminnalla merkitystä yritysmuotomuutokseen?

Jos vastaus kysymykseen on kyllä, millainen merkitys rahoittajalla oli yritysmuotomuutokseen?

5.2. Oliko rahoittajalla vaatimuksia yritysmuotomuutoksen toteuttamiseen?

Jos vastaus kysymykseen on kyllä, niin minkälaisia vaatimuksia rahoittajalla oli yritysmuotomuutoksen toteuttamiseen?

5.3. Onko yhteistyö rahoittajan kanssa muuttunut yritysmuotomuutoksen jälkeen?

Jos vastaus kysymykseen on kyllä, niin miten yhteistyö on muuttunut rahoittajan kanssa yritysmuotomuutoksen jälkeen?

5.4. Selvittikö rahoittaja yritysmuotomuutoksen vaikutuksia etukäteen maatilalle?

Jos vastaus kysymykseen on kyllä, niin mitä muutoksia rahoittaja selvitti ja selvitetiinkö näitä muutoksia riittävästi.

5.5. Mitä asioita rahoittajan pitäisi painottaa, kun maatilaa ollaan muuttamassa osakeyhtiöksi?

5.6. Oliko pankin asiantuntija ammattitaitoinen toteutettaessa yritysmuotomuutosta?

Mitkä olivat pankin asiantuntijan ammattitaidon vahvuudet ja puutteet?

6. Osakeyhtiö tilan yritysmuotona

6.1. Onko tilalle ollut taloudellisesti hyvä ratkaisu muuttaa maatila osakeyhtiömuotoiseksi? Perustele?

6.2. Onko tilalle ollut toiminnallisesti hyvä ratkaisu muuttaa maatila osakeyhtiömuotoiseksi? Perustele?

6.3. Mikäli tila ei tällä hetkellä olisi osakeyhtiömuotoinen maatila, niin uskotteko, että muuttaisitte sitä tällä hetkellä ja miksi?

6.4. Onko teillä aikomus muuttaa tilan yritysmuotoa viiden seuraavan vuoden aikana? Perustele?

6.5. Mikä on se veroasteen korkeus, jolla harkitsette osakeyhtiön muuttamista toiseen yritysmuotoon? Mihin yritysmuotoon muuttaisitte?

Mitkä olisivat muut syyt, miksi purkaisitte osakeyhtiön?

6.6. Millaisille tiloille Teidän mielestä osakeyhtiöittäminen olisi hyödyllinen ratkaisu?

6.7. Mitä asioita ja mitä muutoksia tiedän mielestänne pitäisi osakeyhtiöön tehdä yritystoiminnan edellytysten parantamiseksi?

- verotukselliset muutokset
- tukijärjestelmä
- lomitusjärjestelmä
- maatalousyrittäjän Mela-vakuutukset
- muut muutokset

6.8. Miten osakeyhtiön vuotuinen tulos on keskimäärin jaettu? (prosentteina)

- palkka omistajille _____ %
- osingot omistajille _____ %
- tulos yritykseen _____ %

6.9. Mikäli osakeyhtiön tulos on jätetty osakeyhtiöön, niin miten osakeyhtiö on käyttänyt tulosta? (prosentteina)

6.10. Miten yritykseen jätetyn tuloksen määrä on vaihdellut viimeisen kolmen vuoden aikana ja mistä syystä?

6.11. Kuinka monta vuotta yritysmuotomuutoksen jälkeen osakeyhtiöstä on ensimmäistä kertaa maksettu osinkoja? Mitkä syyt vaikuttivat eniten osingonmaksun aloittamiseen osakeyhtiöstä?

6.12. Onko tulosta käytetty rahoittajan sijoitusinstrumentteihin ja mihin sijoitusinstrumentteihin? (prosentteina)

6.13. Muita aiheeseen liittyviä omakohtaisia kokemuksia ja kommentteja?